

Over de weeskamers zoals die vroeger in Holland en Zeeland bestonden

<https://hdl.handle.net/1874/313789>

DISSERTATIO HISTORICO-JURIDICA INAUGURALIS

DE

COLLEGIIS PUPILLARIBUS

IN HOLLANDIA ET ZEELANDIA,

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

HENRICI EGBERTI VINKE,

THEOL. DOCT. ET PROF. ORD.,

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS JURIDICAE DECRETO,

Pro Gradu Doctoratus

SUMMISQUE IN

JURE ROMANO ET HODIERNO HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA,

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT

E I S O B E R G S M A,

Rheno-Trajectinus.

A. D. XXIV M. MARTII ANNI MDCCCLV, HORA II.

TRAJECTI AD RHENUM,

TYPIS GIEBEN & DUMONT.

MDCCCLV.

COLLEGIIS PUBLICIS

IN HOLLANDA ET ALIIS PARTIBUS

ASSUMPTO NOMINE

HERMANNI BOHNERT VINKE

PROFESSORIS

IN ACADEMIA

PHILOSOPHICAE

IN AMSTERDAM

IN ANNO

MDCCLXXIII

APRILIS

IN ACADEMIA

PHILOSOPHICAE

PARENTIBUS

OPTIMIS CARISSIMIS

SACRUM.

OVER
DE WEESKAMERS,

ZOOALS DIE VROEGER IN

HOLLAND EN ZEELAND BESTONDEN,

DOOR

E. BERGSM A.

UTRECHT.

—
1855.

I N H O U D.

	Pag.
INLEIDING.....	1.
LIJST VAN ORDONNANTIËN OP DE WEESKAMERS.....	14.
HOOFDSTUK I. ZAMENSTELLING DER WEESKAMERS.	
§ 1. Over de verkiezing der weesmeesters.....	18.
§ 2. Over de vereischten der weesmeesters.....	23.
§ 3. Over de verplichtingen der weesmeesters.....	26.
§ 4. Over het aanzien en het loon der weesmeesters.....	28.
§ 5. Over den secretaris der weeskamer.....	32.
§ 6. Overige personen ten dienste der weeskamer.....	37.
HOOFDSTUK II. DE WEESKAMERS IN VERBAND MET DE VOOGDIJ.	
§ 1. Over het stellen van voogden.....	41.
§ 2. Over het stellen van voogden door de weeskamers.....	46.
§ 3. Hoe aan de weeskamers moest worden bekend gemaakt, dat er voogden gesteld moesten worden.....	50.
§ 4. Over het stellen van voogden bij testament.....	53.
§ 5. Over de uitsluiting van de weeskamers.....	57.
§ 6. Over de verplichting om de voogdij aan te nemen.....	62.
§ 7. Over den eed der voogden, de opvoeding en het onderhoud der weezen.....	66.
§ 8. Over de mondigheid der weezen.....	72.
§ 9. Over de mondigverklaring (venia aetatis).....	76.

HOOFDSTUK III. DE WEESKAMERS IN VERBAND MET HET BEHEER.

- § 1. Over het opmaken van den inventaris..... 80.
- § 2. Over de vrijstelling van het opmaken van den inventaris..... 83.
- § 3. Over den inhoud van den inventaris, en den tijd, binnen welken deze opgemaakt moest worden..... 86.
- § 4. Over het bewijs van de goederen der weezen..... 90.
- § 5. Over den uitkoop..... 94.
- § 6. Over de boedelscheiding..... 96.
- § 7. Over den verkoop der roerende goederen en het brengen ter weeskamer..... 99.
- § 8. Over het stellen van borgtocht voor het beheer..... 102.
- § 9. Van het beheer der voogden over roerende en onroerende goederen..... 105.
- § 10. Over het beleggen der gelden..... 110.
- § 11. Over het vertegenwoordigen der weezen in regten..... 113.
- § 12. Over de rekening en verantwoording der voogden en het ontzetten uit de voogdij..... 115.

INLEIDING.

Op het oogenblik, dat ten gevolge der wet van 5 Maart 1852 (staatsbl. n°. 45) de laatste overblijfsels van de wees- en momboirkamers op het punt zijn van te verdwijnen, kan het niet ongepast zijn, eene instelling gade te slaan, die gedurende zoo langen tijd in een groot en belangrijk deel van ons vaderland algemeen was en waaraan velen lang hooge waarde bleven hechten. Was het eene vrucht der inlijving in het Fransche keizerrijk, dat de werkzaamheid der weeskamers ophield, zij werden niet hersteld bij de herstelling van ons eigen volksbestaan; de invloed der Fransche wetgeving bleef ook hier voortbestaan. Vooral in de steden en op het platte land van Holland en Zeeland treffen wij vroeger algemeen zulke weeskamers aan, bestemd om het regt van oppervoogdij uit te oefenen, en toezicht te houden over de voogdijen en het beheer van de goederen der weezen. Zij waren onderworpen aan de plaatselijke geregten, aan welke dan ook altijd in enkele opzichten de oppervoogdij verbleven is en tot welke de

weeskamers zich in verschillende gevallen moesten wenden, om raad of bijstand te vragen.

De juiste tijd van het ontstaan der weeskamers is voor het grootste gedeelte onzeker; meestal toch blijkt uit de weeskeuren alleen, dat de weeskamers reeds langer of korter tijd bestaan hebben, voordat die keuren zelve gemaakt werden, hetwelk ook somtijds blijkt uit de lijsten der weesmeesters, die van sommige plaatsen zijn opge maakt, terwijl handvesten door de Graven tot het oprigten van weeskamers verleend, slechts zelden aangetroffen worden. Op sommige plaatsen echter zijn de weeskamers ter zelfder tijd met de weeskeuren of ordonnantiën op de weeskamers, zooals zij gewoonlijk genoemd worden, in het leven getreden.

De wijze, waarop de oppervoogdij of liever het toezigt over de voogdijen, aan de weeskamer is gekomen, schijnt het best verklaard te kunnen worden uit de oppervoogdij, die de Graven oudtijds hadden en van welke zij in later tijd afstand hebben gedaan, blijkens de *handvesten van gravin MARGARETHA van 10, 26 en 28 Mei 1346* aan Zuid-Holland, Kennemerland en Noord-Holland verleend (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.* II, pag. 708, 710 en 712). Daar het ligt gebeuren kon, dat er geen bekende of naauwverwante bloedverwanten waren, of dat deze verzuimden de voogdij op te vatten, zoo moest wel de overheid zorgen, dat de weezen niet zonder voogden bleven, daar zulks tot schade en verwarring zou hebben aanleiding gegeven. — Daarenboven was in de meeste handvesten nog bepaald, dat de voogden »zeker moesten doen" voor hun beheer, hetwelk, zooals natuurlijk is, voor het geregt of voor de chepenen moest geschieden. Zoo was het dus de plaatse-

lijke overheid, die steeds met de naaste magen een waakzaam oog op de voogdij en het beheer der voogden houden moest. Mogt dus al het benoemen der voogden niet altijd bij den geregte zijn geweest, invoege als zulks later geschiedde, zoo staat dit toch vast, dat het geregt, misschien reeds vóórdat de graven afstand van hun regt hadden gedaan, doch zeker daarná, gezegd kan worden toezigt over de voogdij te hebben gehad. Tot bewijs van het bovengezegde kan strekken het *handvest van DIRK VAN MONSJOUW* den 18ⁿ Maart 1343 aan den Briel gegeven, art. 23, waar gezegd wordt »dat men die weesen houden moest alzoec alsce Scepenen, Burgemeysters en Raet »van den Briele mogelic dunct.” (VAN MIERIS *Gr. Ch. B.* p. 673 en VAN ALKEMADE *Beschrijv. van den Briel*, II p. 24). Ook was in het *handvest van WILLEM VAN BEIJEREN* den 24ⁿ Augustus 1412 aan Gorichem verleend, bepaald, dat de voogden »verzekeren moesten met goeden liggenden erve voor den regter en scepenen” (VAN MIERIS *Gr. Ch. B.* IV p. 214). Eveneens is in de *ordonnantie van FRANK VAN BORSELEN van 10 April 1443* voor den Briel, bepaald, »dat de weezen gehouden sullen worden bij »Burgemeesters, Scepenen en de Rade der stede ende bij »vier van zijne naaste magen, daar men ze gekrigen »kan.” Zie ook het *handvest van KAREL V* 13 Februarij 1519 aan den Briel verleend, art. 74. (VAN ALKEMADE t. a. pl. II, p. 69 en 131). Eindelijk leest men nog op het einde van cap. II, art. 27 van de *Keuren van Zeeland van 1496*: »Ende indien hy dat niet en doene »mag en niet ryk genoeg en is, en of de vader geen vooght »voor syn overlyden gestelt hadde, Schout en Schepenen »by gebreke van magen en van dese, sullen eenen goeden

»man kyesen; die ryk genoeg is, tot voocht, die den eedt,
 »seker en rekeninge doen en geven sal en met desen voocht
 »soo sullen die Toesienders en wedervoocht wesen die Sche-
 »penen." — Hoe zich nu verder hieruit de weeskamers
 ontwikkeld hebben is niet moeilijk na te gaan. Waar-
 schijnlijk toch is het, dat aan vele steden in den loop
 der 14^e en 15^e eeuw het verlot tot oprigten van wees-
 kamers door de Graven verleend werd, of dat de ge-
 regten uit eigen beweging collegiën benoemden uit hun
 midden of ook wel uit andere personen bestaande, welke
 collegiën of weeskamers uitsluitend met deze zorg en het
 toezigt over voogdijzaken waren belast. Het eerste verlot
 dienaangaande door de Graven verleend, vinden wij *aan*
Delft door WILLEM VAN BEIJEREN den 3^{en} Mei 1355 ge-
 ven, waar gezegd wordt: »Voert soe hebben wi gegeven
 »onsen poirteren voersz. vogede wesen sullen van alle
 »weeskinderen, die poirteren syn binnen onser poirte
 »voersz., die onmondig syn, hoer goed te bewaeren, en
 »te bedriven tote der kinder oirbaer en nyemand anders
 »daer af te bewinden" (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.* II, p.
 837). Verder treffen wij voor 's Gravenhage een meer
 volledig Octrooi om een weeskamer te mogen stellen, aan,
 door PHILIPS VAN BOURGONDIE den 18 Maart 1451 verleend,
 »dat voirtaen onse Scout en Gerechte van der Hage, die
 »nu zijn of namaels wesen mogen, zullen vervoichden
 »en regieren of doen regieren by vier eerbaire en ryke
 »mannen alle weeskinderen en anderen jongen buyrluy-
 »den vuter Hage, die niet tot hoeren jaeren gecommen
 »en zullen wezen of jaerich en mondich zijn, en hun
 »so qualiken en onnutteliken regieren en wech brengen
 »hoir goet, dat noid zy hunluden te vervoichden, die

»welke onsen voirsz Scout, Gerechte of die gheene by
 »hunluden geset wesende, den voirsz. kinderen en hue-
 »ren goeden te regieren, zullen goede rekeninge en be-
 »wijs dair of doen voir hoeren naasten vrienden en magen,
 »gelijk men dat doet in eenigen onsen steden van Hol-
 »lant, thien jairen lang gedurende, en dair en teynden
 »nae onsen wederseggen." — DE RIEMER, *Beschrijv. van*
's Gravenhage, II, p. 317.

Uit de vermelding van eenige steden van Holland in
 bovengenoemd Octrooi, aan welke gelijk regt was ver-
 leend, mag men opmaken, dat in den loop der 15^e eeuw
 reeds verscheidene weeskamers zijn tot stand gekomen,
 en zulks niet alleen in Holland, maar ook in Zeeland,
 waarvoor tot bewijs kan strekken het *Octrooi van MAXIMI-
 LIAAN van 16 November 1485* aan de stad Goes, waarin
 gezegd wordt, dat de »Graeven van Holland en Zeeland,
 »willende voirzien en den armen weesen voirstaen en
 »beschermen, hebben in tijden voirleden veele van onse
 »steden gegunt en geoctroyeert, dat die van den ge-
 »rechte derselver mogen aldair ygelyk in de heuren stel-
 »len en ordineren goede en notabele persoenen, omme de
 »weeskinderen en heure goeden te aenveerden, en die
 »administratie van dien te hebben tot heure mondige jae-
 »ren toe, die dan gehouden syn hunluyden rekeninge,
 »reliqua en bewijs te doen." Zie DE RIEMER, t. a. pl.
 II, p. 190 not. 1.

Doch, al mogten er reeds vroeger op eenige plaatsen
 weeskamers hebben bestaan, zoo kan men het er toch
 voor houden, dat haar een meer zeker bestaan, en krach-
 tiger leven verzekerd werd, toen er voor de verschillende
 plaatsen ordonnantiën op de weeskamers werden vastge-

steld, en door de Staten goedgekeurd. Deze keuren, die langzamerhand voor de weeskamers werden vastgesteld, kan men in sommige opzigten rangschikken en onder groepen brengen. Zoo kan men terstond de weeskeuren voor Zeeland tegenover die van Holland stellen, daar er eenige punten zijn, waarin de Zeeuwsche weeskeuren onderling overeenkomen, b. v. met opzigt tot het uitsluiten van de weeskamer gold in Zeeland algemeen, dat eerst de toestemming van het gerecht daartoe moest bekomen zijn. — De natuurlijke grond van deze overeenkomst tusschen de Zeeuwsche weeskeuren onderling, hoedanige gelijkheid ook eenigzins in de Hollandsche weeskeuren te bespeuren is, ligt daarin, dat door de Graven keuren voor geheel Zeeland gegeven waren in de jaren 1256, 1290 en zelfs nog in 1496, gelijk ook MARGARETHA in 1346 handvesten verleend had aan Noord-Holland, Zuid-Holland en Kennemerland. Ofschoon nu, wel is waar, in deze handvesten weinig aangaande het voogdijrecht is vastgesteld, zoo blijkt hierdoor echter genoegzaam, dat er een zekere band bestond tusschen het recht, dat in de verschillende plaatsen van de eene of andere provincie geldende was.

Wanneer wij nu de verschillende weeskeuren in oogenschouw nemen, dan vinden wij, dat het voogdijrecht op sommige plaatsen met de uiterste naauwgezetheid is behandeld, in vergelijking met andere plaatsen. Verder dat er weeskeuren zijn, die in haar geheel of gedeeltelijk op andere plaatsen zijn overgenomen.

De weeskeuren van Alkmaar van 10 Decenber 1615 verdienen in deze beide opzigten vooral onze aandacht. — Zij behooren tot de uitgebreidste en zijn verdeeld in de

volgende twaalf titels: 1°. Van weesmeesteren, mitsgaders Secretaris, Bode ende 't Register van de weeskamer.

2°. Van weeskinderen, en hoe deselve ter weeskamere bewesen sullen werden.

3°. 't Bewijs gedaan zijnde, de goederen ter weeskamer te brengen.

4°. Van 't onderhoudt van de weeskinderen.

5°. Van weeskinderen handelingen en contracten

6°. Van weeskinderen privilegiën.

7°. Van 't stellen en verkiesen van de voogden.

8°. Van der voogden bewint ende administratie.

9°. Van der voogden reekening ende salaris.

10°. Van den uytgang ende expiratie van de voogdije.

11°. Van de voogdije van meerderjarige personen.

12°. Van de voorstant van de tegenwoordige ordonnantie.

Binnen weinige jaren werden deze weeskeuren, met meerdere of mindere afwijkingen, overgenomen te Enkhuizen, Monnikendam, Graft en Purmerend. In 1644 nam ook den Briel deze weeskeuren over, doch met dit onderscheid in den uiterlijken vorm, dat de verdeeling in titels hier niet gebruikt werd, maar alles in eene doorloopende artikelenreeks werd gesteld. — Eindelijk namen in 1661 Wormer en in 1694 de Zype en Hasepolder deze weeskeuren aan.

Weeskeuren van veel geringeren omvang waren die van Westzanen en Crommenie, welke daarna te Aelsmeer, Oostzanen en Uitgeest werden overgenomen. Ook aan die van Noordscharwoude liggen deze weeskeuren ten grondslag, doch zijn zij aldaar vermeerderd en gewijzigd vastgesteld.

Verder komen de weeskeuren van Schiedam met die van Medemblik, en weeskeuren van Leiden met die van Gouda in vele opzigten overeen, en eindelijk, zoo als na-

tuurlijk is, is in die weeskeuren, welke vernieuwd zijn, veel uit de oudere overgenomen. Dergelijke vernieuwingen zijn gemaakt te Dordrecht tot tweemaal toe, te Leiden, Gouda, Haarlem, den Briel, enz. — Niet echter alleen in Holland en Zeeland, maar ook in enkele andere deelen des vaderlands, kwamen weeskamers of, gelijk zij daar ook genoemd werden, momboirkamers tot stand b. v. in Groningen, zoo als blijkt uit het *Corpus der Gron. regten* n°. XIII, waar eene ordonnantie op de weeskamer voorkomt van 3 Julij 1724, die reeds van eene oudere melding maakt; voorts in Utrecht en in Noord-Brabant. Daar deze momboirkamers of wat daarmede kon vergeleken worden, evenwel op verre na niet tot die ontwikkeling kwamen, welke in Holland en Zeeland de weeskamers bereikten, doch veeltijds slechts eene commissie uit het collegie van Schepenen waren, en dus niet veel meer dan eene flauwe afspiegeling waren van de weeskamers in Holland en Zeeland, zoo zullen wij ons bij die van Holland en Zeeland bepalen. Zie b. v. voor Maastricht de *Ordonnantie op de weeskamer* van 31 Januarij 1643, *Gr. Pl. B.*, II, p. 2372 en *Recueil der recessen* X, p. 57. Voor *Kuilenburg Stad en Landr. van Cuylenborch* C. XV. p. 56, *Ordonn. van 30 Maart 1769*. Voor de steden Amersfoort en Rhenen kan men de bijna geheel met elkander overeenstemmende ordonnantiën van 20 Mei 1554 en October 1556 vinden bij TE WATER, *Utrechts-Plakkaatboek* III, p. 1080, art. 136 en p. 1104, art. 282—301. Over het algemeen was overigens de benoeming van voogden, bij het ontbreken der ouders, en van testamentaire of wettige voogden elders in ons vaderland aan het gereg opgedragen, en waren daar weeskamers gedurende het bestaan der republiek

onbekend. In Friesland moesten grietlieden of magistraten der steden de onmondigen met voogden voorzien »zoo »nae rechte behoort,» uit de naaste vrienden of andere geschikte personen, en voor het maken van inventaris zorgen. *Statut. van Friesland* I, 7. Evenzoo vinden wij voormond en voogden door het geregt gesteld: *Ommel.* III, 28, *Selwerd.* III, 11; door den Drost: *Oldambt* II, 16, »door den Drost ofte richter bij speciale authorisatie van »den Drost of magistraat,» *Overijss.* II, 4. 4; door schepenen en raad, *Deventer*, III, 3, 4; door den dagelijkschen heer, *Tiel en Bommelrew.* XXII, 9 en door den officier, *Veluw.* XXIV, 9, *Rijk van Nijmegen* XIX, 22.

De weeskeuren, zoodanig als zij op de verschillende plaatsen waren vastgesteld, bleven hare kracht van wet uitoefenen, tot dat in den aanvang van het jaar 1809 het *Wetboek Napoleon, ingerigt voor het Koninkrijk Holland*, hier te lande werd ingevoerd. Alhoewel toch de weeskamers daarbij werden in stand gehouden en ook blijkens den 8ten titel van het eerste Boek van dat *Wetboek*, art. 289—388, in den aard en strekking derzelve weinig verandering werd gebragt, zoo was toch hierdoor aan hare vrije ontwikkeling reeds paal en perk gesteld. — Doch ook voor de weeskamers zelve was hier te lande geen langdurig bestaan meer weggelegd. Twee jaren later toch werd het vaderlandsche *Wetboek Napoleon* door de Fransche wetgeving vervangen, in welke het voogdijregt op geheel andere gronden steunde, en waardoor dus aan de werkzaamheid der weeskamers een einde werd gemaakt.

Lang nog evenwel bleef de herinnering aan haar lewendig, en werden er in onze nationale wetgeving pogingen

aangewend, om de weeskamers weder, voor een gedeelte ten minste, in het leven te roepen. Getuige toch hiervan, hetgeen wij lezen bij RAEPSAET *Oeuvres compl.* tom. VI, p. 117 en 118 (*Journal des séances de la commission, chargée de la révision de la loi fondamentale*), »Je (RAEPSAET) propose qu'il soit fait, relativement au système de »suppression des justices échéviales et seigneuriales, une »différence entre la juridiction contentieuse et volontaire »telle que celle des anciennes chambres pupillaires, qui »étaient véritablement tutélaires, etc. M. ELOUT répond que »mon observation est très-juste et que par ces mêmes »motifs la Hollande a été assez heureuse d'avoir conservé »ces chambres d'orphelins etc., non obstant l'introduction »des tribunaux français."

Ook in het *Ontwerp van een Burgerlijk wetboek van 1820*, was men bedacht op de herstelling der weeskamers. Wel werden in art. 590 de plaatselijke besturen in de eerste plaats genoemd, als belast met de oppervoogdij over al de minderjarigen, welke in hun ressort onder voogdij mogten komen, maar werd er bijgevoegd, dat die oppervoogdij, op voordragt van het plaatselijk bestuur, aan *bijzondere weeskamers* zou kunnen worden toevertrouwd, aan welke dan tevens eene door den Koning goedgekeurde instructie zou gegeven worden. Waarin die oppervoogdij voornamelijk bestond, blijkt uit art. 591 van dit *ontwerp*, namelijk: 1°. in het aanstellen en bevestigen van voogden; 2°. in het houden van toezigt op hunne handelingen; 3°. in het terugbrengen van de in gebreke blijvenden tot hunnen pligt; 4°. in het weren van onbevoegden en kwalijk handelenden uit de voogdij, doch geenszins in het bewaren of beheeren der bezittingen

Zij kon evenwel niet worden uitgesloten. In vele opzichten kwam dit derhalve vrij wel overeen met hetgeen omtrent de weeskamers gegolden had. Vgl. J. C. VOORDUIN, *Diss. de constituendo tutore*, Traj. 1824, p. 150 en 151.

Maar de tijd was niet geschikt, om eene nationale wetgeving in te voeren. De inwoners der zuidelijke provinciën van het toenmalige koninkrijk der Nederlanden, najverig op de Noordelijke, wilden in de Nederlandsche wetgeving liever de Fransche regtsinstellingen behouden. Vandaar, dat men in de wet van 28 Maart 1823 (*Staatsbl.* n°. 44) houdende vaststelling van den 16ten titel van het Burgerlijk Wetboek geene melding meer vindt van de weeskamers, maar een stelsel aantreft, geheel ontleend aan den *Code Civil*, slechts met dit onderscheid, dat bij ontstentenis van wettige en testamentaire voogdij, de kanton-regter, niet de bloedverwanten, den voogd benoemt, en de benoeming van den toezienden voogd ook aan dien ambtenaar is opgedragen, na verhoor der bloedverwanten, vgl. de beraadslagingen bij VOORDUIN, *Geschied. en Begins.* I, p. 147. Ook in de wet van 16 Junij 1832 (*Staatsbl.* n°. 39) waarbij deze titel van het Burgerlijk Wetboek gewijzigd werd, werd wel de wettige voogdij der grootouders ter zijde gesteld, maar overigens hetzelfde stelsel behouden, en is van weeskamers geen sprake meer.

Ofschoon derhalve sinds de invoering der Fransche wetgeving de weeskamers buiten werking gesteld waren, waren zij echter nooit uitdrukkelijk opgeheven. Zoo bleven de gelden, die op de verschillende weeskamers voorhanden waren, bewaard en werd daarvan geene verantwoording gedaan. Dit gaf aanleiding tot het besluit van 1 April 1835 (*Staatsbl.* n°. 5), waarbij voorzien werd in het geval,

dat het getal der leden der voormalige wees- of momboirkamers te gering mogt geworden zijn en bepaald, dat alsdan op verslag van den Gouverneur der Provincie, na verhoor of op voordragt van de plaatselijke besturen, daarin door den Koning, één of meer personen, bij voorkeur uit de vrederegters te kiezen, zouden worden benoemd. Wijders werd bepaald, dat er lijsten zouden worden gemaakt, houdende beknopte opgaaf van alle gelden en effecten spruitende uit consignatiën, bewaargeving, erfenissen, vruchtgebruik of met den band van fideicommiss bezwaarde nalatenschappen, door die weeskamers beheerd, of onder haar berustende en deze aan de plaatselijke besturen worden ingeleverd en openbaar gemaakt, opdat ieder zich zou kunnen aanmelden en rekening en uitkeering erlangen, die daartoe geregtigd bleek, terwijl van de na achttien maanden niet opgevraagde en niet vereffende boedels, zoowel als van de alsdan vereffende, lijsten moesten worden opgezonden, opdat er maatregelen konden worden genomen omtrent de afdoening der alsdan nog onopgevorderde boedels.

Hierop is de Wet van 5 Maart 1852 (*Staatsbl.* n°. 45) gevolgd. Bij die wet werden de besturen der wees- en momboirkamers ontbonden verklaard; tevens werden de commissiën ter vereffening bij het vermeld koninklijk besluit bedoeld, vervangen door eene *algemeene commissie van liquidatie der zaken betreffende de voormalige wees- en momboirkamers*, te 's Gravenhage gevestigd, waaraan de vroegere plaatselijke commissiën gehouden waren om binnen drie maanden, na daartoe door de algemeene commissie opgeroepen te zijn, rekening en verantwoording van hun gehouden beheer af te leggen en alle bescheiden over te geven.

Deze algemeene commissie is gehouden jaarlijks voor den 1^{en} April rekening en verantwoording te doen van haar beheer, welke door de Algemeene Rekenkamer opgenomen en gesloten moet worden. — Het tijdstip evenwel der ontbinding van de besturen der voormalige weesen momboirkamers of van de plaatselijke commissiën van vereffening, waarin zij waren herschepen, moet nader bepaald worden. Van datzelfde oogenblik af aan zullen alle vroegere verordeningen betreffende de weeskamers, ingetrokken en buiten werking gesteld worden.

Ten laatste kunnen wij hier niet geheel onopgemerkt laten de instelling van weeskamers, die nog ten huidigen dage in onze overzeesche bezittingen aanwezig zijn. Deze weeskamers echter en wel bepaaldelijk, zooals wij ze uit het *Burgerlijk wetboek voor Nederlandsch Indië* kennen, wijken geheel af van die, zooals zij vroeger in Holland en Zeeland bestonden. In den oorsprong mogen zij dezelfde zijn geweest, thans evenwel staat bij deze de uitoefening van de toeziende voogdij op den voorgrond, volgens art. 366 van het *Ind. Burg. Wetb.*, terwijl de uitoefening der oppervoogdij, die vroeger aan de weeskamers toekwam, aldaar nu voornamelijk aan den Raad van justitie is opgedragen. In het Regtsgebied van elken Raad van justitie bestaat eene weeskamer, voor zoo verre de Gouverneur-Generaal het getal dier collegiën in de buitenbezittingen niet wil beperken, terwijl mede de instructie voor deze weeskamers van den Gouverneur-Generaal uitgaat, volgens art. 415 en 416 van genoemd Wetboek. Doch hebben deze weeskamers de magt niet meer om voogden aan te stellen en af te zetten, hetwelk thans door de Raden van justitie geschiedt. Zie art. 359 en volg. en

art. 381 van het *Burg. Wetb. voor N Indie*. Voorts is hier ook nog eene afwijking in gelegen, dat de uitsluiting der weeskamers verboden is, welke uitsluiting toch hier te lande op het einde der vorige eeuw vrij algemeen in zwang was. Over het vermenigvuldigen dezer uitsluiting der weeskamers vindt men zelfs klagten in de *Vaderlandsche Letteroefeningen van 1791*, II, p. 475 en volg.

Wij laten hier eene lijst volgen van de weeskeuren van Holland en Zeeland, voor zoover die ons bekend zijn geworden; op volledigheid kan die natuurlijk geene aanspraak maken; vele plaatsen toch hadden wel weeskeuren, maar die dikwijls alleen in geschrift bestonden.

LIJST VAN ORDONNANTIËN OP DE WEESKAMERS.

14 Maart 1476	Middelburg ..	Deze ordonnantie is van MARIA VAN BOURGONDIE, en werd den 2 ^{en} Julij 1515 door KAREL V bevestigd. Zie de aantekeningen van VERSLUIS op de <i>Costumen van Middelburg</i> , p. 185.
31 Augustus 1513	's Gravenhage.	Bij DE RIEMER. <i>Beschrijv. van 's Gravenhage</i> , II, p. 193—200. <i>Ampliatieën</i> op deze ordonnantie loopende tot 27 Maart 1719. DE RIEMER, II, p. 200—214. Vgl. <i>Keuren en Ordonnantieën van 's Gravenhage</i> , 4 ^o , 1735, p. 403. <i>Lijst van Weesmeesters van 1480—1737</i> bij DE RIEMER, II, p. 215—220.
1527	Den Briel...	Bij VAN ALKEMADE, <i>Beschrijv. van de Stad Brielle en den lande van Voorne</i> , Rotterd. 1729, p. 75—79.
28 November 1541	Vlissingen ...	In de <i>Costumen der stad Vlissingen</i> , 1763, cap. 19, p. 108—120.

Zonder datum doch tusschen de jaren 1529 en 1577	Weesp	In de <i>Handvesten en Privil. van Weesp</i> enz., 1613, p. 22.
27 Januarij 1563	Amsterdam . .	In de <i>Handresten ende Privilegiën van Amstelredam</i> a° 1597, 4°, p. 148—159, a° 1613, fol., p. 81—86, enz., het laatst in de <i>Handvesten enz. van Amsterdam van 1748</i> , II, p. 638—642, waar ook de <i>Am- pliatie en Resolutiën</i> , p. 642—646.
Maart 1570	Middelburg . .	In de <i>Costumen enz. der stad Middel- burg</i> , 1772, Rubr. XV, p. 185—191.
4 April 1581	Maeslandt . . .	Vgl. <i>Reglem. Ordonn. en Keuren van Maassluys, Delft</i> 1722, p. 28.
1583	Leiden	
22 April 1586	Rijnland	In de <i>Costumen, Keuren ende Ordonnan- tiën</i> door s. VAN LEEUWEN, a° 1667, p. 371—410.
12 Maart 1593	Delft	In het <i>Register van Holland en West- vriesland van 1593</i> , p. 91—102.
16 Maart 1593	Rotterdam . . .	In het <i>Register van Holl. en Westvries- land van 1593</i> , p. 102—112, en in de <i>Cronycke der stad Rotterdam</i> door s. LOIS a° 1746, p. 359—371. Ibid. <i>Lijst van weesmeesters van 1619-1670</i> , p. 175-228.
22 Julij 1596	Haarlem.	In het <i>Register van Holl. en Westvries- land van 1596</i> , p. 304—312.
3 September 1597	Dordrecht . . .	In het <i>Register van Holl. en Westvries- land van 1597</i> , p. 430—452.
3 September 1597	Schiedam. . . .	In het <i>Register van Holl. en Westvries- land van 1597</i> , p. 452—469.
30 Augustus 1599	Westzanen en Crommenie. . .	In het <i>Register van Holl. en Westvries- land van 1599</i> , p. 335—342.
30 Augustus 1599	Noordschar- woude	In het <i>Register van Holl. en Westvries- land van 1599</i> , p. 342—351.
30 Augustus 1599	Aelsmeer.	In het <i>Register van Holl. en Westvries- land van 1599</i> , p. 351—357 en bij LAMS <i>Handv. en privil. van Kennemerland, Amst.</i> 1664, pag. 741—748.
13 Januarij 1604	Oostzanen . . .	Bij LAMS, t. a. pl., p. 670—676.

23 April 1605	<i>Oudewater</i> . . .	In de <i>Keuren der stad Oudewater</i> , 1753, art. 170—197, p. 87—104.
1 Mei 1606 1612	<i>Wassenaar</i> . . . <i>Leiden</i>	In de <i>Keuren der stad Leiden</i> , 1658, 100 ^e keur, p. 129—167. Zie ook VAN MIERIS, <i>Handv. van Leiden</i> , 1759, p. 250—253 rubriek: <i>van weesmeesteren</i> .
23 November 1613	<i>Vlaardingen</i> . .	
4 Junij 1615	<i>Middelburg</i> . .	In het <i>Gr. Pl. B. V</i> , p. 1216—1225 <i>Ampliatien en Salarislijsten</i> , p. 1225—1234.
10 Julij 1615	<i>Medemblik</i> . . .	
10 December 1615	<i>Alkmaar</i>	In de <i>Handv. van Alkmaar</i> , pag. 70 en afzonderlijk gedrukt, 1616. 4 ^o .
13 October 1616	<i>Enkhuizen</i> . . .	In de <i>Keuren en Ordonn. van Enkh.</i> 1655, p. 171—219 en in de <i>Handv. enz. van Enkh.</i> 1667, p. 148—160.
12 Julij 1619	<i>Rijswijk</i>	
13 Maart 1621	<i>Monnikendam</i>	
14 Maart 1622	<i>Graft</i>	
19 October 1622	<i>Goes</i>	
16 Maart 1624	<i>Purmerend</i> . . .	
30 Maart 1624	<i>Grootebroek en andere dorpen in de streek Land van</i>	
29 Septemb. 1629	<i>Voorne</i>	
28 Julij 1634	<i>Uitgeest</i>	Bij LAMS t. a. pl., p. 495—501.
24 November 1639	<i>Dordrecht</i> . . .	In de <i>Privil. van Zuid-Holland van JAC. VAN OUDENHOVEN</i> 1654, p. 87—98, waarbij eene <i>Instructie voor den Administrateur van de weeskamer</i> en eene <i>salarislijst voor den Secretaris</i> , p. 88—100.
21 Septemb. 1644	<i>Den Briel</i> . . .	
14 December 1649	<i>Assendelft</i> . . .	In de <i>Handv. en privil. van Assendelft</i> , p. 191.

9 October 1655	<i>Nieukoop</i>	In de <i>Keuren van Nieukoop en Noorden</i> 1756, p. 120—131.
26 Julij 1656	<i>Heemstede</i>	Bij LAMS, <i>Handv. en privil. van Kennemerland</i> , p. 776—784.
30 Septemb. 1661	<i>Wormer</i>	Bij LAMS, t. a. pl., p. 600—631.
13 Septemb. 1669	<i>Gouda</i>	
14 November 1691	<i>Gouda</i>	
15 April 1694	<i>Zype en Hasepolder</i>	In de <i>Octroyen, Privil. ende Keuren van de Oude-Zype ende Hasepolder</i> , Alkm. 1717.
13 November 1711	<i>Gorinchem en het land van Arkel</i>	In het <i>Gr. Pl. B. V</i> , p. 733—736.
3 October 1735	<i>Axel</i>	
26 Mei 1753	<i>Haarlem</i>	In de <i>Keuren en Ordonn. van Haarlem</i> 1754, p. 300—303.
27 Junij 1763	<i>Vlissingen</i>	Achter de <i>Costumen van Vlissingen</i> 1763.
4 October 1768	<i>Dordrecht</i>	In de <i>N. Nederl. Jaarboeken van 1768</i> , p. 1209—1242.
23 Februarij 1775	<i>Oostvoorne enz.</i>	Gedr. in den <i>Briel</i> , bij Wed. VERHELL EN ZOON.
30 Mei 1778	<i>Voorburg</i>	Gedr. te Delft, bij EGB. VAN DER SMOUT.

HOOFDSTUK I.

ZAMENSTELLING DER WEESKAMERS.

---

§ 1. OVER DE VERKIEZING DER WEESMEESTERS.

Naarmate de zorg voor de belangen van minderjarigen en voor het rigtige bestuur over hunne goederen dit vereischte, werden in de zestiende en zeventiende eeuw in zeer vele plaatsen van Holland en Zeeland *weeskamers* opgerigt. Hierdoor werd de overheid, die slechts in moeilijke gevallen het oppertoezicht over de voogdij voor zich behield, in de uitoefening van hare taak veel verligt, daar toch het gewone toezigt over de voogdijen op deze weeskamers overging. Geroepen derhalve tot eene werkzaamheid, die vroeger door de plaatselijke overheid verrigt werd, werden de weesmeesters, zoo toch werden de leden der weeskamers genoemd, door die zelfde plaatselijke overheid verkozen, terwijl hun uitdrukkelijk de verpligting werd opgelegd, om in moeilijke zaken bij haar raad en hulp te vragen, zooals bepaald was in de *weeskeuren van Amsterdam*, art. 50, *Schiedam*, art. 5, *Westzanen* en *Crom-*

menie, Noordscharwoude, Aelsmeer, Oostzanen en Uitgeest, art. 2, Dordrecht (1639), art. 5, Gorinchem, art. 4, Vlissingen (1763), art. 3.

Omtrent de verkiezing zelve der weesmeesters, vinden wij onderscheidene bepalingen in de verschillende weeskeuren. In den Briel werden de weesmeesters »des anderen daags na Bamisse” door den Raad, te Weesp daechs »na onse lieve Vrouwendach te Lichtmisse, door die Raeden van der stede” verkozen. In Rijnland koos hen de Baljuw en Gezworen welgeboren mannen op den eersten regtsdag na de vernieuwing dezer mannen, terwijl later, toen het aan de verschillende dorpen was toegestaan hunne eigene weesmannen te hebben, deze, zooals VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnl.*, p. 372, zegt, ten getale van twee, benoemd werden door den Ambachtsheer van het dorp, uit een voorgedragen dubbeltal, tegelijk met de benoeming van de Schepenen. Overigens zijn het in de steden de Burgemeesters en Schepenen of de Vroedschappen en Schepenen, of die van den Gerechte, aan wie de keuze der weesmeesters is opgedragen. Naauwkeurig was het bepaald te Dordrecht, waar het de Schout, Burgemeester, Schepenen, Raden, Oudraden en de goede Luiden van den Agten der stede waren, die gezamenlijk op St. Thomasavond de keuze van weesmeesters bewerkstelligden, zoo echter, dat het maken van een dubbeltal, om de opengevallene plaatsen aan te vullen, overgelaten was aan die weesmeesters, welke niet aftraden. — Iets dergelijks was ook te Voorburg bepaald, waar »door den Schout en de in functie »zijnde drie weesmeesteren als na ouder gewoonte in den »beginne van yder jaar, eene Nominatie werd geformeerd, waarop benevens de gemelde drie weesmeeste-

»ren gebragt werden drie andere gequalificeerde personen.” Deze nominatie werd dan aan Schout en Schepenen aangeboden om daaruit de weesmeesters voor het volgende jaar te kiezen. Te 's Gravenhage geschiedde oorspronkelijk ook de verkiezing der weesmeesters door de overheid. Maar toen, zooals DE RIEMER, *Beschr. van 's Gravenhage*, II, p. 210, zegt, »na verloop van »eenige jaaren den »Haag door gedurige troubelen en oorlogen zeer verarmt »en alzoo grootelijks tot verval geraakt was, is zedert de »verkiezing van weesmeesteren bij den Stadhouder of in »zijne afwezenheid bij den President van den Hove van »Holland gedaan.” Later evenwel en wel bij het *Octrooi van 9 November 1653*, is weder aan Schout, Burge-meesteren, Schepenen en Regeerders het regt verleend om zelve weesmeesteren aan te stellen. Zie dat *Octrooi* bij DE RIEMER, II, p. 454 en 455.

Voor de verkiezing, welke jaarlijks plaats vond, was op de meeste plaatsen een bepaald tijdstip aangewezen, zooals in den Briel en te Weesp, alsmede te Amsterdam, waar zij omtrent Lichtmisse (den 2^{en} Februarij) geschiedde, te Leiden, waar de 10^{en} November hiervoor was aangewezen, en te Aelsmeer, Oostzanen, Westzanen en Crommenie, Noordscharwoude en Uitgeest op Goeden Vrijdag. Op vele andere plaatsen geschiedde die, tijdens of kort na »het verzetten der wet.”

Hiermede is evenwel niet gezegd, dat niemand langer dan één jaar weesmeester blijven kon; want, zooals wij straks nader zullen zien, konden zij somtijds op nieuw voor één jaar ingekozen worden.

Doch in den regel werd niemand voor langer dan één jaar tot weesmeester benoemd. Alleen te Middelburg en

te Dordrecht strekte de benoeming zich tot twee, en te Gorinchem tot drie jaren uit; hetwelk evenwel zoodanig geregeld was, dat jaarlijks een gedeelte van hen aftrad. Zoo werden er b. v. te Dordrecht en Middelburg jaarlijks twee weesmeesters verkozen, terwijl de twee, die het vorige jaar benoemd waren, aanbleven, en te Gorinchem één, die met de weesmeesters van de twee voorgaande jaren de weeskamer uitmaakte. — Later is te Middelburg, ingevolge art. 1 van *de ampliatie van 28 October 1645*, de diensttijd tot drie jaren verlengd, zoodanig, dat elk jaar ook slechts een weesmeester benoemd werd, terwijl de vierde weesmeester uit het collegie van Wet en Raad moest genomen worden en zonder tijdsbepaling en voor zoolang zulks dienstig mogt gerekend worden, zijne bediening behield. — Hiermede komt eenigzins overeen, hetgeen te Schiedam en te Medemblik bepaald was, namelijk, dat een der weesmeesters voor den tijd van zes jaren verkozen werd, terwijl de overige jaarlijks aftraden of aanbleven, overeenkomstig het goedvinden van Schout, Burgemeester en Schepenen. Op deze wijze was er in bovengemelde plaatsen voor gezorgd, dat niet de geheele weeskamer op eens uit andere personen zou bestaan, daar dit ligt nadeelig werken kon. Hierdoor toch zoude de weeskamer ligter verstoken geweest zijn van de inlichtingen, die haar omtrent de administratie en den stand der zaken benoodigd mogten zijn. Zij zoude zich dan hiervoor tot den secretaris der weeskamer hebben moeten wenden, hetgeen aan dezen een al te groot overwigt had kunnen geven. — Deze zelfde zwaarigheid werd op de meeste andere plaatsen gevoeld. Vandaar dat in Rijnland, Leiden, Alkmaar, Zype en Hasepolder, Wor-

mer, Enkhuizen en Heemstede bepaaldelijk voorgeschreven was, dat een of meer der weesmeesters van het vorige jaar op nieuw voor één jaar moesten aangesteld worden. Eveneens te Rotterdam, waar bepaald was, dat »de oudste in officien" moest aanblijven, ten ware hij reeds twee jaren weesmeester geweest mogt zijn, in welk geval de oudste daaraanvolgende aanbleef, terwijl het voorts uit de lijst der weesmeesters van Rotterdam blijkt, dat er gewoonlijk zelfs twee van het voorgaande jaar ingekozen werden.

Op andere plaatsen daarentegen, zooals te Oudewater en Nieukoop, alsmede te Oostzanen, Westzanen en Crommenie, Aelsmeer, Noordscharwoude en Uitgeest, was het geheel en al aan het goedvinden van Burgemeesters en Schepenen overgelaten, om uit de weesmeesters van het vorige jaar den een of ander aan te houden. Langer evenwel dan twee of soms drie jaren achtereen mogt niemand in de weeskamer zitting houden, terwijl er veelal twee jaren, nadat men was afgetreden, verlopen moesten, voordat men op nieuw tot weesmeester kon benoemd worden. s. VAN LEEUWEN *Cost. van Rijnl.* pag. 375, stelt het zoo voor, alsof het wel geoorloofd was, om langer dan twee jaren achtereen weesmeester te blijven, doch dat een tweejarige dienst alleen eene wettige reden van versooning daarstelde. Dit zou evenwel in strijd zijn met hetgeen in verscheidene weeskeuren uitdrukkelijk bepaald is. Hij zelf verhaalt dan ook daar ter plaatse, dat het niet gebruikelijk was, dat een weesmeester langer dan twee jaren in dienst bleef, doch geeft misschien minder juist als reden hiervan op, »dewijl aangaande de wees-mannen vershot genoeg is." Vgl. *Weeskeuren van Rijnland* art. 5, *Rotterdam* art. 4,

Aelsmeer, Oostzanen, Westzanen, en Crommenie, Noord-scharwoude en Uitgeest art. 1, Dordrecht (1639) art. 1, Middelburg art. 2 enz.

Het getal der weesmeesters was in de steden gewoonlijk drie of vier, terwijl ten platten lande het bestuur der weeskamer veelal uit twee weesmannen benevens den Baljuw of Schout bestond. Als eene uitzondering kan beschouwd worden het *privilegie van de Staten van Holland aan Enkhuizen* verleend, tot het verkiezen van een vijfden weesmeester, van 10 December 1663, hetwelk voornamelijk daarin zijnen grond had, dat de weesmeesters, die ten getale van vier waren, geene zitting mogten houden, tenzij er drie van hen aanwezig waren, en daardoor vele zaken langer dan billijk was, onafgedaan bleven. Zie *Handvesten van Enkhuizen 1667*, p. 116. In den loop der 18^e eeuw nam vooral in de groote steden het getal der weesmeesters toe, zooals b. v. te Amsterdam, waar van het jaar 1500 tot 1624 twee of drie, daarna vier en in later tijd vijf of zes weesmeesters, werden aangesteld. Zie WAGENAAR, *Beschrijv. van Amsterdam III*, p. 376 en 377.

§ 2. OVER DE VEREISCHTEN DER WEESMEESTERS.

Een algemeen vereischte, hetgeen in vele weeskeuren uitdrukkelijk genoemd wordt, was, dat men de noodige bekwaamheid moest bezitten, en ter goeder faam bekend staan. — Doch behalve dit vereischte waren er nog vele van geheel anderen aard, zooals:

1°. Dat men gedurende eenen bepaalden tijd poorter

moest zijn geweest. Te Amsterdam namelijk, te Wormer en te Dordrecht (1797) werd gevorderd, dat men gedurende zeven jaren poorter was geweest, te Haarlem (1596) gedurende tien, in den Briel (1527) en te Enkhuizen gedurende drie jaren. Te Delft en te Middelburg was het voldoende, dat men poorter was, terwijl op andere plaatsen slechts vereischt werd, dat men ter plaatse woonachtig was, zooals te 's Gravenhage, Weesp, Voorburg, enz. In de *ordonnantie voor de Zype en Hasepolder* eindelijk, wordt gezegd, dat men te Alkmaar woonachtig en Inge-land van de Zype zijn moest. — Hiermede heeft eenige overeenkomst, hetgeen te Wormer en Enkhuizen gevorderd werd, namelijk dat men geboren moest zijn binnen Holland en Westvriesland.

2°. Dat men een bepaalden ouderdom had bereikt; te Amsterdam moest men ongeveer veertig jaar oud zijn, te 's Gravenhage en Middelburg zevenendertig, te Leiden, Delft, Aelsmeer, Oostzanen, Westzanen en Crommenie, Noordscharwoude, Uitgeest en in den Briel tweeëndertig, te Schiedam, Dordrecht en Oudewater dertig, te Voorburg vijfentwintig jaar. Soms zelfs evenwel werd men van dit vereischte verschoond, zoo men, voor dat men tot weesmeester werd benoemd, Schout, Burgemeester of Schepen geweest was, zooals te Schiedam en Dordrecht (1597).

3°. Ten opzichte van stand en gegoedheid worden in de weeskeuren ook somtijds eenige vereischten opgegeven. Zoo was te Amsterdam en elders bepaald, dat de weesmeesters „eerbare en notabele personen” zijn moesten, te 's Gravenhage, dat men tot 100 Nobelen gegoed moest zijn, in den Briel (1527) tot 200 Rijnlandsche guldens, te Middelburg tot 1200 kroonen, te Haarlem tot 2,000

gulden, te Delft tot 3,000 gulden, terwijl op andere plaatsen, zooals te Aelsmeer, Oostzanen, Westzanen en Crommenie en te Uitgeest voorgeschreven was, dat zij mannen moesten zijn » uit den rijkdom van het dorp. » — Volgens enkele weeskeuren werd vereischt, dat men tot de gereformeerde kerk behoorde, zooals te Heemstede en Voorburg. — Vgl. *de Ordonnantie op de Weeskamer te Maastricht* van 31 Januarij 1643 te vinden in het *Gr. Pl. B.* II, pag. 2372. Omtrent bloedverwantschap vinden wij alleen te Dordrecht (*weeskeuren van 1768 art. 2*) bepaald, dat » de weesmeesters elkander ofte den Secretaris en Administrateur van » de weeskamer, zoo in affiniteit als in consanguiniteit, » niet nader mogten bestaan, dan in den vierden graad, » gerekend naar de civiele regten. »

Verder werd op enkele plaatsen vereischt, dat men tot de overheid behoorde of behoord had. In Rijnland b. v. moesten twee van de vier weesmannen tot het Collegie van Gezworen welgeboren mannen behooren; te Dordrecht moesten zij allen uit de Oud-Raden gekozen worden, terwijl in Middelburg volgens de *ampliatie van 28 October 1645*, de vaste weesmeester uit het collegie van Wet en Raad genomen werd. Op de meeste plaatsen echter was het, zooals wij in de volgende paragraaf nader zien zullen, aan de weesmeesters niet geoorloofd om andere betrekkingen tevens waar te nemen, terwijl het gebruikelijk was, dat tot weesmeesters bij voorkeur zij verkozen werden, die vroeger, hetzij Burgemeester, hetzij Schepenen, hetzij Raden geweest waren, gelijk men kan nagaan uit de naamlijsten der regering, die van sommige steden opgemaakt zijn. Vgl. *WAGENAAR, Beschrijv. van Amsterdam III*, p. 377.

§ 3. OVER DE VERPLIGTINGEN DER WEESMEESTERS.

Onder de eerste verplichtingen van hen, die tot weesmeesters benoemd zijn, behoort het afleggen van den eed in handen der overheid. Die eed houdt gewoonlijk in, dat de weesmeesters hun ambt getrouwelijk zullen waarnemen, de goederen der weezen naar hun beste weten doen besturen, en in de registers opnemen, dat zij den staat der goederen geheim zullen houden, rekening en verantwoording van de voogden zullen opnemen en aanhooren en in het algemeen de bepalingen der weeskeuren onderhouden. Daarenboven moesten zij somtijds zweren, dat zij in de uitoefening van hun ambt zich niet » om vrienden, om maagen, » om gunste, om gave, om profijt noch haate, om ontzag, nog » haat der weezen ofte van iemand anders" van hunnen pligt zouden laten afbrengen. Zie den eed van weesmeesteren voor 's Gravenhage, bij DE RIEMER II, p. 498, voorts in de weeskeuren van den Briel (1527) art. 3, Rijnland art. 3, Delft art. 2, Dordrecht (1597) art. 2, (1768) art. 4, Schiedam art. 3, Medemblik art. 3, Alkmaar, Enkhuizen, Wormer, Zype en Hasepolder I, art. 4, Vlissingen p. 36 en 37.

Zelden werd de zuiveringseed gevorderd, zooals te Leiden (Weeskeuren art. 1), waar de weesmeesters moesten zweren, » dat zy, om weesmeesters te zyn, geen gelt ofte gelts- » waerde aen yemant 't zy in ofte buyten de regeeringe » zynde, noch aen hare huysvrouwen, kinderen, ofte an- » dere van hare familie gegeven en hebben, beloofd, noch » gedaen geven, nochte oock naermaels sullen geven » directelijck ofte indirectelijck."

Voorts was het den weesmeesteren verboden, iets te

openbaren van hetgeen betreffende den staat van de goederen der weeskinderen in de registers der weeskamer was aangeteekend, behalve aan hen, die er toe gerechtigd waren, wat meestal ook in den eed was opgenomen, somtijds nog uitdrukkelijk bepaald was. — Zie de *weeskeuren van Dordrecht* (1597) art. 7, (1768) art. 8, *Schiedam* art. 9, *Leiden* art. 2, *Enkhuizen I*, art. 15, *Wormer I*, art. 18, *Zype en Hasepolder I*, art. 17, enz.

Verder waren de weesmeesters verplicht op de zitting van de weeskamer te verschijnen, die meestal bij de wet bepaald was, elders echter aan hun eigen goedvinden was overgelaten, of op verzoek van partijen gehouden moest worden. Zie *weeskeuren van Heemstede* art. 5, *Voorburg* art. 7. Op sommige plaatsen was er om de veertien dagen zitting, op andere elke week, maar op de meeste plaatsen twee of driemaal in de week. *Weeskeuren van 's Gravenhage* art. 16, *Dordrecht* (1597) art. 8, (1768) art. 5, *Schiedam* art. 7, *Gorinchem* art. 10. Daar het echter ligtelijk gebeuren kon, dat een of meer van de weesmeesters door ziekte of andere wettige redenen verhinderd waren ter weeskamer te verschijnen, en de zitting dan geen plaats kon hebben, zoo was er in sommige weeskeuren bepaald, dat de Schepenen de plaatsen der afwezigen uit hun midden zouden aanvullen. Zie *weeskeuren van Aelsmeer, Oostzanen, Westzanen en Crommenie, Noordscharwoude, Uitgeest* art. 2, *Middelburg* art. 5, *Wormer I*, art. 22, *Zype en Hasepolder I*, art. 21. Op andere plaatsen evenwel mogt deze aanvulling niet geschieden, zooals te Enkhuizen, waar men om die reden van de Staten het regt erlangd heeft om een vijfden weesmeester te mogen aanstellen. Zie *Handvesten enz. van Enkhuizen*, 1667, p. 116. Vgl. verder *wees-*

keuren van 's Gravenhage art. 17, Schiedam art. 7, Dordrecht (1639), art. 8, (1768) art. 5. — Daarenboven was het aan de weesmeesters meestal verboden, andere ambten te bekleeden, doch kon men »in cas yemant »weesmeester zynde, tot eenigen anderen staet ofte be»dieninge wierde gecommitteert in deszelfs plaats by »surrogatie procederen tot verkiezinge van een ander." Zie o. a. *weeskeuren van den Briel* (1527) art. 17, *Delft* art. 4, *Dordrecht* art. 3, *Schiedam* art. 4, *Westzanen*, enz., art. 1, *Middelburg* art. 3, *Alkmaar*, *Wormer*, enz. I, art. 17, *Enkhuizen* I, art. 14. — Eene uitzondering hierop vond plaats in Rijnland (*Weeskeuren* art. 1), waar ten minste twee van de vier weesmeesteren Schepenen zijn moesten. Vgl. *weeskeuren van Middelburg*, *Ampliatie van* 28 October 1645, *Dordrecht* (1768) art. 1. — Ook was het te Dordrecht aan de weesmeesters niet geoorloofd eene voogdij aan te nemen, waartoe zij niet volgens de wet verplicht waren, op boete van twaalf pond. *Weeskeuren* (1597) art. 4 en (1639) art. 4.

§ 4. OVER HET AANZIEN EN HET LOON DER WEESMEESTERS.

De betrekking van weesmeester was ten allen tijde eene betrekking, waartoe vertrouwde personen gevorderd werden. Het is dus geen wonder, vooral, als men de verschillende vereischten tot weesmeester in aanmerking neemt, dat het weesmeestersambt in aanzien was, zoo als ook blijkt uit DE RIEMER, *Beschrijv. van 's Gravenhage* II, p. 187, waar gezegd wordt, dat de weesmeesters in de tijden, die de hervorming voorafgingen, gewoon waren

bij alle openbare plegtigheden en optogten onmiddelijk op de schepenen te volgen, en evenals deze Tabbard-geld en andere kleine voordeelen genoten. Dit komt overeen met hetgeen in de *weeskeuren van 's Gravenhage*, Rubriek: *De wedden van den weesmeesters* gezegd wordt: »Die »weesmeesteren zullen elk hebben alle jaer mit de scepenen voor een Tabbaert een pond groot, en dragen die, »gelyken die scepenen, en volgen agter henluyden in alle »generaele processien." Zie ook de *keuren van Leiden* van 1658 n°. X.

Deze volgorde in rang na de schepenen is ook later zoo gebleven blijkens, de *Ordonnantie van de cloveniers schutterij te 's Gravenhage* van 15 Maart 1617, waar gezegd wordt, dat niemand van de wacht verschoond zal zijn, dan Schout, Burgemeesters, Schepenen, Weesmeesters, Vroedschappen en Secretaris van 's Gravenhage.

Vandaar dan ook, dat men in de meeste weeskeuren bepaald vindt, dat, wie zich tegen een weesmeester ter zake van zijn ambt misdroeg in woorden of in daden, door het geregt gestraft zou worden, evenalsof hij tegen Burgemeesters of Schepenen misdreven had, aan welke laatsten tevens was opgelegd, om de weesmeesters ten allen tijde op hun verzoek met raad en daad bij te staan. Vgl. *weeskeuren van Vlissingen* (1541) art. 31, (1763) art. 3, *Weesp*, art. 8, *Amsterdam*, art. 50, *Delft*, art. 4, *Dordrecht* (1597) art. 5 en 6, (1639) art. 5, *Schiedam*, art. 5 en 6, *Westzanen en Crommenie*, *Aelsmeer* enz., art. 2, *Middelburg* art. 3, *Allkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder* enz. I, art. 14 en 15, *Gorinchem* art. 4. Daarom werd ook nog wel eens uitdrukkelijk bepaald, dat »partijen voor weesmeesteren te doen hebbende, in 't voorstellen ende bescher-

»men van hare zaken, hen dragen sullen met behoor-
 »lyken respecte, sonder malkander binnen ofte voor de
 »weeskamer onbeleefdelyk te bejegenen ofte injurieren met
 »woorden ofte werken, op pene van daar over arbitralyk
 »en na gelegenheid van der saake gecorrigeert teworden.”

Zie *de weeskeuren van Alkmaar, Wormer, Zype en Hase-*
polder, I, art. 46, *Enkhuizen* I, art. 13, *Voorburg* art. 8. —

Wat eindelijk het loon betreft, dat aan de weesmeesters
 toekwam, dit was nu eens meer, dan minder naauwkeurig
 aangewezen, somtijds zelfs werd hun ten eenenmale loon
 ontzegd, zooals in Aelsmeer, Oostzanen, Westzanen en
 Crommenie en Uitgeest, (*weeskeuren* art. 44) waar gezegd
 wordt: »De weesmeesteren en sullen *geen leges* genieten
 »van eenige bewysinghe ofte uytsettingen van penningen,
 »noch oock van eenige reekeningen te sluyten, oft eenige
 »andere saken hun Officie aangaende, maar sullen alles
 »*ter liefde*, nochthans sonder hare schade bedienen.” —
 Vgl. *weeskeuren van Dordrecht* (1639) art. 76.

Naauwkeurig was het loon bepaald te Middelburg *Gr.*
Pl. B. V, p. 1232, waar gesproken wordt van staatgeld,
 auditiegeld, salaris voor extraordinaris comparitie, voor het
 opnemen van inventarissen, voor vacatiën buiten de wees-
 kamer en buiten de stad, voor het aanstellen en ontslaan
 van voogden enz. Vgl. *weeskeuren van Voorburg* art. 67.
 S. VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland*, p. 370, zegt, dat
 aldaar het salaris wel niet vast bepaald was, maar dat
 gewoonlijk voor iedere *besoigne* aan den Schout vier schel-
 lingen en aan de weesmannen te zamen vier schellingen
 betaald werd, doch dat ingeval zulk eene *besoigne* lang
 duurde, het salaris verdubbeld werd. Zie *de weeskeuren*
van den Briel (1527) art. 48, *Alkmaar, Wormer, Zype*

en *Hasepolder*, enz., I, art. 22 en 23, *Vlissingen* (1763) art 56, enz.

In enkele plaatsen werd ook aan de weesmeesters eene jaarlijksche toelage toegekend, zooals in de *Zype en Hasepolder* van twintig gulden, (*Weeskeuren* I, art. 25), te *Noordscharwoude* (*Weeskeuren* art. 30), van twee gulden, te 's *Gravenhage* van één gulden (*DE RIEMER* II, p. 198: *de wedden van den weesmeesters*). — Ook wordt nog in het *Octrooi voor 's Gravenhage om weesmeesters aan te stellen* van 9 November 1653 (*DE RIEMER* II, p. 454) gezegd: »dat weesmeesteren over den Hage niet alleen werden »gestelt, omme simpelyk te staen over 't hooren en sluy- »ten van rekeningen by administrateurs der weeskinde- »ren, ofte der innocenten goederen, alhier respectivelyk »gedaen werdende, gelyk in andere steden en plaetsen »veelal alleenlyk werde gedaen, maer dat syluyden der »voorsz. weeskinderen en innocenten goederen tot desselfs »minste kosten, en meesten oirbaer en voordeel selfs wa- »ren administrerende, en daer vooren ook, dat te noteeren stonde, van den Hage eene jaerlycxre recognitie waren ge- »nietende, en den Secretaris, die by de Magistraet ten »dienste van de weeskamer haer wierde toegevoegt en ge- »stelt, uyt 's Haegse middelen en Thesaurie ook werde ge- »gagert." — Zie *Weeskeuren van Dordrecht* (1639) art. 75.

Over het algemeen genomen, kan men aannemen, dat de weesmeesters alleen voor buitengewone zittingen en vacatiën buiten de weeskamer salaris ontvingen, veelal ook voor het hooren en sluiten der rekeningen, terwijl het zamenstellen van salarislijsten meestal aan Burgemeesters en Schepenen was toevertrouwd.

§ 5. OVER DEN SECRETARIS DER WEESKAMER.

Tot elke weeskamer behoorde een afzonderlijke secretaris, die op dezelfde wijze als de weesmeesters benoemd werd en gewoonlijk voor één jaar verkozen werd, doch telken jare op nieuw kon ingekozen worden. De reden hiervan is duidelijk, daar men door telkens van secretaris te veranderen, den gang der zaken bij de weeskamer niet bevorderd zou hebben. Te Leiden (*Weeskeuren*, art. 2), was de secretaris gehouden eene borgtogt van *f* 5,000 te stellen, en deze telken jare, dat hij weder ingekozen was, te hernieuwen. Somtijds was het de secretaris der stad, van het Baljuwschap of van het dorp, die tevens met het ambt van secretaris van de weeskamer belast was, zooals vroeger te Vlissingen (*Weeskeuren* van 1544 art. 1), in Rijnland (*Weeskeuren* art. 6) en op andere dorpen, zooals blijkt uit hetgeen VAN LEEUWEN *Cost. van Rijnland*, p. 375, zegt: »'t Selve is met de »veranderinge en toelatinge van de byzondere weeskame- »ren te verstaan van alle secretarissen ten platten lande »elx in den synen." Vgl. *Weeskeuren van Heemstede* art. 4 en *Voorburg* art. 3.

Bij eene *ordonnantie van Burgemeesteren* van den 4^{en} November 1751, is ook te Amsterdam bepaald, dat de secretaris van de weeskamer uit de stadssecretarissen moest gekozen worden. Evenwel werd dezen nog een tweede secretaris toegevoegd, die echter minder in rang was. — Overigens kunnen wij hier in het voorbijgaan opmerken, dat het getal der personen aan de weeskamer van Amsterdam verbonden, in evenredigheid met den bloei dezer

stad toenam, zoodat ongeveer tegen het midden der 18^e eeuw vijftien personen aan dezelve verbonden waren, namelijk zes weesmeesters, twee secretarissen, een penningmeester, een klerk, vier suppoosten of administrateurs en een bode. Meerdere bijzonderheden hieromtrent kan men vinden bij WAGENAAR, *Beschrijv. van Amsterdam*, III, p. 379 en 380.

Vereischen om tot secretaris te kunnen benoemd worden, worden in de weeskeuren weinig genoemd. Te Dordrecht (*Weeskeuren van 1639 art. 9 en 1768 art. 13*) was bepaald, dat de secretaris alsmede zijn gezworen klerk, poorters moesten zijn, terwijl tevens aldaar (*Weeskeuren van 1768 art. 2*) vereischt werd, dat de secretaris en de weesmeesters elkander niet binnen den vierden graad bestonden. — Overigens was het dan ook minder noodig, daar het secretarisambt slechts één persoon (althans in den regel) vereischte, die dan daarenboven verscheidene jaren achtereen aan kon blijven. Dat er evenwel in de eerste plaats bekwaamheid en trouw toe gevorderd werd, is aan geen twijfel onderhevig, en werd ook soms uitdrukkelijk er bijgevoegd. Zie de *weeskeuren van Dordrecht (1597) art. 9*. Aangaande de verpligtingen van den secretaris wordt gewoonlijk in de weeskeuren uitvoeriger gehandeld. — Zij komen hoofdzakelijk hierop neder: 1°. Dat de secretaris zweren moest, zich getrouwelijk van zijn ambt te kwijten en de bevelen der weesmeesters op te volgen. *Weeskeuren van 's Gravenhage*, bij DE RIEMER II, p. 198, *den Briel (1527) art. 3*, *Delft art. 38*, *Rotterdam art. 2*, *Leiden art. 2*, waar hij daarenboven nog den zuiveringseed moest afleggen. — *Dordrecht (1597) art. 10*, *(1639) art. 11*, *(1768) art. 22*, *Gorinchem art. 17*, *Vlissingen (1763)*, p. 36 en 37.

2°. Om behoorlijke aantekening te houden van het stellen van voogden, doen van citatiën enz. en om de goederen der weeskinderen in de registers op te teekenen, welke zij benevens alle andere akten van de weeskamer meestal moesten zweren, geheim te zullen houden. Ook mogten zij geen afschriften noch uittreksels afgeven, dan op bevel en met magtiging van de weeskamer. De reden, waarom meestal zoo sterk op het geheimhouden wordt aangedrongen, is, omdat het dikwijls nadeelig voor de weezen zijn kon, zoo men kennis droeg, hoeveel zij bezaten. — Zie VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland*, p. 376, wijders, zoo als het te Leiden (*Weeskeuren* art. 2) heet: »dat zy de Protocollen, Registeren, Memorialen »ende alle andere acten ende geheymenissen van de Wees- »kamer, sorghvuldelyken sullen bewaren, sonder die »yemant dan die 't behoort ende aangaet te openen ofte »ontdecken, dat sy hen de saecken van de Wees-kamer »niet en sullen onderwinden dan ten believe ende bevele »van de weesmeesteren" enz. Vgl. daarmede de *weeskeuren van Rotterdam* art. 2, *Dordrecht* (1597) art. 12 en volg., (1639) art. 7, 13, 14 en 15, (1768) art. 12 en 16, *Schiedam* art. 9, *Westzanen en Crommenie, Noordscharwoude*, enz. art. 4, *Gorinchem* art. 12, *Vlissingen* (1763) art. 41 en het *formulier van de eed* p. 37 en 38, *Voorburg* art. 3.

Verder was het den secretaris somtijds verboden zich te »bemoeyen met eenige andere diensten, Officiën, Amp- »ten, Collectatiën, Rent-meesterschappen, of diergelycke »saecken niet gemeens hebbende met de weeskamer, die »hem in de bedieninge van syn ampt, als een geheel per- »soon vereisschende, merckelyck souden mogen verhinde- »ren, ende sal sulcx oock gene vooghdyen of curatelen

» van wees-kinderen ofte onmondigen onder de wees-kamer
 » staende, nochte oock de administratie van der selver
 » goederen mogen aannemen, nochte sikh daartoe laten
 » ghebruycken, dan met speciale toelatinge van weesmees-
 » teren in der tyt, ten ware hy soodanige voogdye, curatele
 » ende onderwindt, Bloet, Maeghschap ofte Swagerschap-
 » halven souden moeten aannemen ende bedienen, ende
 » hem daer van ten opsichte van dien niet en soude kon-
 » nen verontschuldigen." Zie *weeskeuren van Leiden* art.
 4 en *Dordrecht* (1597) art. 11, (1639) art. 12, (1768)
 art. 13 en 15. Wat betreft het aanzien, dat deze betrek-
 king in de maatschappij schonk, schijnt het niet op zoo
 een hoogen trap gestaan te hebben, als dat van het
 weesmeestersambt.

Te Dordrecht (*Weeskeuren* van 1639 art. 5) evenwel
 wordt de Secretaris in éénen adem genoemd met de wees-
 meesters, daar, waar bepaald wordt dat, wie hen door
 woorden of daden beleedigen mogt ter oorzake van hunne
 betrekking, gestraft zou worden, evenalsof hij zich aan
 Burgemeester of Schepenen vergrepen had. Vgl. *de wees-
 keuren van Vlissingen* (1541) art. 31 en *Voorburg* art. 8.
 Over het algemeen kan men tusschen het ambt van wees-
 meester en van secretaris die onderscheiding maken, dat het
 eerste meer een eereambt was, terwijl het andere meer als
 eene bezoldigde en winstgevende betrekking beschouwd
 werd. Dit wordt dan ook bevestigd, door dat te Oostzanen,
 Aelsmeer enz. (*Weeskeuren* art. 14), waar de weesmeesters
 gezegd worden alles » ter liefde" te moeten doen, voor den
 secretaris het salaris behouden wordt. Vgl. *weeskeuren van
 Dordrecht* (1639) art 76. — Op andere plaatsen, waar ook
 aan de weesmeesters salaris was toegekend, werd dit echter

in veel grootere mate en voor meerdere diensten aan den secretaris toegewezen; terwijl overigens de bepalingen aangaande het salaris van den secretaris veel overeenkomst hebben met die, welke het salaris der weesmeesters betreffen. Zie voor Middelburg eene salarislijst in het *Gr. Pl. B. V.*, p. 1232, voor Dordrecht eene dergelijke van 1639 bij JAC. VAN OUDENHOVEN *Privil. van Zuid-Holland* p. 99 en eene latere in de *N. Nederl. Jaarb.* van 1768, p. 1236, voor Rotterdam *Resol. van 15 November 1710*, voor Amsterdam, *Resol. van 26 Januarij 1707*, in de *Handv. van Amst.* 1748, II, p. 646. Zie ook S. VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland* p. 376, alsmede *de weeskeuren van 's Gravenhage*, rubriek: 't Loon van den Clerk (DE RIEMER II, p. 199), *Vlissingen* (1544) art. 20, (1763) art. 56, *Rijnland*, art. 7, *Westzanen en Crommenie, Oostzanen, Aelsmeer* enz. art. 14, *Oudewater* art. 171, *Alkmaar, Wormer, Zype en Hasepolder* enz. I, art. 23 en 24 *Enkhuizen*, I, art. 19, *Nieukoop* art. 4, *Voorburg* art. 67 enz. Het waren op vele plaatsen de weesmeesters, die het salaris van den secretaris moesten bepalen, en daarvan eene lijst vaststellen, die dan op de weeskamer moest opgehangen zijn, *Weeskeuren van Vlissingen* (1763) art. 56. Eindelijk wordt, even zooals wij zulks bij de weesmeesters gezien hebben, somtijds aan den Secretaris van de weeskamer eene jaarlijkse toelage gegeven, wat het geval was te 's Gravenhage, blijkens het *Octrooi van 9 November 1653*, bij DE RIEMER II, p. 454. Vgl. ook de *Weeskeuren van Noord-scharwoude*, art. 30, *Dordrecht* (1639) art. 77, *Zype en Hasepolder* I, art. 25.

§ 6. OVERIGE PERSONEN TEN DIENSTE DER WEESKAMERS.

Hiertoe behoort vooreerst *de gezworen klerk*, die somtijds bij vele werkzaamheden den secretaris werd toegevoegd om dezen in de uitoefening van zijn ambt behulpzaam te zijn, *Weeskeuren van Dordrecht* (1639) art. 9, *Wormer*, I, art. 19, *Zype en Hasepolder* I, art. 18, terwijl te Leiden, waar de vrijheid gelaten was om een of meerdere secretarissen aan te stellen (*Weeskeuren* art. 2), in plaats van dezen een tweede secretaris gebruikt werd, vgl. *Keuren van Leiden* van 1658, n°. IX.

Verder zijn er op sommige plaatsen afzonderlijke *administrateurs* of *ontvangers* van de goederen der weeskinderen geweest, die, benevens voldoende borgstelling, aan de weesmeesters alle jaren rekening en verantwoording verschuldigd waren, en alle administratiën hun door de weesmeesters opgedragen aannemen moesten, *Weeskeuren van Dordrecht* (1639) art. 33, *Vlissingen, Eed voor de ontvangers van weezen*, p. 39 en 40, *Gorinchem* art. 7, *Middelburg Resol. van 28 October 1645* art. 4, waarbij bepaald werd, dat er twee of drie ontvangers zouden worden aangesteld. Te 's Gravenhage is ook in 1609 een Rentmeester-Generaal van de weeskamer aangesteld, aan wien tevens eene instructie gegeven werd, doch schijnt deze instelling aldaar geen stand te hebben gehouden. Zie DE RIEMER, *Beschrijv. van 's Gravenhage*, II, p. 210 — 212, alwaar de voorzeide *instructie van 7 September 1609* in zijn geheel gevonden wordt. — Te Amsterdam waren er in later tijd vier suppoosten, die door de weesmeesters werden aangesteld en, waar zulks noodig was, met de voogdij en het beheer van de goe-

deren belast werden, volgens de *ordonnantie van weesmeesteren van 28 Januarij 1682*, vgl. *Handv. van Amsterdam van 1748 II*, p. 646 en WAGENAAR, *Beschrijv. van Amsterdam III*, p. 380. Op de meeste plaatsen echter geschiedde hunne benoeming, even als die van den secretaris en alle overige personen, die aan de weeskamer verbonden waren, door de overheid. De vereischten, om tot administrateur benoemd te worden, waren geheel dezelfde als voor den secretaris, die in vele opzigten met den administrateur gelijk stond. In Dordrecht (*Weeskeuren van 1768*, art. 12—14) was dan ook in later tijd de betrekking van administrateur met die van secretaris verbonden. Evenzoo te Gorinchem en eigenlijk ook op vele andere plaatsen, waar niet van deze betrekking gerept wordt, ofschoon de secretaris met dezelfde werkzaamheden belast was, die op andere plaatsen wegens de veelomvattende administratie door afzonderlijke administrateurs of ontvangers werden waargenomen. De voornaamste plicht der administrateurs bestond hierin, dat zij een register of staatboek moesten houden, »daerinne gelyck als eenen »spiegel, de middelen der weeskinderen particulierlyck en »klaarlyck sullen wesen gestelt,» *Instructie voor den administrateur te Dordrecht van 8 December 1640*, art. 2. Hiervan moest dan ter weeskamer door den secretaris contraboek gehouden worden.

Zij moesten voorts diegenen, die in gebreke bleven te betalen, wat zij aan de boedels der weeskinderen verschuldigd waren, voor de weeskamer dagvaarden, terwijl de weesmeesters hun »in alles de goede handt moesten »bieden, ende met haerluyder autoriteyt assisteren tegens »allen ende een yegelyck, die hen in voorsz. administra-

» tien eenigh hinder, ofte belet, injurie ofte calumnie, met » woorden ofte wercken zouden willen doen.” — *Instructie voor den admin. te Dordrecht* art. 4 en 11. Zie *Instructie voor den Rentm. te 's Gravenh.* art. 10. Het salaris van de administrateurs bedroeg te Dordrecht den 60^{en} penning van de kapitalen, die onder het beheer der weeskamer kwamen, en den 40^{en} penning van het inkomen der weezen; evenzoo te 's Gravenhage, waar het echter de 30^e penning van het inkomen was, terwijl te Middelburg alleen de 20^e penning van de inkomsten en niets van de kapitalen zelve verschuldigd was. Te Dordrecht was hun daarenboven nog eene toelage van stadswege toegekend. Vgl. *Handv. van Amsterdam*, 1748 II, p. 646, *Salarislijst voor de Ontfangers te Middelburg van 1689* (*Gr. Pl^e B. V.*, p. 1234), *Instructie voor den admin. te Dordrecht van 1640* art. 3 en 8, de *weeskeuren van Dordrecht* (1639) art. 33, *Instructie voor den Rentm. Generaal te 's Gravenhage* art. 8.

In de laatste plaats moeten wij hier nog noemen *den bode van de weeskamer*, wiens bezigheid voornamelijk bestond in het doen van citatiën, insinuatien, executiën en andere boodschappen, in het zorgdragen voor de vergaderingen der weesmeesters en al wat daartoe behoorde, van waar hij meestal *kamerbewaarder*, en in het zorgen voor de rust gedurende de zitting, van waar hij ook wel *deurbewaarder* heet. Met veel naauwlettendheid is de betrekking van kamerbewaarder in de *weeskeuren van Leiden*, art. 5, behandeld, waar gezegd wordt, dat hij jaarlijks door het gerecht verkozen of ingekozen wordt, dat hij jaarlijks eene borgtogt van f 600 zal stellen en in handen van burgemeesters, behalve den zuiveringseed, den volgenden eed

zal afleggen: »Dat hij den weesmeesteren gehoorsaem
 »ende onderdanigh zijn, deselve eeren ende respecteren
 »sal, de weeskamer wel naerstigh ende getrouwelyck sal
 »bedienen ende bewaren; 't geheym van dien sonder ex-
 »pres consent van weesmeesteren niet en sal openbaren,
 »geen boecken, brieven, noch papieren uyt de weeskamer
 »en sal dragen, dan met voorweten en believen van wees-
 »meesteren, syn bootschappen getrouwelyck doen, ende
 »hem vergenoegen met het toegezette salaris, ende voorts
 »alles sal doen, dat een goet, oprecht ende getrouw dienaar
 »ofte Bode van de weeskamer schuldigh is en behoort
 »te doen.”

Wat het salaris van den kamerbewaarder betreft, dit was volgens verhouding kleiner dan dat van den secretaris, doch overigens op dezelfde wijze nu eens vast bepaald, dan weder aan het goedvinden der weeskamer overgelaten. — Te Amsterdam o. a. genoot hij een jaarlijksch inkomen van *f* 500 en eenige emolumenten. Zie WAGENAAR *Beschrijv. van Amsterdam* III p. 380. — Zie verder over den bode *de weeskeuren van 's Gravenhage* (DE RIEMER II p. 199), *den Briel* (1527) art. 16, *Weesp* art. 7, *Amsterdam* art. 2, *Middelburg* (1570), art. 2, *Delft*, art. 35, 36 en 38, *Rotterdam* art. 3, *Dordrecht* (1597) art. 19, (1639) art. 20, (1768) art. 27, *Oudewater* art. 171, *Middelburg*, (*Gr. Pl. B. V.*, p. 1232 en 1234) *Enkhui-zen* I, art. 20, *Wormer* I, art. 25, *Zype en Hasepolder* I, art. 24, *Gorinchem* art. 14 en 18.

HOOFDSTUK II.

DE WEESKAMERS IN VERBAND MET DE VOOGDIJ.

§ 1. OVER HET STELLEN VAN VOOGDEN.

De vraag, aan wien vroeger in Holland en Zeeland het regt toekwam, om voogden aan te stellen, moet verschillend naar de verschillende tijden beantwoord worden. Eerst was het de Graaf, later waren het de naaste bloedverwanten en de weeskamer, die dit regt uitoefenden.

In de eeuwen, die de veertiende voorafgingen, was het de Graaf, aan wien het regt om te *vervoogden* en *vermonden*, d. i. om voogden te benoemen, en de oppervoogdij in het algemeen toekwam. Hij benoemde iemand om de voogdij uit te oefenen, of deed dien, zoo de beide ouders overleden waren, benoemen onder medewerking van, of althans uit de naaste bloedverwanten. Van hier de duisterheid, die schijnbaar aangaande de wettige voogdij bestaat. — Het regt der Graven blijkt uit de *Stukken van* *v. Minis*
30 Maart en 15 Dec. 1326, alsmede uit de *Handvesten* *I, 287, 407.*
van MARGARETHA aan Zuid-Holland, Kennemerland en

Noord-Holland van 10, 26 en 28 Mei 1346, waar zij van dit haar regt afstand deed. Zie VAN MIERIS *Gr. Ch. B.* II. p. 387, 407, 708, 710 en 712. Vgl. VAN LEEUWEN, *Roomsch Holl. Regt*, I. D. 16 n°. 4. DE RIEMER, *Beschr. van 's Gravenhage* II, p. 187. *Regtsgel. Observatiën* IV, Obs. 9. — H. DE GROOT (*Inleid. tot de Holl. Regtsg.* I D. 7, § 10) geeft, wel is waar, als de oudste wijze van voogden te stellen op, die, welke door de vier vierendeelen geschiedde, doch waarschijnlijk heeft hij alleen het oog gehad op de zoo éven genoemde handvesten voor Kennemerland en Noord-Holland.

VAN LEEUWEN en anderen hebben, op het voetspoor van DE GROOT, het stellen van voogden tot het geval beperkt, dat er geene voogden bij testament benoemd waren. In dezen tijd evenwel kon van testamentaire voogden nog geen sprake zijn, daar deze zelfs tot het laatst der zestiende eeuw slechts zelden voorkwamen. Deze dwaling schijnt zijnen grond te hebben gehad in de uitdrukking »gerechte voogden,” in sommige handvesten voorkomende, waardoor sommigen verkeerdelijk testamentaire voogden hebben verstaan, vgl. *Regtsgel. Observ.* t. a. pl. Door *gerechten voogd* daarentegen, heeft men hetzelfde te verstaan als door *wettigen* of *geboren voogd*. Desniettemin blijft het eenigzins onzeker, wien men met dezen naam van *gerechte* of *geborene voogden* bedoeld heeft. Meestal schijnt alleen de langstlevende vader of moeder er door verstaan te moeten worden, maar ook somtijds schijnt het die naaste bloedverwanten aan te duiden, aan wie de keuze van een voogd uit hun midden was overgelaten. Doch wat hiervan ook zij, er schijnt weinig grond te zijn voor de meening, dat de wettige voogden bij oogluiking door de Graven wer-

den toegelaten, welke in de *Regtsgel. Observ. t. a. pl.* voorgestaan wordt, daar er van hen in de handvesten zelve sprake is, b. v. in de meergenoemde *handvesten van MARGARETHA aan Kennemerland en Noord-Holland van 26 en 28 Mei 1346*, waar gezegd wordt: »Voort soo ge-
 »ven wy onse goede luiden voorsz. dat alle bestorven
 »kinderen, die *geenen gerechten voocht en hebben* en niet
 »selfs mondig en zijn, dat die vier verndeelen daer toe
 »eenen man setten sullen, die kinderen te vervoochden,
 »ende die voocht sal jaerlycx eens reeckeninge doen voor
 »die vier verndeelen" enz. Van *gerechte of geboren* voogden wordt ook nog melding gemaakt in de *handvesten van WILLEM VAN HENEGOUWEN aan Dordrecht van 1 April 1315* (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B. II*, p. 155 en volg., VAN DE WALL, *Privil. van Dordrecht*, p. 143), van DIRK VAN MONSJOUW *aan den Briel* gegeven 18 Maart 1343 art. 23, (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B. II*, p. 674, VAN ALKEMADE, *Beschrijv. van den Briel II*, p. 16), van OTTO VAN ARKEL den 41^{en} November 1382 en van WILLEM VAN BEIJEREN den 24^{en} Augustus 1412 *aan Gorinchem* gegeven, alsmede in *zijn handvest* twaalf dagen vroeger *aan Rotterdam* verleend. (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B. IV*, p. 211 en 217), van JACOB GRAVE TOT HOORN *aan die stad en den lande van Altena* gegeven den 18^{en} December 1476, eindelijk in Cap. II, art. 27 van de *keuren van Zeeland van 1496*. Vgl. SMALLEGANGE *Chronijk van Zeeland*, p. 346 en VAN DE WALL *Privil. van Dordrecht*, p. 1351. Na de veertiende eeuw hadden de Graven bijna overal, hetzij uitdrukkelijk, hetzij stilzwijgend, afstand gedaan van het regt van *vervoogden*, zooals het toen genoemd werd, en hadden het alleen aan de naaste bloedverwanten overgelaten, om een voogd aan te wijzen,

hetzij deze de vier vierendeelen moesten zijn, zooals in Kennemerland en Noord-Holland of wel de naaste magen van de zwaard-, dat is van de vaders-zijde, zooals zulks in Zuid-Holland het geval was, volgens de *handvesten* van 10, 26 en 28 Mei 1346 van MARGARETHA. — (VAN DER EYCK, *Privilegiën van Zuid-Holland*, p. 192). Dezen voogd kozen zij dan uit hun midden, om het beheer te voeren, en daardoor vormde zich het begrip van wettige voogdij der naaste bloedverwanten, zooals reeds dit geheel op den voorgrond staat te Gorinchem, volgens het *handvest* van WILLEM VAN BEIJEREN, en in Zeeland volgens de *keuren* van 1496. Niet alleen echter werd de voogdij zelve nu aan de naaste bloedverwanten overgelaten, het oppertoezigt daarop des Graven ging op de plaatselijke regering over, en werd dikwijls zelfs uitdrukkelijk aan haar afgestaan, als beter daartoe in staat, of als een haar verleend voorrecht. En dit toezigt was niet onnoodig. Meermalen toch gebeurde het, dat de bloedverwanten met mindere nauwkeurigheid over de voogdij toezigt hielden, dat de jaarlijkse rekening en verantwoording, die aan hen moest gedaan worden, achterwege bleef, of ook wel, dat de bloedverwanten zelve kwamen te ontbreken. — In dit laatste geval werd dan tevens aan het geregt opgedragen, om voogden aan te stellen. Dit blijkt uit het *handvest* van DIRK VAN MONSJOEW van 18 Maart 1343 aan den *Briel* gegeven, waar in art. 23 gezegd wordt: »die weesen sal »men houden alsoe als Scepenen, Burghermeysters ende »Raet van der stede van den Briele mogelyc donct." (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.* II, p. 673). Honderd jaren later, namelijk den 10^{en} April 1443, gaf FRANK VAN BORSELEN eene *ordonnantie* aan den *Briel*, volgens welke de weezen

onder het oppertoezicht van stadsregeerders stonden, (VAN ALKEMADE, *Beschrijv. van den Briel enz.*, II, p. 69).

In het *handvest*, dat WILLEM VAN BEIJEREN den 24 Augustus 1412 aan *Gorinchem* gaf, leest men: »De voocht sal »versekeren mit goeden liggende erve, voor onsen Regter »en Scepenen tot Gorinchem” enz. en in Cap. II art. 27 van de *Keuren van Zeeland* van 1496: »Ende indien hy »dat niet doen en mach, en niet ryk genoeg en is, en »of de vader geen voocht voor syn overlyden gestelt hadde, »Schout en Schepenen, by gebreke van magen en van »desen, sullen eenen goeden man kyesen, die ryk ge- »noeg is, tot voocht, die den eedt, seker en rekeninge »doen en geven sal en met desen voocht, so sullen die »toesieñders en wedervoocht wesen die Schepenen. En »die geene, die aldus voocht sal wesen, die sal geloont »worden van syn arbeit van der weeskinders goeden, by »wedervoogden en Schepenen” (SMALLEGANGE, *Chronyk van Zeeland*, p. 346). Overigens was er voor dit oppertoezicht van het geregt, maar vooral later voor dat van de weeskamer, als van een ligchaam dat uitsluitend zijne zorg aan de oppervoogdij kon besteden, nog eene gereede aanleiding te vinden in de nalatigheid en trouweloosheid, waarmede niet zelden de goederen der weezen bestuurd werden. Dienaangaande vinden wij o. a. klagten in het *handvest van den Aartshertog MAXIMILIAAN* 16 Nov. 1485 aan de stad *Goes* gegeven, waar gezegd wordt, dat de goederen somtijds al te nalatig bestierd of ook wel vervreemd werden, dat voorts door de voogden geene rekening en verantwoording naar behooren gedaan werd, en hevige twisten, ja soms zelfs doodslag, de gevolgen hiervan waren, vgl. DE RIEMER, *Beschrijv. van 's Gravenhage*, II, p. 189.

Evenzoo in de *ordonnantie van 7 Dec. 1569, door den Bailluw en mannen van den vierschaar van Zuid-Holland beroerende Weeskinderen goederen gemaakt*, waar gezegd werd: »Geinformeerd en onderrecht zynde van de groote »abuysen en ongeregeldheden binnen de dorpen van Zuid- »Holland gepleegd in de administratie en de bewinde van »weeskinderen goede" enz. (VAN DER EYCK, *Privil. van Zuid-Holland*, p. 400).

---

§ 2. VAN HET STELLEN VAN VOOGDEN DOOR DE WEESKAMERS.

Van het geregt is het regt om voogden te benoemen overgaan op de weeskamer, behoudens echter het geval, dat de weeskamer uitgesloten was.

H. DE GROOT zeggende, dat door de Overheid in de voogdij voorzien moest worden, verstaat hierdoor, het Hof van Holland of de weeskamers, en waar deze mogten ontbreken of uitgesloten zijn, het geregt. *Inleid. tot de Holl. Regtsgel.* I, D. 7, § 40 en s. VAN LEEUWEN I, D. 16, n°. 4. VOET echter *ad tit D. de tut. et cur. datis* n°. 5 (XXVI, 6) ontkent terecht, dat het Hof van Holland de magt zou gehad hebben, om in het algemeen voogden aan te stellen. H. DE GROOT grondde waarschijnlijk zijne meening alleen op de *decisie van het Hof van Holland van 28 April 1579*, waar gezegd wordt: »dat het »hof eenen curateur mag committeren Prodigio, Innocenti »aut Adulto: ende dat de selve, alle jaars, voor Com- »missaris van desen Hove sal rekeninge doen van syn »administratie; niet tegenstaande steden, dorpen ofte vlek- »ken, weeskamers ende weesmeesters hebben; want 't Hof

»versogt zynde, sulx mag doen, als wesende Oppervoogden van alsulke miserabele personen,» waarbij reeds NEOSTADIUS *Dec.* 60 voegt: »Kamerlijn dubitat, an bene »conclusum.» Waarschijnlijk beschouwde het Hof zich in die oppervoogdij als aan de Graven opgevolgd. Van *wettige of geboren voogden* is ten tijde der weeskamers op eene enkele uitzondering na geen sprake meer. Zie DE GROOT *Inl.* I, D. 7, § 8, s. VAN LEEUWEN *Rooms Holl. Regt* I, D. 16, n°. 2, VAN DER KEESSEL, *Thes. jur. Holl. et Zeel. thes.* 117. Zij zijn vervangen door de voogden, die door de weeskamer benoemd worden. Zie VAN LEEUWEN, *Cens. For.* I, c. 16, n°. 9: »Cessante, aut non existente »tutela testamentaria locus est dativae, cui vel ipsa legi- »tima includitur, quum eam non penitus respuant mores »nostri” etc. De weeskamer echter kan daarin niet geheel en al naar willekeur te werk gaan, maar moet bij de benoeming der voogden letten op het goedvinden der naaste magen en moet deze tot voogden benoemen, tenzij zij gewigtige redenen mogt hebben om hiervan af te wijken. — Vgl. DE GROOT I, D. 7, § 10, J. VOET, t. a. pl., *Weeskeuren van Rotterdam*, art. 8, *Leiden* art. 13, *Alkmaar, Enkhuizen, Wormer, Zype en Hasepolder* enz. VII, art. 7, *Gouda* art. 42. — Het is daarom, dat er eigenlijk van *rechte voogden* en *bloedvoogden* geene melding meer is, althans niet in de vroegere beteekenis. *Weeskeuren van Vlissingen* (1544) art. 3, (1763) art. 5, *Westzanen* en *Crommenie, Aelsmeer, Oostzanen* en *Uitgeest* art. 10, *Noordscharwoude* art. 25, enz. — Zoo een der ouders overleden was, moest de weeskamer den langstlevende tot voogd benoemen en bij gebreke van dien den grootvader of de grootmoeder. Vgl. de *Weeskeuren van Rijnland* art. 17,

Haarlem (1597) art. 10, *Oudewater* art. 173, *Leiden* art. 13, *Gouda* art. 42, enz. Maar behalve den langstlevende, moest de weeskamer nog een of meer voogden benoemen, die *toeziende voogden* of ook wel *wedervoogden* genoemd werden. Deze konden ook wel met het beheer der goederen worden belast, terwijl het toezigt over de opvoeding meer aan den langstlevende verbleef, wiens regt zelfs, wanneer de langstlevende niet door de weeskamer mogt zijn benoemd, van kracht bleef, volgens getuigenis van DE GROOT, *Inl. I, D. 7, § 8*. Deze wedervoogden moesten gekozen worden uit de naaste bloedverwanten van den overledenen vader of moeder. DE GROOT, *Inl. I, D. 7, § 12*. — Op enkele plaatsen werden deze toeziende voogden alleen aan de langstlevende moeder toegevoegd. Vgl. *Weeskeuren van Haarlem* (1597) art. 10, *Zype en Hasepolder, Wormer, enz. VII, art. 10*. Te Amsterdam (*Weeskeuren* art. 35 en 36) is de langstlevende uitgesloten van de voogdij van zijne kinderen, zoo hij »volgende voorgaende »makinge ofte andere voorwaarden inden goeden zynder »kinderen niet succederen en mochte” enz., welke uitsluiting evenwel op andere plaatsen ten sterkste werd afgekeurd, zoodanig, dat juist de langstlevende (alsmede Grootvader en Grootmoeder) bij voorkeur voogden moesten zijn, »niettegenstaande dat yemand van hen luyden »bij Huwelykse Voorwaarden of anders, van de erfensisse »van de voorschrevene weeskinderen waren buyten gesloten ende gesecludeert.” *Weeskeuren van Alkmaar, Wormer, Zype en Hasepolder, enz. VII, art. 9, den Briel* art. 107.

Aangaande deze voogdij van de moeder of grootmoeder moeten wij hier nog opmerken, dat algemeen naar het voorschrift van het Romeinsche regt bepaald was, dat zij af-

stand moesten doen van het voorregt haar bij het *Setum Vellejanum* toegekend, alsmede van andere voorregten vrouwen toekomende, *Weeskeuren van Alkmaar, Wormer, Zype en Hasepolder*, VIII, art. 2, *den Briel*, art. 109 enz. Maar volgens de *weeskeuren van Amsterdam*, art. 36, *Dordrecht* (1597), art. 21, (1639) art. 22 en *Schiedam*, art. 13, mogten zij alleen tot de administratie van de goederen, haren kinderen of kinds kinderen toekomende, worden toegelaten, doch waren, gelijk ook te Vlaardingén (*Weeskeuren* art. 17), van de voogdij zelve uitgesloten.

Zoo geen der ouders of grootouders in leven was, of tot de voogdij werd toegelaten, moest de weeskamer zoo veel mogelijk twee of meer der naaste bloedverwanten tot voogden verkiezen. *Weeskeuren van Rijnland*, art. 15, *Rotterdam*, art. 8, *Leiden*, art. 13, *Alkmaar, Wormer, Zype en Hasepolder*, enz. VII, art. 7, *Gouda*, art. 42. — Ook moest de weeskamer vooral letten op de bekwaamheid en geschiktheid en stond het haar vrij, om met voorbijgaan van den naderen, eenen verderen bloedverwant te benoemen. Vgl. VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland*, p. 380 en 382, *Weeskeuren van Alkmaar, Wormer, Zype en Hasepolder*, enz., VII, art. 7. Eindelijk, zoo er in het geheel geene bloedverwanten waren, of zoo geen hunner tot de voogdij geschikt geacht werd, moest de weeskamer andere personen, zooveel mogelijk uit de vrienden of bekenden der ouders, tot voogden benoemen. Zie DE GROOT, *Inl.* I, D. 7, § 12, s. VAN LEEUWEN, *Roomsch Holl. Regt*, I, D. 16, n°. 4. *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 38, *Westzanen en Crommenie*, *Aelsmeer*, *Oostzanen en Uitgeest*, art. 10, *Noordscharwoude*, art. 25, *Oudewater*, art. 173, *Leiden*, art. 13, *Middelburg*, *Ampliatie van 28 October*

1645, art. 3, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder VII*, art. 12, *Vlissingen* (1763), art. 7, *Voorburg*, art. 12.

§ 3. HOE AAN DE WEESKAMERS MOEST WORDEN BEKEND
GEMAAKT, DAT ER VOOGDEN GESTELD MOESTEN WORDEN.

Opdat het aan de weeskamer bij tijds mogt ter oore komen, waar zij noodig had voogden te stellen, was meestal aan de personen, die met de begrafenissen in betrekking stonden, als daar zijn *kosters*, *grafmakers*, *baardragers* of *lijkebidders*, de last opgelegd om aangifte te doen van de personen, die gestorven waren met achterlating van onmondige kinderen.

Te Rotterdam (*Weeskeuren*, art. 7) »waren de weesmeesteren geauthoriseerd, de kosters scherpelijk te belasten, »dat zij alle Maendaechs na noon, de clocke twee uren, »ter weeskamer sullen aenbrengen alle de Persoonen, die »tot die dagen begraven sullen syn; ende van dien genen, »die eenige weeskinderen nagelaten sullen hebben, sal de »voorgenoemde Secretaris gehouden syn te houden pertinent Register ende daarvan den Camer-Bewaerder ten »selven dagen te geven Extract, omme de overgebleven »Vader ofte Moeder te insinueren, dat sy ten langste binnen den tyd van ses weecken na de aflyvicheyt van »Vader ofte Moeder comen voor de weesmeesteren ende »begeren vooghte” enz. Op gelijke wijze te Dordrecht (*Weeskeuren van 1597*, art. 18, 1639, art. 19, 1768, art. 28), Leiden (*Weeskeuren*, art. 40), 's Gravenhage (*Ampliatie op de weeskeuren van 27 Maart 1719*), Vlissingen (*Weeskeuren van 1753*, art. 4) en andere plaat-

sen. — In Wormer (*Weeskeuren*, II, art. 23) en in den Briel (*Weeskeuren van 1644*, art. 44) zijn de *Grafmakers* binnen 24 uren na de begrafenis tot de aangifte gehouden. Te Amsterdam (*Weeskeuren*, art. 2) moest » de Dienaer van » de Prochie-kerk, daer onder sulken Man ofte Vrouwe » gestorven sal wesen, die gewoonlyck is de Baer ende » Vanen voort sterfhuys te bestellen, ghehouden den Clerck » van der Weescamere voor ende alear d'afflijvige begraven » sal zyn, aan te geven de naeme” enz Vgl. *Weeskeuren van Noordscharwoude*, art. 8 en *Middelburg, Ampl. van 28 October 1645*, art. 2.

In Rijnland waren het de *Schouten* van de Ambachten des Baljuwschaps, die » telken ses weeken of om de twee » maanden ten langsten, den Baljuw, ende Weesmannen » bij besloten brieven sullen te kennen geven ende ver- » wittigen, wat personen binnen denselven tijd in haar » Ambagt, ban of bedrijve deser werelt overleden, ende » eenige weesen agter hun of naargelaten sullen hebben, » met verklaringe van de menigte, de namen, ende ouder- » dom der weesen” enz. (*Weeskeuren* art. 10). VAN LEEUWEN teekent op dit artikel aan, dat later deze verpligting van de *Schouten* op de *Kosters* is overgegaan.

In de Zype en Hasepolder stelden de » Hooft-Ingelanden » aan ieder gehucht een persoon, die binnen agt dagen mon- » deling of by missive kennisse gaf aan Weesmeesteren ofte » den Secretaris, soo dikwyls yemand afflyvig wert, eenige » weeskinderen agterlatende, met den naam ende woon- » stede van den overledenen, op verbeurte van synen » dienste en syn hiertoe by de Heeren Hooft-Ingelanden » gestelt, de *Booden* en *Schoolmeesters* van de Zype” (*Weeskeuren* II, art. 23). Op gelijke wijze waren in den Lande

van Arkel de *Schoolmeesters* met deze aangifte belast. — Zie *Weeskeuren van Gorinchem*, art. 27.

Eene tweede wijze, waarop gezorgd was, dat de weezen niet zonder voogden bleven, was, dat de langstlevende der ouders, en bij gebreke van dezen, de naaste magen gehouden waren binnen eenen bepaalden tijd, met of zonder voorafgaande insinuatie, voor de weeskamer te verschijnen, om voogden voor de weezen te vragen; dikwijls ook moest de langstlevende zich, zoo mogelijk, van twee of drie der naaste magen doen vergezellen; de reden hiervan was, dat door het vragen om voogden niet eene bloote formaliteit werd bedoeld, maar dat hier mede in opgesloten lag, dat zij de weeskamer inlichten moesten aangaande de personen, die tot de voogdij moesten geroepen worden. »*Petere autem tutorem,*” zegt VAN DER KEESSEL, *thes.* 123, »*et apud nos est, nominare idoneum.*” Het moest immers onmogelijk zijn, dat de weeskamer, vooral in grootere plaatsen, met alle familiebetrekkingen bekend was en voldoende oordeelen kon over de al of niet geschiktheid van de te stellen voogden. Deze inmenging der naaste bloedverwanten in het stellen van voogden herinnert ons de vroegere wijzen van *vervoogden* door de naaste magen, voor Noord- en Zuid-Holland, vastgesteld bij *de handvesten van MARGARETHA van 1346*.

In geval er geen langstlevende, noch naastbestaanden waren, was de weeskamer verplicht uit eigen beweging voogden te benoemen, en eindelijk, zoo gedurende de voogdij een der voogden mogt komen te ontbreken, waren de medevoogden gehouden met de naaste magen ter weeskamer te komen om een nieuwen voogd te verzoeken. Vgl. *Weeskeuren van Rotterdam*, art. 9, *Leiden*, art.

21. De tijd, binnen welken de aangifte moest geschieden, was gewoonlijk *zes weken* na het overlijden; in Rijnland was het een termijn van *drie maanden*; te 's Hage en Dordrecht van *vier weken*; te Middelburg van *veertien dagen*. Wanneer de langstlevende overleden was, voordat hij voogden gevraagd had, werd aan de naaste magen een nieuwe termijn van *zes weken* toegestaan. — Te Middelburg werd slechts een nieuwe termijn gegeven van *acht*, te Vlissingen en Rotterdam van *veertien dagen*. De gewone termijn van *zes weken* werd meestal verdubbeld, zoo de overledene aan de pest of eene andere besmettelijke ziekte gestorven was.

Zie over het vragen om voogden: DE GROOT, *Inl.* I, D. 7, § 13, VAN LEEUWEN, *Roomsch Holl. Regt*, I, D. 16, n°. 4, VAN DER KEESSEL, *Thes. juris Holl. et Zeel.*, thes. 123, WAGENAAR, *Beschrijv. van Amsterdam*, III, p. 380, *Weeskeuren van 's Gravenhage*, art. 2, *den Briel*, (1527) art. 4, *Vlissingen* (1544), art. 3, (1763), art. 5, 6 en 11, *Rijnland*, 12 en 25, *Delft*, art. 5, *Rotterdam*, art. 7, 9 en 12, *Dordrecht* (1597), art. 20, (1639), art. 21, *Schiedam*, art. 11, *Oudewater*, art. 172, *Leiden*, art. 9 en 21, *Middelburg*, art. 4, 6, 9 en 10, *Medemblik*, art. 11, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz. VII, art. 3—6, *Enkhuizen*, II, art. 7, *den Briel* (1644), art. 101—104, *Nieukoop*, art. 7 en 15, *Heemstede*, art. 8 en 15, *Oostvoorne*, art. 5, *Voorburg*, art. 21.

§ 4. OVER HET STELLEN VAN VOOGDEN BIJ TESTAMENT.

Wanneer de testamentaire voogdij in Holland en Zee-

land algemeen in gebruik gekomen is, is evenmin met volkomene juistheid te bepalen als de invoering der eigentlijke testamenten zelve. Voor het einde der zestiende eeuw althans moet men dit tijdstip nauwelijks kunnen stellen, daar wij voor dien tijd in geene der weeskeuren van testamentaire voogdij eenig gewag vinden gemaakt. Oorspronkelijk berustte zij op eene bijzondere vergunning van den Graaf. Van dien aard zijn de eerste sporen van testamentaire voogdij, die wij aantreffen, zooals in het *voorregt aan JANNE VAN BLOMENVENNE* den 16^{en} October 1333 toegestaan, hetwelk aldus luidt: »WILLEM Grave enz. maken »enz. dat wi JANNE VAN BLOMENVENNE sulke gratie ghedaen »hebben, dat hi bi sinen leven eenen man kiezen mag, »ende setten sine kinder monbair te bliven na sine doit,» VAN MIERIS, *Gr. Ch. B. II*, p. 548. Voorts ook in het *handvest*, dat WILLEM VAN BEIJEREN den 12^{en} Augustus 1412 aan Rotterdam gaf: »Item sullen onse goede luyden, »ende poorteren binnen onse stede voorsz. kiezen mogen »over haer selfs kinderen by heuren levende lyve, we- »tende van haer vyf sinnen, voogden, die hun genoe- »gen.» — Eindelijk wordt in de *Keuren van Zeeland*, cap. II, art. 27 (SMALLEGANGE, p. 346) gezegd: »Maar »hadden die weeskinderen geen man-hoofst magen, die »heur voocht wesen mochte, so mag die vader, eer dat »hy sterft en de moeder doot zijnde, eenen stellen,» enz., waar dus de wettige voogden boven de testamentaire werden gesteld. Vgl. DE RIEMER, *Beschrijv. van 's Gravenhage*, II, p. 188 en 189, *Regtsgel. Observ.*, IV, *Obs.* 9, p. 37.

Aangaande de latere testamentaire voogden doet zich in de eerste plaats de vraag voor, of, en in hoeverre zij de bevestiging der weeskamer noodig hadden. VOET, *ad tit.*

D. de test. tutela n°. 5 (XXVI, 2), zegt, dat eene dergelijke goedkeuring hetzij uitdrukkelijk, hetzij stilzwijgend vereischt werd. — Tot dezelfde meening helt ook GROENEWEGEN over (*Tractatus de legg. abrog., ad tit. C. de test. tutela*, V, 28) zeggende: »In Gallia omnis tutela est dativa, »ideoque et testamentarii tutores habita inquisitione a »judice confirmari solent, auditis pupilli proximioribus, »aut eorum vicinis. Quod a moribus nostris alienum »non est.” — Evenzoo S VAN LEEUWEN in zijne *Cens. For.* I, c. 46 n°. 6: »tutores testamentarii justam »tutelae deferendae confirmationem petere debent.” Van tegenovergestelde meening is hij echter in zijn *Roomsch Holl. R.* I, D. 16, n°. 3, waar hij zegt: »By uiterste- »wil werden over de personen van minderjarige, voogden »gesteld, so wel by de moeder, als by den vader, enz. »Maar tot Alkmaar moeten ook de testamentaire voog- »den by weesmeesters, alvoren daartoe gestadet, dat is »voor goed gekend werden en mogen om redenen by »weesmeesters voorbygegaan, of een ander voogd nevens »hen gesteld worden.” Vgl. VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland* p. 379. Bij DE GROOT vinden wij omtrent deze bevestiging door de weeskamer niets gemeld, en te regt, want, volgens de *weeskeuren van Rijnland*, art. 11, *Rotterdam*, art. 8, *Haarlem* (1596), art. 10, *Dordrecht* (1597), art. 32, (1639) art. 30, (1768) art. 32, *Schiedam*, art. 28, *Leiden*, art. 10 en 12 en *Gorinchem*, art. 29, was het voldoende, zoo de testamentaire voogden binnen eenen bepaalden tijd met het testament ter weeskamer verschenen, opdat de weeskamer van hunne benoeming zou kennis dragen. Eene andere bepaling evenwel, werd hieromtrent gevonden niet alleen in de *weeskeuren van Alk-*

maar, maar ook in die van *Wormer, Zype en Hasepolder*, VII, art. 2, 8 en 12, *den Briel*, art. 106 volg. en 110, *Enkhuizen*, VII, art. 4 en 8, waar bepaald was, dat de testamentaire voogden aan de goedkeuring der weeskamer onderworpen waren, en door haar konden worden voorbijgegaan. Vgl. VAN DER KEESSEL, *Thes. jur. Holl. et Zeel.*, *thes.* 116. Overigens kan, hetgeen wij in sommige weeskeuren uitdrukkelijk aangaande het regt van *assumtie* en *surrogatie*, dat de ouders bij testament aan de door hen gestelde voogden konden verleenen, bepaald vinden, evenals ook het regt, om de weeskamer uit te sluiten, tot bewijsgrond strekken voor de meening, dat de ouders niet alleen, zoo zij de weeskamer uitsloten, maar ook zonder die uitsluiting, onafhankelijk van de weeskamer, voogden over hunne kinderen konden stellen, te meer, als wij in het oog houden, dat de weeskamer steeds gedurende de voogdij de magt had, om de voogden, die hunnen pligt niet getrouw waarnamen, van de voogdij te ontzetten. — Vgl. VAN DER KEESSEL, *thes.* 119, *Weeskeuren van Leiden*, art. 21, *Gouda*, art. 51, *Dordrecht* (1768), art. 31. Waar evenwel aan de voogden het regt van aanvulling niet was verleend, vervulde, wel is waar, de weeskamer de opengevallene plaats, doch zonder dat daarom de aard der voogdij veranderde, zoodat de nieuw benoemde voogd als testamentaire voogd beschouwd werd. Vgl. s. VAN LEEUWEN *Cens. For.* I, c. 16 n°. 9; *Roomsch Holl. Regt*, I, D. 16, n°. 3. — Niet alleen echter mogten de vader en de moeder bij testament voogden stellen, maar ook ieder ander, die goederen aan onmondigen naliet, welke voogden evenwel alsdan hierdoor alleen tot het beheer dier goederen, doch niet tevens tot

de opvoeding der weezen zelve, gerechtigd waren. — DE GROOT, I, D. 7, § 9, VAN DER KEESSEL, *thes.* 118. Waar aldus voogden bij testament benoemd waren, waren deze niet onttrokken aan het voortdurend toezigt der weeskamer, alleen waren zij niet verplicht tot het stellen van borgtogt en konden tevens bij testament ontheven worden van het maken van inventaris, het doen van verantwoording gedurende de voogdij en andere verplichtingen, hetgeen echter er uitdrukkelijk moest worden bijgevoegd.

In het algemeen eindelijk, evenals de langstlevende en naaste magen, ingeval er geen testament was, verplicht waren, binnen den tijd van zes weken ter weeskamer voogden over de onmondigen te verzoeken, zoo moesten zij ook, ingeval er een testament was of akte van voogdijstelling, wat in dezen opzichte hetzelfde was, (vgl. *Ordonn. op het Clynzegel* van 1744, art. 53 in het *Gr. Pl. B.* VII, p. 1471) — die akte ter weeskamer brengen of extract uit het testament verleenen, meestal binnen den tijd van acht of veertien dagen. — Vgl. DE GROOT, *Inl.* I, D. 7, § 13. *Weeskeuren van Rijnland*, art. 11, waar deze tijd op acht weken is gesteld, 's *Gravenhage*, *Ampliatie* van 27 Maart 1719, *Leiden*, art. 10, *Dordrecht* (1639), art. 30, (1768), art. 32, *Oostvoorne*, art 2, *Voorburg*, art. 9, opdat de weeskamer er mede bekend zoude zijn en het oppertoezigt zoude kunnen uitoefenen.

§ 5. OVER DE UITSLUITING DER WEESKAMERS.

Een weinig later dan het stellen van voogden bij testament, kwam het in gebruik om daarbij de weeskamer

uit te sluiten, zoodat op die wijze de ouders voogden over hunne kinderen konden stellen, die met overlegging van een testament of een extract daaruit geheel vrij waren van het verdere toezigt der weeskamer. Vgl. VAN DER KEESSEL, *thes.* 420, *Weeskeuren van 's Gravenhage, Ampl. van 27 Maart 1719*. Indien er dan een authentiek extract van het testament ter weeskamer geleverd werd met zulk eene bijgevoegde uitsluiting, moest dit geschieden »met uydruckelycke verklaringe, onder het selve extract »van den voorsz. secretaris, notaris, of andere publycque »persoonen, die 't selve authentiecq sal hebben gemaect, »van dat in de origenele acte van Uysterste-Wille geen »andere clausulen of woorden meer en staen, uyt krachte »van de welke de voorsz. weeskamer, of na eenige tyt, »of bij purificatie van eenige conditiën, of in eenigerhande »geval, 't zy van fidei-commis, substitutie, of diergelykē, »wederom tot het stellen van vooghden over de wees- »kinderen, ende dienvolgende tot de regieringe ende »administratië van derselver persoonen ende goederen »gerechtighd zoude zyn." *Weeskeuren van Leiden*, art. 10, *Gouda*, art. 37 en 38. Het gevolg van zulk eene uitsluiting was dus, dat de weeskamer tot geene de minste handelingen ten opzigte dier voogdijen geregtigd was, hetzij deze mogten strekken tot het afvorderen van rekening en verantwoording, hetzij tot iets anders. Zoo evenwel in diergelyke voogdijen het een of ander openbaar gezag werd vereischt, b. v. om goederen onder de hand te verkoopen, was het het geregt, dat tot dergelyke zaken zijne magtiging moest geven. *Weeskeuren van Middelburg*, art. 67.

Meermalen echter sloot men de weeskamer slechts ten

deele uit, of stuk voor stuk; dergelijke dispositiën werden wel somtijds uitdrukkelijk verboden en gezegd te zullen gehouden worden voor geheele en algemeene uitsluiting; zoo leest men, dat zulke bepalingen: »zijn ende gehouden »werden van geen effect, valeur ofte waerde, ende sul- »len derhalve de voorsz. wees-meesteren de goederen der »minderjarige, krankzinnige, simpele ofte andere toesicht- »behoevende personen, in dier voegen niet aennemem »omme onder haer-luyden op- ende toesichte ter weeska- »mere alhier geregeert ende geadministreert te werden.” De notarissen waren daarom verplicht, om bij het verlijden van testamenten of codicillen tegen dergelijke gedeeltelijke uitsluiting te waarschuwen en van de gedane waarschuwing behoorlijk in dezelve melding te maken. — Zie *Weeskeuren van Leiden*, art. 40 al. 4 en 5 *Gouda*, art. 37 en 38. De reden, waarom gedeeltelijke uitsluiting niet van volstreckte onwaarde was, maar met geheele uitsluiting werd gelijk gesteld, lag daarin, dat, volgens den regel: »beneficiis renuntiare licet,” een ieder zich immers aan de zorg en het toezigt van de weeskamer moest kunnen onttrekken en niemand tegen zijn wil door dezelve kon bezwaard worden; daarenboven zou eene gedeeltelijke uitsluiting het beheer der weeskamer te zeer bemoeijelijkt hebben en op een toezigt hebben doen steunen, dat uit den aard der zaak onzeker en onvolledig moest blijven. — De weeskamers zagen zulk eene uitsluiting veelal ongaarne. Daarom zegt dan ook VAN LEEUWEN, *Roomsch Holl. Regt*, I, D. 16, n°. 3: »So dat de »weeskamer bij vader en moeder regtuit en sonder eenig »onderscheid, eens uitgeslooten zynde, blyft deselve altyd »uitsgesloten. Alhoewel by sommige weeskameren, dog te

» onregt, dit so nauw niet genomen werd, dewelke by het
 » minste verval, of versuym, dryven, dat de voogdy aan haar
 » vervalt; gelyck als ik verscheyde reysen heb gesien, dat
 » de weeskamer onbepaalt en volkomentlyk uitgesloten, dog
 » geen verkiesing van voogden gedaan zynde, of by twee
 » egteluyden, by weder-zydse Uiterste-wil, de weeskamer
 » uitgesloten, en de langstlevende tot voogd gestelt zynde,
 » met magt om een ander voogd nevens hem, of by over-
 » lyden, in syn plaats te verkiesen, de langstlevende, son-
 » der daarop voorsien te hebben, insgelyks komende te over-
 » lyden, en in diergelyke voorvallen, by de weeskamer,
 » tegen het gevoelen van Regtsgeleerden verstaan is, dat
 » daar door de voogdye, en sulks den Boedel aan haar
 » kwam te vervallen." Zie ook VOET, *ad tit. D. de tut. et cur.*
datis, n°. 5, DE GROOT, *Inl.*, I, D. 9, § 2.

In Zeeland was men minder gunstig gezind voor het
 regt om de weeskamer uit te sluiten. Niemand toch mogt
 hiertoe zonder de bijzondere vergunning van Burgemeesters
 en Schepenen overgaan, »dewelcke, insiende de conditie
 »van de persoonen, en deselve oock hoorende is 't nood
 »op de redenen, die haar tot het voorschreeve versoeck,
 »beweegen hetselve sullen accordeeren, of oock afslaan,
 »soo sy bevinden sullen naar de meeste redenen en oor-
 »boir van de weesen te behooren." *Weeskeuren van Mid-*
delburg, art. 64, *Vlissingen* (1763), art. 57, Vgl. VAN
 DER KEESSEL, *thes.* 120, SMALLEGANGE, *Chronyk van Zeeland*,
 p. 439, EN DE RIEMER, *Beschryv. van 's Gravenhage*, II
 p. 192 not. o. Voor het erlangen van deze vergunning
 moest te Vlissingen van honderd tot honderd zestig gulden
 betaald worden naar gelang van rijkdom (*Weeskeuren van*
 1763, art. 58). Zoo aan de beide ouders gezamentlyk

vergunnd was om de weeskamer uit te sluiten, en deze uitsluiting ten opzichte van den eerst overledenen gevolg had gehad, moest de langstlevende op nieuw de vergunning erlangd hebben om de weeskamer uit te sluiten. *Weeskeuren van Middelburg*, art. 65, *Vlissingen*, (1763) art. 60.

De notaris mogt dan ook geene clause van uitsluiting in het testament plaatsén, tenzij hem de schriftelijke autorisatie van Burgemeesters en Schepenen vertoond ware. *Weeskeuren van Middelburg*, *Ampl. van 6 Febr. 1647*, *Vlissingen* (1763), art. 61. Eene uitzondering evenwel was hierop te Vlissingen gemaakt voor het geval, dat iemand op sterven liggende, of in de eene of andere omstandigheid verkeerende, die geen uitstel toeliet, de weeskamer wilde uitsluiten. Alsdan mogt de notaris tot het maken van dergelijken uitersten wil overgaan, zonder dat de vergunning van Burgemeesteren en Schepenen verleend was. Maar alsdan moest hij ook terstond van het geval aan de weeskamer kennisgeven, en de vergunning op de eerstvolgende zitting van Burgemeesters en Schepenen gevraagd worden. Daarenboven was de notaris gehouden eene schriftelijke verklaring te geven, dat de zaak geen uitstel had kunnen lijden, zoodanig, dat het ondoenlijk was geweest vooraf de vergunning te bekomen. *Weeskeuren van 1763*, art. 62. — Daarenboven waren de voogden niettegenstaande de uitsluiting verplicht, om behalve het authentiek extract van het testament, ook binnen den tijd van zes weken eenen verzegelden en gesloten inventaris ter weeskamer te brengen, en aldaar den eed te doen, »dat zij die opgeleide voogdij wel, »getrouwelyk en gelyk goede voogden betaamt, zullen

»bedienen, en verklaren, van de legitime voor de weesen »voldaan ofte behoorlyk gecureerd te zyn." *Weeskeuren van Vlissingen* (1763), art. 63, *Middelburg*, art. 66, 68; vgl. art. 60, *Ampl. van 28 October 1645*, art. 9—12. Vgl. verder over de uitsluiting van de weeskamer de *Weeskeuren van Dordrecht* (1639), art. 30, (1768), art. 29, *Gorinchem*, art. 28 en 29, *Haarlem* (1753), art. 3, 5, 6 en 10, *Voorburg*, art. 9 en 10, enz.

§ 6. OVER DE VERPLIGTING OM DE VOOGDIJ AAN TE NEMEN.

Zoowel de voogden, die door de weeskamer benoemd werden, als die, welke bij testament gesteld waren, na vooraf in die benoeming toegestemd te hebben, waren verpligt de voogdij aan te nemen, ten ware zij billijke redenen van versooning mogten hebben, welke somtijds in de weeskeuren worden opgenoemd, zooals b. v. te Gouda (*Weeskeuren*, art. 68), Middelburg (*Weeskeuren*, art. 14), Vlissingen (*Weeskeuren*, van 1763, art. 10), doch meestal aan het oordeel der weeskamer werden overgelaten en gewoonlijk binnen den tijd van veertien dagen, nadat de benoeming hun ter oore gekomen of geinsinueerd was, aan de weeskamer moesten worden voorgesteld. Te Gorinchem, Vlissingen en Dordrecht was de termijn op acht dagen, in Rijnland en te Nieukuop op drie weken gesteld. — DE GROOT, *Inl. I, D. 7, § 14*. VAN LEEUWEN, *Roomsch. H. R. I, D. 16, n°. 5*. VAN DER KEESSEL, *thes. 124*, *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 34 en 38, *Rijnland*, art. 19 en 20, *Delft*, art. 9, *Rotterdam*, art. 11, *Dordrecht* (1597), art. 23, (1639), art. 24 en 31, (1768), art.

30 en 31, *Schiedam*, art. 18, *Westzanen en Crommenie*, *Aelsmeer*, *Oostzanen en Uitgeest*, art. 11, *Noordscharwoude*, art. 26, *Oudewater*, art. 174, *Leiden*, art. 15 en 16, *Vlaardingen*, art. 18, *Middelburg*, art. 13, *Medemblik*, art. 18, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder* enz. VII, art. 16 en 17, *Enkhuizen*, VII, art. 11 en 12, *den Briel* (1644), art. 115, *Nieukoop*, art. 11, *Heemstede*, art. 11, *Gouda*, art. 44 en 45, *Gorinchem*, art. 30, *Vlissingen* (1763), art. 8 en 9 en *Voorburg*, art. 12. Vgl. *Costuym. van Antwerpen*, t. 43, art. 36 en de *Regtgel. Observ.* IV, p. 234, waar DE GROOT ten onrechte berispt wordt, omdat hij (*Inl. I, D. 7, § 8*) gezegd heeft: »Doch in »het land van Voorn, bij gebrek van vader en moeder, »moet de oudste en naaste manhoofd de voogdij aanne-»men,» als zijnde dit niet alleen in Voorne, maar op vele andere plaatsen mede gebruikelijk. Indien men namelijk hetgeen DE GROOT daar ter plaatse zegt, in verband beschouwt met hetgeen voorafgaat, zal men gereedelijk inzien, dat er niet gesproken wordt over de verpligting om de voogdij aan te nemen, maar over de wettige voogdij bij uitzondering in het land van Voorne geldende.

De weeskamer oordeelde summierlijk over de ingebragte verontschuldigungen; en zoo men afgewezen werd, kon men gewoonlijk binnen tien dagen, volgens het gemeene regt, in beroep komen (*Weeskeuren van Middelburg*, art. 15). Te Vlissingen was die termijn op acht dagen gesteld (*Weeskeuren van 1763* art. 8). In de meeste weeskeuren wordt niet aangegeven, op wien men zich beroepen moest, zoodat hieromtrent eenige twijfel zou kunnen ontstaan. In den regel evenwel schijnt het het geregt geweest te zijn, daar de steden gewoonlijk on-

gaarne zagen, dat het Hof zich in hare burgerlijke zaken mengde; daarom zegt VAN DER KEESSEL, (*thes.* 134): »Excusatio proponenda est ex appellatione iudici ordinario," waardoor dan het gerecht moet verstaan worden.

Dit stemt dan ook overeen met hetgeen in de meeste weeskeuren voorgeschreven wordt, dat de weeskamer zich in moeilijke zaken wenden moest tot het gerecht, omdat zij beschouwd moest worden als daarvan haar geheele gezag af te leiden. *Weeskeuren van Leiden*, art. 7. Ook uit art. 5 van de *Weeskeuren van Middelburg* blijkt, dat men zich van de weeskamer op het gerecht beroepen moest. S. VAN LEEUWEN zegt hieromtrent: »Op sommige plaatsen moet men over de opgelegde voogdy, daar men sich by beswaart vind, van weesmeesteren eerst beroepen aan dien van den Geregte, eer men verder daar jegens mag appelleren, in andere plaatsen werd op weigeringe van de voogden de saak gesteld aan het oordeel van den »geregte" (wat misschien alleen verstaan moet worden van het geval, dat de weeskamer uitgesloten was). »Maar daar sulx niet en is gestatueerd, werd de verklaringe van weesmannen, naar verhoor van partyen gedaan, voor gewysde gehouden, als daartoe bij den gerechte gecommitteert ende geauthoriseert zynde. Daarvan dan, »gelyk als van een vonnis van den selven Geregte, mag werden geappelleerd. Hetwelk niemand als zynde een »ordinaris middel van regt mag werden geweygert." *Cost. van Rijnland* p. 386. Vgl. *Weeskeuren van Leiden*, art. 8 en *Vlissingen* (1763), art. 8, waar o. a. gezegd wordt, dat de voogd, die niet te vreden is met de uitspraak der weeskamer zich binnen acht dagen zal mogen adresseren aan Burgemeesters en Schepenen, by de

» welke als, dan, na verhoor van weesmeesteren en de
 » geene, die zig verder party zou willen stellen zal wor-
 » den gedisponeert.” — *Weeskeuren van Middelburg*, art.
 15, *Heemstede*, art. 11. Te Rotterdam evenwel (*Wees-
 keuren*, art. 11), alsmede te Dordrecht (*Weeskeuren van
 1597*, art. 23), wordt gesproken van het beroep op het
 Hof te doen.

Gedurende het beroep » sullen weesmeesteren by pro-
 » visie een ander voogt in plaats van den onwilligen com-
 » mitteren, ten koste, laste ende pericule van denselven,
 » indien hy daarna bevonden wert qualyk geprovoceert
 » te hebben. — *Weeskeuren van Alkmaar, Zype en Hase-
 polder, Wormer, enz.*, VII, art. 18, *den Briel*, art. 116,
Rotterdam, art. 11, *Dordrecht (1597)*, art. 23, *Leiden*,
 art. 15, *Gouda*, art. 44, *Vlissingen (1763)*, art. 9 enz.
 DE GROOT, *Inl.*, I, D. 7, § 13, VAN LEEUWEN, *Cost. van
 Rijnland*, p. 386, GROENEWEGEN, *Tract. de legg. abrog.*, ad
 l. 17, §. 1. D. *de appell.* (XLIX, 1). Te Dordrecht even-
 wel, (*Weeskeuren van 1597*, art. 23) moesten de voog-
 den, niettegenstaande zij zich beriepen, de voogdij aanvaar-
 den, en eerst, ingeval zij hiertoe niet wilden overgaan, werden
 er op hunne verantwoordelijkheid andere voogden gesteld.
 Nadat het beroep uitgewezen was ten nadeele der voog-
 den, of zoo deze den termijn, voor beroep gesteld, onge-
 bruikt hadden laten voorbijgaan, konden zij door boete,
 gijzeling of andere arbitrale correctie door de weeskamer
 tot het aanvaarden der voogdij gedwongen worden; zie
 DE GROOT, *Inl.*, I, D. 7, § 15. Vgl. VAN LEEUWEN, *Cost.
 van Rijnland*, p. 379. De boeten op het niet aanvaar-
 den der voogdij gesteld, waren soms van drie gulden,
 zooals te Dordrecht (*Weeskeuren van 1597*, art. 23, 1639,

art. 24), later drie gulden voor elke maand (*Weeskeuren van 1768*, art. 29); soms van zes gulden, zooals te Vlaardingen (*Weeskeuren* art. 18). Te Alkmaar, Zype en Hasepolder, Wormer, enz., (*Weeskeuren*, VII, art. 16) en te Enkhuizen (*Weeskeuren*, VII, art. 11) was de boete »vijfentwintig gulden of anders tot discretie van weesmeesteren." Zoo ook te Leiden (*Weeskeuren van 1612*, art. 10) en Gouda (*Weeskeuren*, art. 36), en in den Briel vijftig gulden (*Weeskeuren*, art. 114). Te Nieukoop eindelijk (*Weeskeuren*, art. 11) moesten de voogden de voogdij aanvaarden »op poene van daartoe geconstringeerd te worden by ordre van Baljuw en Mannen, hetzy op pecuniele boeten of andersins, sulks sy bevinden »sullen te behooren."

§ 7. OVER DEN EED DER VOOGDEN, DE OPVOEDING EN HET ONDERHOUD DER WEEZEN.

Wij moeten hier spreken van den eed der voogden, omdat deze niet alleen het beheer, maar de geheele voogdij en dikwijls ook uitdrukkelijk de opvoeding der weezen omvat, zooals b. v. in Rijnland (*Weeskeuren*, art. 22), waar alle voogden, hetzij testamentaire of andere, gehouden zijn binnen drie weken, nadat zij van hunne benoeming zullen hebben kennis gedragen, in handen van Baljuw en Weesmannen den eed af te leggen, »dat sy de »personen, tot de opsigte van de welke sy zyn gesteld, »sorgvuldiglyk sullen bewaren, deselve met goeder opsigt »in de vreesse des Hèren sullen doen opvoeden, ter scho-

»len continuelyk houden, ofte eenig eerlyk ambagt, nee-
 »ringe of handteringe, daartoe sy bekwaamst zynsullen,
 »doen leeren, ende hare goeden getrouwelyke gadeslaan,
 »regeeren ende administreren sullen.”

Een dergelijke uitvoerige eed werd te Vlissingen gevorderd, waar de voogd moest zweren: »het oog en goed
 »regard te hebben op zijne persoon en goederen, hem
 »te leeren, te doen leeren, weegen en wijsen, gelijk na
 »haren staat en faculteit behoort,” in zijn geheel te vinden achter de *Ordonnantie op de weeskamer van 1763* p. 38 en 39. Vgl. *Cost. van Antwerpen*, tit, 43, art. 29. Alle voogden waren tot den eed gehouden, zelfs moesten in Zeeland de voogden, die met uitsluiting van de weeskamer benoemd waren, zweren, dat zij de voogdij getrouwelijk en zooals goeden voogden betaamt, zouden waarnemen. Zie *Weeskeuren van Vlissingen (1763)*, art. 63, *Middelburg*, art. 66, vgl. art. 22, *Rotterdam*, art. 43, *Oudewater*, art. 475, *Leiden*, art. 48, *Medemblik*, art. 24, *Gouda*, art. 47, *Nieukoop*, art. 43, enz. — Op andere plaatsen konden de voogden volstaan met het doen van eene belofte, of was het aan de weeskamer overgelaten of zij den eed of alleenlijk eene belofte wilde vorderen. *Weeskeuren van Vlaardingen*, art. 24, *Alkmaar*, *Zype en Hasepolder*, *Wormer*, *Enkhuizen*, enz. VII, art. 4, *den Briel*, art. 447. Door onderhoud van weezen werd niet alleen verstaan het verschaffen van datgene, wat noodig is voor voeding en kleeding, maar tevens alles, wat tot de opvoeding behoort, zoodanig, dat de weezen ook moesten onderwezen en tot een of ander vak, naar gelang van hunnen stand in de maatschappij en van hunne middelen, opgeleid worden, overeenkomstig hetgeen daar-

omtrent door de weeskamer beschikt mogt worden. Zie DE GROOT, *Inl.*, I, D. 8, § 9 en VAN LEEUWEN, *R. Holl. Regt*, I, D. 13, n°. 8 en *Cens. For.* I, cap. 10, n°. 5 waar hij zegt: »Sub alimentis victum et amictum includimus, i. e. non »solum cibaria, sive esculenta aut potulenta, sed et ves- »titum, habitationem, aegroti curam et medicinas, et in- »stitutiones tum in religione tum in arte aliqua liberali »sive mechanica, pro facultate et conditione parentum, »comprehendimus; alimentorum appellatione veniunt ea om- »nia, sine quibus humanum corpus sustineri non potest, et »quae porro bene vivendi ratio demonstrat." *Weeskeuren van Alkmaar, Enkhuizen, Wormer, Zype en Hasepolder, enz.* IV, art. 1, *Gorinchem*, art. 47, *Vlissingen* (1763), art. 20.

Indien zij, die tot het onderhoud verplicht waren, de weezen niet behoorlijk onderhielden of anders dan er overeengekomen was, kon de weeskamer hen ergens anders besteden, op de kosten van dengenen, die tot het onderhoud verplicht was. Voorts was deze laatste gehouden, binnen eenen bepaalden tijd, meestal binnen eene maand, al de goederen uit te leveren, welke hij van de weezen mogt in handen hebben. Hier waren zij somtijds uit eigen hoofde en op straffe van betaling eener boete toe verplicht. Verder konden zij door parate executie er toe gedwongen worden, evenals tot betaling der kosten van onderhoud. Zie de *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 33, *Rijnland*, art. 42, *Delft*, art. 21, *Rotterdam*, art. 33, *Haarlem* (1596), art. 9, *Schiedam*, art. 21, *Oudewater*, art. 194, *Leiden*, art. 54, *Vlaardingen*, art. 52, *Middelburg*, art. 50 en 51, *Medemblik*, art. 50, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder, enz.* IV, art. 13 en 14, *Enkhuizen*, IV, art. 12 en 13, *den Briel*, art. 70, *Gouda*,

art. 92, *Gorinchem*, art. 46, *Haarlem* (1753), art. 21, *Vlissingen* (1763), art. 21, *Dordrecht* (1768), art. 48. Zie ook VAN LEEUWEN, *Roomsch Holl. Regt*, I, D. 13, n°. 9 al. 4. — Leefde er nog een der ouders, dan was deze verplicht zijne kinderen te onderhouden, en, zoo hij zulks begeerde, gerechtigd, om hen bij zich op te voeden, tenzij de weeskamer beter oordeelde, de weezen ergens anders op te voeden en te onderhouden, of, omdat de langstlevende hertrouwde of om eene andere reden. Vgl. GROENEWEGEN, *Tractatus de legg. abrog., ad tit. C., Ubi pupillus educari debet* (V, 49). Hij bleef er evenwel toe verplicht, ook al had hij zijne kinderen bij wijze van uitkoop bewezen; alsdan moest hij hen, »om de vruchten »van het bewys, hoe kleyn deselve ook zyn ende om »behouden goed, totdat deselve tot hare mondige dage »of ten huwelyken state gekomen sullen syn,» onderhouden. *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 31, *Vlaardingen*, art. 49, *Medemblik*, art. 48, *Alkmaar*, *Enkhuizen*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, IV, art. 2, *Gorinchem*, art. 45, *Dordrecht*, (1768) art. 46. Vgl. VAN DER KEESSEL, *thes.* 152. Ingeval nu de langstlevende, die het onderhoud zijner kinderen op zich genomen heeft, tegen terughouding der goederen en met belofte hun bij hunne mondigheid eene bepaalde som uit te betalen (bewijs met uitkoop), — kwam te overlijden, voordat hij van den last van onderhoud bevrijd was, bleef deze last op vele plaatsen op den boedel drukken, *Weeskeuren van Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz. IV, art. 3, doch kon de weeskamer naar gelang van omstandigheden hiervan afwijken. Zoo toch de langstlevende niet hertrouwd was, was het meer overeenkomstig de billijkheid, dat de

verplichting tot onderhoud bij zijnen dood verviel, daar toch de weezen erfgenamen zijnde, niet gezegd konden worden van hun regt beroofd te worden, en de verbindtenis tot onderhoud eene verbindtenis was, die alleen den persoon van den langstlevende betrof. Verder gebeurde het menigmaal, dat de langstlevende wel de verplichting om de weezen te onderhouden op zich genomen had, tegen terughouding van de goederen zijner kinderen, maar die verplichting voornamelijk daarom op zich had genomen, omdat hij toch uit zich zelve er toe gehouden was, terwijl ook de teruggehoudene goederen misschien zeer gering konden zijn.

S. VAN LEEUWEN *R. Holl. Regt* I, D. 13, n°. 9, *Weeskeuren van Delft*, art. 12, *Rotterdam*, art. 37, *Middelburg*, art. 30. — Indien de langstlevende zonder huwelijksche voorwaarden hertrouwd was, bleef de overgeblevene echtgenoot in de verplichting zijne voorkinderen te onderhouden en op te voeden, of moest » tot behulp van 't verder onderhoud vooruyt » den gemeenen boedel laten volgen, sooveel als by on- » derlinge communicatie, regard genomen op den staet » van den boedel, insgelycx op de jaren ende gelegent- » heyt van de voorsz. kinderen, in goeder discretie by » weesmeesteren bevonden sal werden te behooren." *Weeskeuren van Leiden*, art. 27, *Gouda*, art. 59 en *Cost. van Antwerpen* 43 a 32. Iets dergelyks vinden wij te Middelburg (*Weeskeuren*, art. 32) en te Vlissingen (*Weeskeuren*, art. 27), waar aan de weeskamer in overleg met de voogden de beslissing was overgelaten, hoedanige vergoeding aan de weezen uit den boedel verschuldigd was, indien de laatst overledene met het onderhoud was belast geweest., Aangaande den leeftijd, tot welken de verplichting van onderhoud zich uitstreckte, wordt in de wees-

keuren meestal het stilzwijgen bewaard, daar het gebruik medebragt, dat zij voortduurde, totdat de weezen zich zelve konden onderhouden, of mondig geworden waren. Soms tijds evenwel wordt de leeftijd naauwkeurig aangegeven; *Weeskeuren van Rotterdam*, art. 37 en *Amsterdam*, art. 31 en 32, waar echter de ontheffing van de verplichting tot onderhoud van de weeskamer gevraagd en door deze toegestaan moest zijn. Zie de *Weeskeuren van Vlaardingen*, art. 51, *Gorinchem*, art. 45, *Cost. van Antwerpen t. 36*, art. 4, S. VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland*, p. 394, DE GROOT, *Inl. I*, D. 9, § 9. — Soms tijds ook wordt er vooraf tusschen de weeskamer en den langstlevende overeengekomen aangaande den tijd, gedurende welken het onderhoud aan de weezen zal verschuldigd zijn; *Weeskeuren van Schiedam*, art. 48, *Medemblik*, art. 48, *Dordrecht (1768)*, art. 47, VAN DER KEESSEL, *thes. 152*. Zoo er eene volkomene boedelscheiding tusschen den langstlevende en zijne kinderen heeft plaats gehad, is hij verplicht zijne kinderen te onderhouden en op te voeden uit de vruchten der hun toebedeelde goederen, zonder aanspraak te kunnen maken op de vruchten der goederen, die den weezen van buiten mogten aankomen, tenware de weeskamer anders mogt oordeelen, wegens de bekrompene omstandigheden van den langstlevende, of bij het bewijs anders bedongen was. *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 31, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz. IV, art. 4, *den Briel*, art. 61, *Vlissingen (1763)*, art. 20 *Dordrecht (1768)*, art. 46, VAN DER KEESSEL, *thes. 151 en 152*, VAN LEEUWEN *Cost. van Rijnland*, 406. Doch van den anderen kant moest de weeskamer, ingeval de inkomsten van de goederen der weezen aanmerkelijk waren, eene som vaststellen, welke jaar-

lijks tot het onderhoud zou mogen besteed worden, *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 34, *Alkmaar, Wormer, Zype en Hasepolder*, enz., IV, art. 12. — Zoo evenwel de inkomsten niet voldoende tot onderhoud waren, moest de langstlevende hen uit zijne eigene goederen onderhouden, tenzij »de conditie van de ouderen soo sober ware, dat wees- »weesteren ende vrienden goet vonden hier inne te dis- »penseren ende den ouderen uit de kapitalen ofte Hooft- »penningen van de kinderen te bate te komen." *Weeskeuren van Alkmaar, Wormer*, enz. IV, art. 10 en 11. Overigens moesten de weezen onderhouden en opgevoed worden bij die personen, die bij testament aangewezen waren of bij de grootouders en verdere bloedverwanten, alles, tenzij de weeskamer beter vond hen bij andere personen te besteden; VAN DER KEESSEL, *thes.* 150, *Weeskeuren van Rotterdam, Alkmaar, Wormer, Zype en Hasepolder*, enz. IV, art. 6 en 8, *den Briel*, art. 66 en 68.

---

§ 8. OVER DE MONDIGHEID DER WEEZEN.

Aangaande den leeftijd, welke voor de 16^e eeuw tot de mondigheid vereischt werd, een vasten regel te stellen, is ondoenlijk. Wel is waar heeft DE GROOT gezegd, dat oudtijds een zoon tot zijn 15^e, eene dochter tot haar 12^e jaar onmondig bleef, en dat later de ouderdom van 18 jaren vereischt werd, doch dit is, als niet algemeen geldende, wederlegd in de *Regtsgel. Observ.* II, *Obs.* 8. — Meestal evenwel viel de leeftijd, tot de mondigheid vereischt, tusschen het 12^e en 18^e levensjaar, en was voor de beide sexen verschillend. Zie de *Keuren van Zeeland*

van 23 October 1256, art. 54 (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B. I*, p. 308). *Keuren van Zeeland van 13 November 1290*, art. 110 (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B. I*, p. 511); vgl. *Handvest van JAN VAN HENEGOUWEN aan Zuid-Holland, van 9 Junij 1303*, art. 3 (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B. II*, p. 28); *Handvest van JAN VAN HENEGOUWEN aan Dordrecht gegeven den 11 November 1303* (VAN MIERIS, *II*, p. 36, en VAN DE WALL, *Privil. v. Dordrecht*, p. 122); *Handvest van WILLEM VAN HENEGOUWEN voor Zierikzee, van 23 Februarij 1317* (VAN MIERIS, *II*, p. 480); *Bevelschrift van WILLEM VAN HENEGOUWEN van 17 Julij 1330* (VAN MIERIS *II*, p. 500); *Handvest van ALBRECHT VAN BEIJEREN van 6 December 1389, aan Delft verleend* (VAN MIERIS, *III*, p. 538); *Handvest van WILLEM VAN BEIJEREN aan Gorinchem van 24 Augustus 1412* (VAN MIERIS *IV*, p. 217); *Keuren van Zeeland van 1496*, cap. II, art. 31 (SMALLEGANGE, *Chronyk van Zeeland*, p. 347); *Handvest van FRANK VAN BORSELEN aan den Briel, van 13 April 1443* (VAN ALKEMADE, *Beschrijv. van den Briel II*, p. 70); *Handbetoon en de verklaringe van 24 December 1578* (VAN DER EYCK, *Beschrijv. van Zuid-Holland*, p. 411); vgl. DE GROOT, *Inl.*, I, D. 7, § 3, VAN LEEUWEN, *Roomsche Holl. R. I*, D. 12, n°. 3, VAN DE SPIEGEL, *Oorsprong der Vaderl. rechten*, p. 127, VAN DE WALL, *Privil. van Dordrecht*, p. 122 en volg. Later evenwel, nadat de weeskamers begonnen op te komen, werd algemeen de leeftijd tot mondigheid vereischt, op 25 jaren gesteld. — Te 's Gravenhage (*Weeskeuren*, art. 6), was de ouderdom van achttien jaren toereikend, doch reeds den 10^{en} November 1559, werd de tijd van 18 tot op 25 jaren verlengd. Zie *Ampl. van het 6^e art. bij DE RIEMER, Beschrijv. van 's Gravenhage*, II, p. 200. Voorts werd in den Briel (*Weeskeuren van*

1527, art. 9), de ouderdom van twintig jaren, te Vlissingen (*Weeskeuren van 1541*, art. 2), alsmede te Weesp (*Weeskeuren* art. 9), van achttien jaren voor mannen, en van vijftien voor vrouwen en te Schiedam een tweeëntwintigjarige leeftijd vereischt.

Behalve dat men door het bereiken van vijftwintigjarige leeftijd mondig werd, kon zulks eveneens geschieden door het aangaan van een huwelijk, wat algemeen als geldend regt was aangenomen. — Soms werd uitdrukkelijk vereischt, dat een dergelijk huwelijk, zoo het van de voogdij zoude kunnen ontslaan, behoorlijk voltrokken moest zijn. Dit vindt men reeds bepaald in het *Handvest van ALBRECHT*, aan Delft verleend, van 6 December 1389 (*VAN MIERIS, Gr. Ch. B. III*, p. 538), waar gezegd wordt, dat weezen door het huwelijk uit de voogdij ontslagen worden, zoo het met toestemming der naaste bloedverwanten voltrokken werd. Ook was er soms bepaald, dat de goederen der weezen onder het beheer der weeskamer bleven, zoo zij een huwelijk hadden aangegaan, »daar derzelve »schade of achterdeel in gelegen ware." *Weeskeuren van Dordrecht* (1639), art. 65, (1768) art. 56, *Middelburg*, art. 52. — Doch al waren vijftwintigjarige ouderdom en huwelijks staat als eindpunten der onmondigheid gesteld, toch hield dan de voogdij niet altijd op, daar bijna overal aan de weeskamer het ontslag uit de voogdij moest gevraagd worden, hetzij door de weezen zelve, hetzij door hunne voogden, hetzij door den echtgenoot, die eene onmondige vrouw gehuwd had, en men niet van zelfs daaruit bevrijd werd. En ook, waar dit verzoek om ontslag niet behoefde gedaan te worden, had toch de weeskamer meestal de magt, om met overleg van de naaste bloed-

verwanten, de weezen nog langer in de voogdij te houden, vgl. DE GROOT, I, D. 10, § 1 en 2, VAN LEEUWEN, *Roomb. Holl. Regt.*, I, D. 16 n°. 10 en 11, *Regtsgel. Observ.* II, Obs. 17 en VAN DER KEESSEL, *thes.* 160. In het eerste geval, als namelijk het ontslag uit de voogdij gevraagd moest worden, en de weezen tot zoolang in de voogdij bleven, was te Leiden (*Weeskeuren*, art. 59) bepaald, dat de weesmeesters, ingeval »sy oordeelden 'tselve voor »den persoonen als niet oorbaerlycken te zyn, daervan »in dien gevalle, die van den Gerechte sullen verwittigen, »omme dies aangaende met sommiere kennisse van saec- »ken (als na behooren) geordonneerd te worden." — Vgl. ook art. 60, 61 en 62, waarbij bepaald was, dat er op de weeskamer twee lijsten zouden worden opgehangen, de eene van de personen, die, nog geen vijftientig jaren oud zijnde, uit de voogdij ontslagen waren, de andere van hen, die ouder dan vijftientig jaar zijnde, toch in de voogdij werden gehouden. — Van gelijken aard waren de voorschriften van de *Weeskeuren van Rotterdam*, art. 39, *Schiedam*, art. 58 en 59, *Oudewater*, art. 199, *Vlaardingen*, art. 66, *Middelburg*, art. 53. *Alkmaar*, *Enkhuizen*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz. X, art. 4 en 6, *den Briel*, art. 153 en 155, *Heemstede*, art. 34, *Vlissingen*, art. 52. Vgl. *Keuren van Zeeland* van 1496, cap. II, art. 31. Op andere plaatsen was men wel *ipso jure* bij zijne meerderjarigheid uit de voogdij ontslagen, zonder dat men ontslag behoefde gevraagd te hebben, maar kon men toch somtijds in de voogdij gehouden worden, als de weeskamer of overheid met de naaste bloedverwanten en voogden zulks noodig en nuttig achtten. *Weeskeuren van den Briel* (1527), art. 2, *Weesp*, art. 9, *Amsterdam*,

art. 25, *Rijnland*, art. 45, *Delft*, art. 18, *Haarlem* (1596), art. 6, *Dordrecht* (1597), art. 60, (1639), art. 59 en 65, (1768), art. 56 en 57, *Westzanen en Crommenie, Aelsmeer, Oostzanen en Uitgeest*, art. 3. Vgl. S. VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland*, p. 405.

§ 9. 'OVER DE MONDIGVERKLARING (*venia aetatis*).

In de eerste plaats komt hier de vraag te pas, wie het regt heeft om deze mondigverklaring te doen. DE GROOT zegt hieromtrent, *Inl. I, D. X, § 3*: » Ten derden, zoo wanneer de » wees om zonderlinge redenen voor de bestemde jaren mon- » dig of zyns zelfs voegd word gemaakt bij de Lands-Over- » heid, bij het Hof van Holland, of by eenig Gerechte, daartoe » wettelyk gemachtigd zynde." Wat hier betreffende de bevoegdheid van het Hof van Holland beweerd wordt, als zoude het ook de magt gehad hebben om mondig te verklaren, wordt door de latere schrijvers algemeen tegengesproken, en teregt, daar wij deze mondigverklaring moeten beschouwen, als eene uitzondering van den regel, die alleen daargesteld kan worden door 's lands Hooge Overheid, en door degenen, die door haar hiertoe gemagtigd waren. Van eene dergelijke magtiging van het Hof van Holland worden volstrekt geene sporen gevonden, wat ook bevestigd wordt, doordien het Hof zelf geen kennis heeft willen nemen van verzoeken om *venia aetatis* haar door DIRK VAN GROENEWEGEN en anderen gedaan. Zie GROENEWEGEN, n°. 5 op DE GROOT, *Inl. I, D. X. Regtsgel. Observ. III, Obs. 18*, p. 50 en 51. VAN DER KEESSEL, *thes. 161*, GROENEWEGEN, *de legg. abrog. ad. l. 2 C de his, qui veniam aetatis* (II, 45).

Doch op verscheidene plaatsen was het onnoodig om zich aan 's lands overleid te wenden, daar het gereg't of de weeskamer er somtijds toe gemagtigd waren. Zoo mogten te Leiden (*Weeskeuren*, art. 56): » die van den Ge- » rechte eenige der voorz. weeskinderen, die sy bevonden » tot de voorz. contracten of verbanden of om eenige » neeringen te doen, gequalificeert te syn, naer dat sy, » deselve in persooone comparerende, mitsgaders hare naeste » vrienden of Maghen, en de voogden, alvooren behoort » hadden, met advys van wees-meesteren, ook binnen de » vijf-en-twintigh jaren van de vooghdye der weeskamer » ontslaen." Vgl. de *Weeskeuren van den Briel* (1527), art. 9, *Haarlem* (1596), art. 6, *Wassenaar*, art. 83, *Mid- delburg*, art. 54, *Dordrecht* (1768), art. 56 en 57. Aan- leiding tot twijfel geven de *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 24, *Schiedam*, art. 57, *Dordrecht*, 1597 en 1639, art. 59, *Medemblik*, art. 57, omdat aldaar wel gezegd wordt, dat zij » by raedt van Borgemeester, weesmeesteren, magen, » vrienden ofte voogden kunnen worden geëmancipeerd of » haer selfs meester ende voogd worden gemaect," doch niet, door wien de mondigverklaring moet gedaan worden. Evenwel schijnt deze grond niet voldoende, om deze be- voegdheid aan het gereg't te ontzeggen. Zie echter *Regtsgel. Observ.* II, Obs. 18. — De meening, welke VAN DER KEESSEL, *thes.* 110 en 161 voorstaat, dat men wel moet onderscheiden tusschen het reg't, dat somtijds aan de overheid der steden was toegestaan, om onmondigen (*adolescentes idoneos et frugales*) met advies van de bloed- verwanten uit de voogdij te ontslaan, en — de *venia aetatis* door de hooge Lands overheid verleend, schijnt ongegrond, althans, zoo men er twee verschillende gra-

den van mondigverklaring onder wil verstaan, daar toch nergends beide soorten van mondigverklaring te gelijk schijnen gegolden te hebben. — In sommige weeskeuren slechts, werd uitdrukkelijk 's Lands hooge overheid aangewezen als bevoegd tot het verleenen van *venia aetatis*, zooals in die van de *Zype en Hasepolder, Wormer, Enkhuizen* enz. X, art. 7. Vgl. ook de *weeskeuren van Gorinchem*, art. 42.

Ofschoon nu vroeger onder het verleenen van *venia aetatis* door de Staten van Holland niet mede begrepen was het regt om zijne onroerende goederen te mogen vervreemden, zoo schijnt zulks toch allengskens gebruikelijk te zijn geworden, zooals blijkt uit het formulier bij W. VAN ALPHEN in zijn *Papegaay*, I, p. 620 en volg. Aangaande dit regt om zijne onroerende goederen te kunnen vervreemden, zegt DE GROOT wel, dat het nimmer door eene mindere magt dan bij 's Lands overheid kan verleend worden, doch dit geeft ons nog geenszins het regt om daaruit te besluiten, dat 's Landsoverheid alleen gerechtigd was tot het verleenen van ontslag uit de voogdij, omdat dit regt om onroerende goederen te vervreemden niet tot het wezen der *venia aetatis* behoort. Zie GROENEWEGEN, *Tract. de legg. abrog. ad. l. 3 C. de his, qui veniam* (II, 45). Daarenboven hebben sommigen gemeend, de bewering van DE GROOT, I, D. 10, § 3, ook daarom te moeten in twijfel trekken, daar er geen andere bewijzen voor gevonden worden, dan in enkele weeskeuren, zooals die van *Middelburg*, art. 54, waar gezegd wordt: »De weesen — voor haar mondige jaren — ontslagen »van de weeskamer, en sullen evenwel niet vermoogen »haare onroerende goederen te verkoopen noch ander- »sints alieneeren ofte belasten, dan met voorgaande ken-

»nisse en decreet van Burgermeesters en Schepenen, niet
 »meer dan of zy van de weeskamer niet en waaren
 »ontslagen." Vgl. *Regtsgel. Observ.*, III, *Obs.* 18, p. 54
 en 55. — Omtrent den leeftijd, waarop ontslag uit de
 voogdij kon verkregen worden, was in enkele weeskeuren
 bepaald, »dat soodanige jonge Luyden ten minsten sullen
 »moeten oudt zijn, te weten jonge Gesellen twintigh jaren
 »en jonge dochteren achtien jaren." — Zie *Weeskeuren van*
Alkmaar, Enkhuizen, Wormer, enz. X, art. 8. Doch werd
 hieraan niet streng de hand gehouden, zooals blijkt uit
 GROENEWEGEN, *Tract. de legg. abrog. ad l. 2 C. de his, qui*
veniam. (II, 45) n°. 3: »Attamen si Princeps ex certa
 »scientia et plenitudine potestatis etiam minori 18 annis
 »aetatis veniam concedat, disputare de principali iudicio
 »non oportet; sacrilegii enim instar est." — Dit was dan
 ook minder noodig, als men nagaat, dat zoo aan de Staten
 van Holland ontslag uit de voogdij gevraagd werd, in
 het verzoekschrift naauwkeurige opgave moest gedaan
 worden van den ouderdom, dat tevens advies moest inge-
 leverd worden door het gerecht of de weeskamer, na de
 voogden en naaste bloedverwanten gehoord te hebben,
 aangaande de verstandelijke en zedelijke ontwikkeling
 der weezen en verdere omstandigheden. Vgl. *Resol.* van
 9 en 14 Dec. 1669 in het *Gr. Pl. B.* III, p. 491, *Wees-*
keuren van Alkmaar, Enkhuizen, Wormer, enz., X, art. 7,
Gorinchem, art. 42. VAN DER KEESSEL, *thes.* 161. — Uit het
 bovenstaande kan men dus opmaken, dat zoo al de wees-
 kamer zelve niet uit de voogdij ontslaan kon, haar in-
 vloed toch in deze zaak zeer groot was.

HOOFDSTUK III.

DE WEESKAMERS IN VERBAND MET HET BEHEER.

§ 1. OVER HET OPMAKEN VAN DEN INVENTARIS.

Wanneer wij willen nagaan, welke de roeping was, die de weeskamer te vervullen had, ten opzichte van het beheer van de voogden, zullen wij ons het eerst moeten bezighouden met de verrigtingen, die in den aanvang van de voogdij moesten plaats grijpen, hetzij om voor het behoud der goederen te waken, hetzij om tot zekerheid te komen omtrent de hoegrootheid van de bezittingen der weezen, opdat de weeskamer in staat mogt zijn, om aangaande de opvoeding met de voogden en bloedverwanten in nader overleg te treden. Tot de eerste dier verrigtingen moet gebragt worden het opmaken van den inventaris van al de goederen, welke den weezen, hetzij geheel, hetzij in gemeenschap met anderen, toebehoorden.

Welke personen tot het leveren van genoemden inventaris verplicht waren, hängt van verschillende omstandigheden af. — Vooreerst dan, als een der ouders overle-

den was, was de langstlevende vader of moeder, gewoonlijk na hiertoe door de voogden aangezocht te zijn, tot het leveren van den inventaris verplicht. — De voogden moesten den inventaris nagaan, die vervolgens ter weeskamer, in hunne tegenwoordigheid en in die van de naaste bloedverwanten, met eede moest bekrachtigd worden. — Soms kon het ook gebeuren, dat er wel een langstlevende vader of moeder was, doch dat deze buitenslands afwezig was. Alsdan werd te Vlissingen (*Weeskeuren van 1763*, art. 14) alles verzegeld door de weeskamer, en zoo de langstlevende niet binnen den tijd van zes weken terug was gekomen, werd door de naaste bloedverwanten met de weeskamer geïnventariseerd. — Ook als de langstlevende der ouders hertrouwd was, was de overlevende stiefvader of stiefmoeder op gelijke wijze, als gewoonlijk de langstlevende der ouders, tot het leveren van den inventaris gehouden; zie DE GROOT, *Inl. I, D. 9, § 3*, VAN DER KEESSEL, *thes. 135*, *Weeskeuren van 's Gravenhage, Ampl. van 16 Mei 1590, Amsterdam, art. 4, Rijnland, art. 26, Rotterdam, art. 14 en 17, Dordrecht (1597), art. 36, (1639), art. 34, Leiden, art. 24 en 26, Vlaardingen, art. 24, Medemblik, art. 34, Alkmaar, Enkhuizen, Wormer, Zype en Hasepolder, II, art. 7 en 18, Vlissingen (1763), art. 5, 14 en 15*. Zelden werd bij het opmaken van den inventaris de tegenwoordigheid van de weeskamer of van iemand van harentwege vereischt, zooals te Dordrecht (*Weeskeuren van 1768, art. 38*), waar de langstlevende gehouden was »met de weesmeesters of met hun »secretaris en administrateur" den inventaris op te maken. — Te Middelburg (*Weeskeuren, art. 22*) moesten de voogden den langstlevende hierin behulpzaam zijn. Wanneer even-

wel ook de langstlevende der ouders overleden en er noch stiefvader, noch stiefmoeder aanwezig was, dan, hetzij er vroeger boedelscheiding door den langstlevende was gedaan, hetzij de boedel door hem was aangehouden, na de weezen te hebben uitgekocht, waren de naaste bloedverwanten, de voogden, soms ook de weeskamer tot het opmaken van den inventaris verplicht. — *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 9 en 44, *Oudewater*, art. 178, *Medemblik*, art. 27 en 28, *Alkmaar, Wormer, Zype en Hasepolder*, II, art. 17, *den Briel* (1644), art. 38, *Vlissingen* (1763), art. 16 en *Nieukoop*, art. 20. — Te Enkhuizen (*Weeskeuren*, II, art. 8—10) moesten de voogden met de naaste bloedverwanten den inventaris opmaken; zoo echter van de zijde van den eerst overledene reeds boedelscheiding gedaan was, waren alleen de bloedverwanten van de zijde van den laatstoverledene tot het maken van den inventaris gerechtigd. Zoo de naaste bloedverwanten in gebreke bleven, waren de voogden uit eigen hoofde tot het opmaken van genoemden inventaris gehouden. — Op andere plaatsen waren het de voogden alleen, die den inventaris moesten opmaken, zooals in de *Weeskeuren van Leiden*, art. 23, *Middelburg*, art. 6—8, *Gouda*, art. 54 en *Voorburg*, art. 15 bepaald was. Hetzelfde had in den regel ook plaats, wanneer er geene bloedverwanten aanwezig waren; alsdan werd echter te Medemblik (*Weeskeuren*, art. 20 en 21) en Dordrecht (*Weeskeuren van 1639*, art. 25) de tegenwoordigheid van den secretaris van de weeskamer en van twee bureu vereischt, te Vlaardingen (*Weeskeuren*, art. 42), die van den secretaris der weeskamer en van twee schepenen. Zie DE GROOT, I, D. 9, § 8, VAN DER KEESSEL, *thes.* 146. Niet alleen moest er

van de ouderlijke nalatenschap een inventaris opgemaakt worden, maar ook van de goederen, die aan de weeskinderen van buiten mogten opkomen. Hiertoe waren alsdan de uitvoerders van den uitersten wil of de voogden, die door det erflater bij testament mogten benoemd zijn, of, zoo dit niet geschied was, de ouders of bestaande voogden, gehouden; *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 13, 14 en 31, *Rijnland*, art. 30 en 46, *Rotterdam*, art. 29—31, *Leiden*, art. 30 en 31, *Vlaardingen*, art. 40 en 41, *Middelburg*, art. 49, *Medemblik*, art. 46, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz. II, art. 19—22, *Dordrecht (1639)*, art. 50, *Gouda*, art. 61 en 62. Te Dordrecht (*Weeskeuren van 1768*, art. 35), was bepaald, dat, zoo de weezen tot universele erfgenamen waren ingesteld, de weesmeesters, secretaris en administrateur zich naar het sterfhuis zouden begeven, om aldaar inventaris te doen opmaken van de nalatenschap. Zoo er evenwel een boedelhouder was, moest deze den inventaris leveren, volgens art. 50 derzelfde *Weeskeuren*. Vgl. DE GROOT, I, D. IX, § 5 en VAN DER KEESSEL, *thes.* 140 en 141.

§ 2. OVER DE VRIJSTELLING VAN HET OPMAKEN VAN
DEN INVENTARIS.

Dikwijls moest het hoogst moeilijk zijn om een naauwkeurigen inventaris op te maken, b. v. van die boedels, die uit koopmansgoederen bestonden of uit andere zaken, welke waarde onzeker was. Meermalen ook gebeurde het, dat er boedels van zoo geringe waarde waren, dat het overbodig zou zijn geweest, er eenen inventaris van op te maken.

Daarom was op vele plaatsen aan de weeskamer, hetzij volkomen, hetzij met goedvinden en overleg van voogden en naaste bloedverwanten, — het regt gegeven, om vrijstelling te geven van het maken van den inventaris. Te Amsterdam onder anderen (*Weeskeuren*, art. 5), moest alleen, zoo de voogden en naaste bloedverwanten het verlangden, de inventaris geleverd worden. Volgens DE GROOT was de weeskamer evenwel niet gebonden aan het goedvinden van voogden en naaste magen. Zie zijne *Inl. I*, D. 9, § 3, VAN DER KEESSEL, *thes.* 138, *Weeskeuren van 's Gravenhage*, *Ampliatie van 16 Mei 1590, Amsterdam*, art. 4 en 5, *Rotterdam*, art. 14, *Dordrecht (1597)*, art. 37, (1639), art. 35, (1768), art. 45, *Leiden*, art. 25, *Medemblik*, art. 40, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz. II, art. 9, *den Briel*, art. 30, *Gouda*, art. 56, *Vlissingen (1763)*, art. 22 en 23.

Behalve de vrijstelling van inventaris te leveren, die door de weeskamer kon verleend worden, kon zij op sommige plaatsen ook bij testament gegeven worden, zooals te Leiden (*Weeskeuren*, art. 10) en te Dordrecht (*Weeskeuren van 1639*, art. 29). Alsdan konden de voogden volstaan met »binnen 8 dagen naar d'insinuatie daertoe gedaen, »t selve testament ter weeskamer te vertoonen, omme »sooveel dat aangaet, daer uyt Notule oft extract in 't »Weesboek gestelt te worden." Op andere plaatsen evenwel blijft eene dergelijke vrijstelling van inventaris geheel zonder gevolg, wat door sommigen als algemeen geldend regt wordt voorgesteld; zoo zegt b. v. VAN DER KEESSEL, *thes.* 137. »Jure communi Hollandico, in statutis nonnullis »expresse quoque probato, inventarii a parente superstite »conficiendi necessitas frustra remittitur a praemortuo testa-

»tore." Vgl. DE GROOT, *Inl. I, D. 9, § 3, VOET, ad tit. D. de admin. et peric. tut., Oorlog der Advokaten, casus 76, Decisie van 5 Februarij 1677*. Uitdrukkelijk werd dit bepaald te Medemblik (*Weeskeuren, art. 29*) en te Dordrecht, zie *N. Nederl. Jaarboeken van 1764, p. 941*.

Op eenige plaatsen werd althans dergelijke testamentaire vrijstelling van inventaris aan de goedkeuring der weeskamer onderworpen of aan die van »Burgemeesteren »en Scheepenen ende Weesmeesteren, die 't samen voorderen ende arbitreren moesten, ofte soodanige remissie »ofte verbodt gevolght ende geobedieert sal werden dan niet, »tenware by denselven Testamente oock verboden worde, »dat die goederen de weeskinderen daerby gemaekt ende »besproocken ter weescamer souden werden gebracht, »in welken gevallen de voornoemde wees-meesteren hem »dies niet en sullen hebben te bemoeijen." *Weeskeuren van Rijnland, art. 26, Rotterdam, art. 6, Vlaardingen, art. 35, Alkmaar, Zype en Hasepolder, Wormer, enz. II, art. 13, den Briel, art. 34*.

Te Middelburg (*Weeskeuren, art. 59 en 60*) had ook die testamentaire vrijstelling van inventaris geene volkomene kracht, daar toch een inventaris of, zoo zulks niet wel doenlijk was, een staat moest worden opgemaakt, die dan verzegeld ter weeskamer overgeleverd en met eede bekrachtigd moest worden, om verder aldaar bewaard te blijven. De weeskamer kon dan, zoo zij dit in het belang der weezen wenschelijk achtte, partijen voor het geregt dagvaarden om tot de opening van den verzegelden inventaris te kunnen overgaan (*Weeskeuren, art. 63*). Dit was evenwel geheel anders, in geval de vooroverledene vader of moeder bij testament, eene bepaalde som aan

de weezen had toegewezen, met de verklaring, dat deze meer dan het wettig aandeel bedroeg. Alsdan was de langstlevende ongehouden om eenen inventaris van den boedel op te maken, zoo het testament niet ouder was dan een jaar of althans binnen dien tijd herzien was, volgens art. 75. Later is deze tijd op vier jaren gebragt of langer, naar goeden vinden der weeskamer, volgens art. 8 der *Interpretatie* van 28 October 1645. — Daarenboven moest de langstlevende zweren, dat het wettig aandeel der kinderen niet verkort was, volgens art. 76. Zoo evenwel de weesmeesters of de voorgeden meenden genoegzame redenen te hebben om te gelooven, dat de weezen bij het testament al te zeer waren benadeeld, behoefden zij den langstlevende niet tot dien eed toe te laten, en was deze na advies van Burgemeesters en Schepenen, tot het overleveren van den inventaris gehouden, volgens art. 77. Men bemerkt in al deze bepalingen het streven, om het belang der weezen in overeenstemming te brengen met de behoeften van een handeldrijvend volk, waar het openbaren van den staat van eenen boedel dikwijls zijne eigenaardige bezwaren en moeilijkheden hebben moest.

§ 3. OVER DEN INHOUD VAN DEN INVENTARIS, EN DEN TIJD,
BINNEN WELKEN DEZE OPGEMAART MOEST WORDEN.

Dat de inventaris alles moest omvatten, wat tot den gemeenen boedel van de ouders of van den langstlevende had behoord, volgt uit den aard der zaak en is daarenboven in verscheidene weeskeuren tot in de kleinste bijzonderheden aangegeven. De langstlevende vader of moeder

moest namelijk eenen inventaris opmaken » van alle de
 » Goeden wesende in den selven boel, roerende ende onroe-
 » rende, Huysen, Erven, Pachten, Renten, Schepen, Gelt,
 » Actiën, Inschulden en Uytschulden, Silverwerk, Riemen,
 » Ringen, Kleynodien, Kleederen, Linnen, Wollen en alder-
 » hande Huysraedt, die sy met haren man of wijf gehad
 » ende tot haar doot toe beseten hebben, geen altoos uyt-
 » gesondert." *Weeskeuren van Dordrecht* (1639), art. 34.
 Bijna letterlijk hetzelfde was bepaald in de *Weeskeuren*
van 's Gravenhage, *Ampl.* van 16 Mei 1590, *Amsterdam*,
 art. 4, *Dordrecht* (1597), art. 36, *Schiedam*, art. 34,
Vlaardingen, art. 24, *Medemblik*, art. 34, *Alkmaar*, *Zype*
en Hasepolder, *Wormer*, enz., II, art. 7. Dit was mede
 opgenomen in den eed, waarmede in den regel de inven-
 taris moest bekrachtigd worden, waarbij dan nog gevoegd
 werd, dat men alle goederen, die namaals mogten opko-
 men, getrouwelijk op den inventaris zoude brengen. Zie
 de woorden van dien eed in de *Weeskeuren van Dordrecht*,
 (1639), art. 80, (1768), art. 38. Vgl. *Weeskeuren van*
Amsterdam, art. 5, *Leiden*, art. 30, *Alkmaar*, *Wormer*, enz.,
 II, art. 8, *den Briel*, art. 29, *Cost. van Antwerpen*, t. 43,
 art. 34. VAN LEEUWEN, *Roomsch Holl. Regt*, I, D. 16, n°. 7.
 Zoo het aan het licht mogt komen, dat er door den langst-
 levende eenige goederen, die op den inventaris hadden
 behooren gebragt te worden, met opzet verzwegen waren,
 moest »het verswegen goet, sonder eenige contradictie,
 »komen ende blyven ten profyte van de voorschreve kin-
 »deren;" *Weeskeuren van de Zype en Hasepolder*, II, art.
 8, »ende byaldien sulcx geschiedt is bij den vooghden,
 »verbeurden sy uyt haer eygene goederen de rechte esti-
 »matie van de verswegene goederen, te bekeeren als voo-

»ren, ende werden daerenboven arbitrarycken gestraft.»
Weeskeuren van Leiden, art. 28 en 30. Vgl. *Weeskeuren van Vlissingen*, (1541), art. 15, *Weesp*, art. 2, *Amsterdam*, art. 5, 13 en 14, *Rijnland*, art. 28 en 30, *Schiedam*, art. 38 en 39, *Oudewater*, art. 177, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz., II, art. 8, *den Briel*, art. 29, *Gouda*, art. 60, DE GROOT, *Inl.* I, D. 9, § 4, VAN LEEUWEN, *Roomsch Holl. R.*, I, D. 16, n°. 7, *Cost. van Rijnland*, p. 392, en de aldaar vermelde *Sententie van het Hof van Holland* van 10 November 1666, *Regtsgel. Observ.*, III, *Obs.* 9, VAN DER KEESSEL, *thes.* 439. — De tijd, binnen welken de inventarister weeskamer moest geleverd en met eede bekrachtigd worden, was gewoonlijk die van zes weken, welke termijn gerekend werd van het oogenblik, dat de langstlevende er door de voogden om verzocht was, of, zoo de voogden zelve den inventaris moesten opmaken, van het oogenblik, dat zij benoemd waren, of de benoeming hun kenbaar was geworden. Vgl. *de Weeskeuren van Dordrecht* (1597), art. 36, (1639), art. 34, *Schiedam*, art. 34, *Westzanen en Crommeny*, *Aelsmeer*, *Oostzanen en Uitgeest*, art. 6, *Leiden*, art. 24, *Vlaardingen*, art. 24, *Middelburg*, art. 59, *Medemblik*, art. 34, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, II, art. 7, *den Briel*, art. 28, *Gouda*, art. 55, *Vlissingen* (1763), art. 14—17. — Te Rotterdam (*Weeskeuren*, art. 15) moest de inventaris binnen drie weken na het aanzoek der voogden geleverd worden, welke termijn evenwel tot vijf weken kon verlengd worden. — In *Rijnland* (*Weeskeuren*, art. 26 en 29) was er de tijd van twee, en te *Dordrecht* (*Weeskeuren van 1768*, art. 38) van drie maanden toe gesteld.

Overigens was het dikwijls aan de weeskamer overgelaten, om naar gelang van omstandigheden deze termijnen

te verkorten of te verlengen. Zie de *Weeskeuren van Rijnland*, art. 26, *Rotterdam*, art. 15, *Leiden*, art. 24, *Middelburg*, art. 61, *Vlissingen* (1763), art. 17, enz. Zulk eene verlenging werd meestal toegestaan, ingeval de overledene aan eene besmettelijke ziekte gestorven was, of zoo er van verre bloedverwanten ontboden moesten worden. DE GROOT I, D. 9, § 3, *Weeskeuren van Alkmaar, Zype en Hasepolder, Wormer*, enz., II, art. 3. — Zoo diegenen, die tot het opmaken van den inventaris gehouden waren, hiertoe evenwel niet binnen den daartoe gestelden tijd overgingen, werden zij meestal met eene boete gestraft. Zie *Weeskeuren van Rotterdam*, art. 17, *Leiden*, art. 24, *Alkmaar, Zype en Hasepolder, Wormer*, enz., II, art. 24, *den Briel*, art. 45, *Vlissingen* (1763), art. 17, enz. En zoo zij onwillig bleven ook na de boete, konden zij somtijds tot het maken des inventaris door gijzeling gedwongen worden, of stond de arbitraire correctie aan de weeskamer. Ten bewijze hiervan kan ook dienen, hetgeen in *Rijnland* (*Weeskeuren*, art. 26) bepaald was, waar gezegd werd, dat de vader, moeder, stiefvader of stiefmoeder den inventaris moest leveren: »op pene, so »sy veertien dagen naar 't verloop van de voorschreven tyt »van twee maanden in gebreke bleven, de voornoemde »staat of inventaris over te leveren, van te verbeuren ses »guldens ten pryse voorseyt, ende nog langer in gebreke »blyvende, sullen daartoe van wegen den voornoemden »Baljuw ende weesmannen by gyselinge of sodanige andere wegen van gereede ende parate executie als hen »goetdunken sal, bedwongen mogen werden." — Te Leiden (*Weeskeuren*, art. 23 en 24) was het niet de weeskamer zelve, die in deze zaken regt konde doen, maar zij moest den onwillige aan het geregt overleveren. — Dikwijls ook

had de weeskamer het regt om zelve in plaats van den onwillige den inventaris op te maken. Zie *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 18.

§ 4. OVER HET BEWIJS VAN DE GOEDEREN DER WEEZEN.

Na het overleveren van den inventaris, » was de langst-
 » levende voort gehouden, met de kinderen ofte hare vrien-
 » den ende voogden, ten overstaan van weesmeesteren te
 » procederen, bij cavelinge ende lotinge tot schiftinge,
 » scheidinge ende deylinge van den gemenen boel ende
 » den voornoemde kinderen daar uit te laten volgen de ge-
 » regte helft; of sooveel als bevonden sal werden denselven
 » na regten of te wettige voorgaande makinge ende dispo-
 » sitie van testamenten, huwelykse voorwaarde ofte andere
 » te competeren." — *Weeskeuren van de Zype en Hasepolder*,
 II, art. 10. Deze handeling van den langstlevende voor
 de weeskamer en in tegenwoordigheid van bloedverwanten
 en voogden, om tot boedelscheiding of tot uitkoop te komen,
 werd gewoonlijk *bewijs* genoemd. Onder welke benaming
 evenwel, ook wel in ruimeren zin, het maken van inventaris,
 mede werd begrepen. Zie over het doen van bewijs, DE
 GROOT, I, D **G**, § 6, VAN DER KEESSEL, *thes.* 142. *Weeskeuren*
van Weesp, art. 2, *Amsterdam*, art. 3 en 10, *Rotterdam*, art.
 19, *Schiedam*, art. 42—44, *Leiden*, art. 25 en 26, *Vlaar-*
dingen, art. 28 en 34, *Medemblik*, art. 42—44, *Alkmaar*,
Wormer, *Zype en Hasepolder*, *enz.*, II, art. 5, 6 en 10,
Enkhuizen, II, art. 2, *den Briel*, art. 26, 27 en 31, *Dordrecht*
 (1639), art. 34 (1768), art. 38, *Gouda*, art. 56, *Gorinchem*,
 art. 34, *Haarlem* (1753), art. 3, *Vlissingen* (1763), art. 29,

enz. Te Enkhuizen konden de naaste bloedverwanten beletten, dat de langstlevende zijnen kinderen bewijs deed. Later evenwel, namelijk ingevolge de *Resolutie van de Staten van Holland en Westvriesland* van 6 September 1639 is dit veranderd, zoodanig »dat de naaste vrienden van den »overledenen, hoewel zy anders versochten ende begeerden, »t selfde sullen moeten gehengen ende gedogen.»

Meestal geschiedde het bewijs voor het collegie van weesmeesteren; te Schiedam moest tevens de schout aanwezig zijn; voor het geval echter dat de weeskamer uitgesloten was, geschiedde dit voor het geregt. — Ook had het veelal plaats te gelijkertijd met het overleveren van den inventaris en dus in den regel binnen zes weken, te Weesp binnen vijf weken, terwijl er te Dordrecht en te Haarlem drie maanden voor gesteld waren.

Zoo de langstlevende der ouders, of zoo de stiefvader of stiefmoeder, den termijn voor het bewijs gesteld, ongebruikt had laten voorbijgaan, kwam alle schade, die na dien tijd aan het een of ander uit den gemeenen boedel mogt overkomen, alleen voor zijne rekening, terwijl alle voordeelen den gemeenen boedel werden gerekend te overkomen. *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 21 en 22, *Schiedam*, art. 42, *Leiden*, art. 24, *Alkmaar*, *Zype en Hasepolder*, *Wormer*, enz. II, art. 27 en 28, *den Briel*, art. 48 49, *Gouda*, art. 55, *Vlissingen*, art. 17, *Dordrecht* (1768), art. 42 en 43, terwijl er bij de *Weeskeuren van Westzanen en Crommenie*, *Aelsmeer*, *Oostzanen en Uitgeest*, art. 6 enz. eene boete op was gesteld. Wat evenwel de schade betreft, die aan schepen, tot den gemeenen boedel behoorende, mogt overkomen, deze moest door de weeskinderen mede gedragen worden, zooals blijkt uit de *Weeskeuren*

van Schiedam, art. 53, Vlaardingen, art. 32, Medemblik, art. 53, waar gezegd wordt: »wilverstaande nogtans, »dat soo verre ten tijde van het overlyden van vader of »moeder in koopvaardye of in Rederye eenige scheepen in »zee waren, of voor Petri ad Cathedram (volgende de keure »der voorsz. stede) niet opgezeilt en waren, dat in sulken »gevalle de winst of schade van soodanigen reise of soo- »danigen teelt sal komen tot profyt en schade van den ge- »meene boel." Vgl. DE GROOT, I, D. 9, § 6, VAN DER KEESSEL, *thes.* 142. Voor dat de inventaris ter weeskamer was ingediend en het bewijs gedaan was, mogt de langstlevende zich niet ten tweeden huwelijk begeven. Meestal waren hiertegen boeten vastgesteld, die soms vrij zwaar waren, op andere plaatsen was het met arbitraire correctie bedreigd, veeltijds was het daarenboven aan hen, die met het voltrekken van huwelijken belast zijn, voorgeschreven, geen tweede huwelijk in te schrijven en toe te laten, voordat het bewijs geschied was; DE GROOT, *Inl.* I, D. 9, § 6. *Regtsgel. Observ.* I, *Obs.* 15; VAN DER KEESSEL, *thes.* 142, *Weeskeuren van Rijnland*, art. 27, *Rotterdam*, art. 27, *Aelsmeer, Oostzanen, Westzanen en Crommenie, Uitgeest*, art. 6, *Leiden*, art. 10, *Alkmaar, Wormer, Zype en Hasepolder, enz.*, II, art. 29, *den Briel*, art. 50, waar de langstlevende, met het verlies van een tiende gedeelte van zijne goederen, ten voordeele der weezen gestraft werd, *Weeskeuren van Vlaardingen*, art. 45, enz. Met toestemming van de naaste bloedverwanten kan echter de langstlevende vader of moeder door de weeskamer van het doen van bewijs worden vrijgesteld, totdat een meerderjarige, daartoe regt hebbende, het bewijs mogt afvorderen. — Eveneens was de langstlevende tot het doen van bewijs ongehouden, zoo de overledene het uitdruk-

kelijk bij testament verboden had, doch moest hij dan binnen zes weken het testament ter weeskamer overleggen; dan had evenwel de weeskamer, evenals omtrent het maken van den inventaris, het regt om desnietteenstaande om gewigtige redenen het bewijs te laten plaats vinden. — Eindelijk nog was de langstlevende vrij van het doen van bewijs, zoo hij behoorlijk door het opmaken van den inventaris blijken deed, dat de boedel meer nadeel dan voordeel opleverde. *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 3 en 8, *Rijnland*, art. 31, *Vlaardingen*, art. 28, *Alkmaar, Zype en Hasepolder*, *Wormer*, enz. II, art. 12—14, *den Briel*, art. 34—35, *Gorinchem*, art. 33, *Haarlem* (1753), art. 3 en 8.

Ten slotte merken wij hier nog op, dat, zoo beide de ouders overleden waren, het bewijs ter weeskamer moest gedaan worden door de naaste bloedverwanten en wel met deze onderscheiding, dat, zoo het bewijs door den langstlevende gedaan was, het na zijn overlijden alleen door de naaste bloedverwanten van zijne zijde moest geleverd worden, terwijl, zoo de langstlevende in den gemeenen boedel gebleven was, de naaste bloedverwanten van beide zijden tot het bewijs gehouden waren. *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 9 en 11, *Alkmaar, Zype en Hasepolder, Wormer*, enz. II, art. 15 en 16, *den Briel*, art. 36 en 37.

Het bewijs kan overigens op drie verschillende wijzen tot stand komen, hetzij door middel van *uitkoop*, wat, zooals de naam ook aantoont, geen eigentlijke boedelscheiding is, daar de langstlevende dan den boedel behoudt, hetzij door *willige deeling*, hetzij door middel van *kaveling of blinde loting*, DE GROOT, I, D. 9, § 7, *Regtsgel. Observ.* III, Obs. 10, VAN DER KEESSEL, *thes.* 145.

§ 5. OVER DEN UITKOOP.

Uitkoop heeft plaats, wanneer de langstlevende in tegenwoordigheid en met toestemming van de weeskamer en de naaste bloedverwanten, onder voldoende borgstelling belooft, om zijne minderjarige kinderen, in plaats van hun wettig erfdeel, bij hunne mondigheid of vroeger huwelijk eene bepaalde som of hoeveelheid goederen uit te keeren en hen tot dien tijd te zullen opvoeden en onderhouden, terwijl hij alle schulden ten laste van den gemeenen boedel, alleen voor zijne rekening neemt. VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland*, p. 393. — Het bewijzen door middel van uitkoop was, volgens de getuigenis van VAN LEEUWEN, zoowel in de steden als ten platten lande zeer gebruikelijk. Het was, vooral van belang in boedels van handeldrijvende of neringdoende personen, en in zulke boedels, waarin vele goederen van onzekere waarde gevonden werden.

In dergelijke omstandigheden werd zelfs de uitkoop op verscheidene plaatsen voorgeschreven, zooals te Dordrecht, (*Weeskeuren van 1639*, art. 35), waar men leest: »Maer »in boelen, als daer neeringe, inschulden, uytschulden en »veel roerende en onzekere goeden blijven, daer sal men »alleen maken staet, ende voorts procederen by Uyt-koop, »tot discretie van de vooghden ende weesmeesters, regard »nemende op de persoon van den langstlevende, ende »nature van de goeden met dieser aankleest, en sullen »alsdan de goeden oft sommen van de uitkoopen, soo »groot ende kleyn, die den kinderen toegeschickt ende »gevallen zyn, by den langstlevenden ende voogden voorsz. »ter register gebracht worden, binnen den tydt als voren;

»'t ware den boedelhouder of boelhoudster hen tot geen »reden in den uytkoop wilde schicken." Vgl. *Weeskeuren van 1768*, art. 39. — Zie voorts de *Weeskeuren van 's Gravenhage*, *Ampl.* van 16 Mei 1590, *Rijnland*, art. 31 en 32, *Delft*, art. 41, *Rotterdam*, art. 19–21, *Oudewater*, art. 176, *Leiden*, art. 35, *Vlaardingen*, art. 29, *Middelburg*, art. 27, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz. II, art. 44, *den Briel*, art. 32, *Gorinchem*, art. 33, *Haarlem*, (1753), art. 8 en *Vlissingen*, art. 26. In den regel evenwel kon de uitkoop niet tot stand komen, tenzij de weeskamer en de naaste magen het in het belang der weezen rekenden te zijn. DE GROOT, I, D. 9, § 7, *Regtsgel. Observ.* III, *Obs.* 40, VAN DER KEESSEL, *thes.* 145. De uitkoop werd meestal voorafgegaan door behoorlijke schatting der goederen, zooals uitdrukkelijk in *Rijnland* (*Weeskeuren*, art. 32) en op andere plaatsen was bepaald. Doch in boedels, waar vele koopmans- of andere goederen waren, die minder voor juiste waardering vatbaar waren, liet men het dikwijls aankomen op de goede trouw van den langstlevende. Zie de *Weeskeuren van Oudewater*, art. 176, *Leiden*, art. 25, *Gouda*, art. 56; VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland*, p. 394 en 395, *Roomsch Holl. R.*, I, D. 43, n°. 9, *Regtsgel. Observ.* III, *Obs.* 40.

Wij zeiden reeds, dat de uitkoop onder voldoende borgstelling moest geschieden, zoodat de weezen zekerheid hadden voor het geval, dat de langstlevende, bij hunne mondigheid of eerder huwelijk, niet in staat mogt zijn om de beloofde som uit te keeren. Hierdoor was evenwel elke zwagheid niet opgeheven, maar bleef er eene gewigtige over, daar, hoewel de langstlevende de verpligting op zich nam om de schulden van den gemeenen boedel voor zijne reke-

ning te nemen, echter de schuldeischers door deze *res inter alios acta* niet konden benadeeld worden. Zie VAN DEN BERG, *Nederl. Advysb.* IV, p. 415, *Cons.* 150: *Sententie van het hof* van 23 Maart 1615. Zoo kon het gebeuren, dat de weezen, na mondig te zijn geworden, voor de helft der schulden van den gemeenen boedel werden aangesproken, terwijl de goederen van den langstlevende ontoreikende hiervoor waren. — Om aan deze zwaarigheid te gemoet te komen, is, ingevolge de *Resolutie* van 31 Julij 1656, te Amsterdam aan de weezen eene verjaring van anderhalf jaar toegestaan, zooals ook te Leiden volgens de *Resolutie* van 24 September 1659 en en Gouda (*Weeskeuren*, art. 57), waar evenwel de verjaring op drie jaren gesteld is. Zie verder VAN DER KEESSEL, *thes.* 145 en *Regtsgel. Observ.* 1, *Obs.* 25.

§ 6. OVER DE BOEDELSCHIEDING.

De boedelscheiding, vroeger ook wel *vertichting* genaamd, omvat in ruimeren zin ook den uitkoop. De eigentlijke boedelscheiding geschiedde, hetzij bij *willige deeling*, hetzij bij *kaveling of blinde loting*.

Boedelscheiding bij willige deeling vond dan plaats, wanneer er geen grond voor uitkoop bestond, of wanneer de langstlevende zich niet tot den uitkoop wilde laten vinden. Evenals de uitkoop, geschiedde de boedelscheiding in tegenwoordigheid der voogden en naaste bloedverwanten voor de weeskamer. Daarbij zocht men dan aangaande de verdeeling en toescheiding het eens te worden. Zie *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 13, *Delft*, art. 10, *Schie-*

dam, art. 34, *Leiden*, art. 32, *Medemblik*, art. 36, *Alkmaar*, *Zype en Hasepolder*, *Wormer*, enz. II, art. 10, *den Briel*, art. 34, *Dordrecht* (6391), art. 34, *Gouda*, art. 64. Zoo men echter daarin met den langstlevende niet slaagde, moest de boedelscheiding geschieden door *kaveling of blinde loting*.

In Rijnland was dit de gewone wijze van boedelscheiding, zoo er geen uitkoop plaats greep. Vgl. *Weeskeuren van Delft*, art. 10, *Vlaardingen*, art. 29, *Alkmaar*, *Zype en Hasepolder*, *Wormer*, enz. II, art. 10, *den Briel*, art. 81, *Cost. van Mechelen*, t. 16, art. 47 en 48 en *Antwerpen*, t. 43, art. 42, *Regtsgel. Observ. III*, *Obs.* 10; VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland*, p. 395, noemt deze wijze van boedelscheiding als de gewone, vooral in geval van verdeeling van landerijen, »dewelke aan stukken deelbaar »zyn, ende daar in partyen tot geen verkopinge verstaan »en kunnen, dat deselve aan partyen werden gestelt, ende »de grootste ende beste stukken soveel belast werden, aan de »minder deelen aan geld uyt te keeren, als deselve meerder ende minder waardig werden geoordeelt, tot so na »eenigsints mogelyk is, hetwelk gedaan zynde deselve partyen aan looten werden gestelt ende by yder der deelpligtigen een blind lot werd getrokken, hetwelk geopend zynde, elk met zyn getrokken lot hem moet vergenoegen.” Zoo er evenwel eenig onroerend goed was, dat niet voor splitsing vatbaar was, werd er een prijs gesteld, tot welke het in de scheiding zou worden gebragt. Alsdan moest het lot beslissen, aan wien de eerste keus zou zyn.

Van belang is het na te gaan, welke uitwerking de boedelscheiding of het bewijs heeft, met betrekking tot de weezen zelve. Zoo er namelijk aan meerdere weezen, als broeders of zusters elkander bestaande, bewijs gedaan was,

bleven gewoonlijk de goederen gemeen, totdat een van hen mondig werd. Dit werd evenwel door velen betwist, die beweerden, dat, daar de weezen door den dood van hunne ouders regt op de goederen verkregen, het tegen de beginselen van het regt streed, dat de een de uitgaven voor den ander gemaakt, moest helpen dragen. Zonder de gegrontheid dezer bewering te willen betwisten, meenen wij, dat het gemeen blijven der goederen tusschen de weezen, wegens de gemakkelijkheid, die hieruit voor het bestuur voortspoot, niet zoo onbillijk was, als het wel bij den eersten oogopslag zou kunnen schijnen, vooral als wij in aanmerking nemen, dat het niet anders was dan eene fictie, alsof de ouders nog in leven waren, wanneer toch ditzelfde zou hebben plaats gegrepen. — Verder komt hier nog bij, dat de ouders bij uitersten wil hiervan konden afwijken, zooals ook de weeskamer, de voogden en de naaste bloedverwanten, zoo zij zulks in het belang der weezen rekenden te zijn, dit konden voorkomen; eindelijk, dat, zoo tot de opvoeding van een der weezen buitengewone uitgaven werden vereischt, deze hem alleen werden in rekening gebragt. Zie de *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 43, *Dordrecht* (1597), art. 54, (1639), art. 55, *Schiedam*, art. 51, *Vlaardingen*, art. 63, *Middelburg*, art. 45 en 46, *Medemblik*, art. 51, *Alkmaar*, *Wormer*, enz. IV, art. 15, *den Briel*, art. 75, *Gorinchem*, art. 41, *Haarlem* (1753), art. 17 en *Vlissingen* (1763), art. 28 en 29, waar bepaald was, dat zoo een der weezen mondig was geworden en dus zijn aandeel uit de gemeenschap erlangd had, evenwel de deelen der overige weezen gemeen zouden blijven. Vgl. ook *Weeskeuren van Dordrecht* (1768), art. 53, waar wel de goederen tusschen de weezen gemeen bleven,

doch aan ieder afzonderlijk in rekening werd gebragt, wat hij tot zijn onderhoud en opvoeding noodig mogt hebben. Zie VAN DER KEESSEL, *thes.* 149 en WAGENAAR, *Beschrijv. van Amsterdam*, III, p. 378 en 379, die ten onregte meent, dat de gemeenschap tusschen de weezen voortduurt, totdat de laatste van hen mondig zal zijn geworden.

---

§ 7. OVER DEN VERKOOP DER ROERENDE GOEDEREN, EN HET
BRENGEN TER WEESKAMER.

Zoo er zich onder de goederen, die den weezen mogten zijn aanbedeeld, roerende goederen bevonden, moesten deze naar den regel in het openbaar aan den meestbiedende worden verkocht, nadat de voogden de toestemming van de weeskamer hiertoe bekomen hadden. *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 15, *Rijnland*, art. 34, *Rotterdam*, art. 22, *Dordrecht* (1597), art. 38, (1639), art. 36, (1768), art. 49, *Leiden*, art. 32, *Vlaardingen*, art. 46, *Alkmaar*, *Enkhuizen*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz., III, art. 5 en 6, *den Briel*, art. 56 en 57, *Gouda*, art. 64. Meestal kon de weeskamer evenwel hiervan afwijken, zoodat die roerende goederen ook onder de hand konden verkocht worden of ook wel *in natura* bewaard blijven. Zoo werd te Vlissingen (*Weeskeuren van 1763*, art. 35) niet uitdrukkelijk van het verkoopen van roerende goederen gesproken, maar alleen gezegd, dat gevaarlijke goederen, zoo als schepen of scheepsportiën, of die voor bederf vatbaar waren, moesten worden verkocht. Zie *Weeskeuren van Grootebroek*, art. 15, *Middelburg*, art. 33 en *Gorinchem*, art. 38. Eindelijk nog was te Haarlem (*Weeskeuren van 1753*, art. 12) bepaald, dat,

zoo de weezen ouder dan achttien jaren waren, zij zelve verlangen konden, dat deze of gene goederen *in natura* bewaard bleven. — Vgl. DE GROOT, I, D. 8, § 5, VAN DER KEESSEL, *thes.* 129 en *Regtsgel. Observ.* II, *Obs.* 13. — Alle bescheiden betreffende de bezittingen der weezen, den inventaris, de akte van uitkoop of boedelscheiding, schuldbekentenissen, effecten enz., alsmede »goud, silver, juweelen en andere kostelykheden,” (*Weeskeuren van Vlissingen* van 1763, art. 41) moesten ter weeskamer opgeteekend en zorgvuldig bewaard worden. Geene papieren mogten vandaar geligt worden, tenzij door de voogden benoodigd b. v. tot het ontvangen van renten, na voorafgaande toestemming van de weesmeesters, en dan nog onder behoorlijke in de plaatsstelling van een receptisse. Zie de *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 12, *Rijnland*, art. 39 en 40, *Rotterdam*, art. 27, *Schiedam*, art. 45, *Westzanen en Crommenie*, *Aelsmeer*, *Oostzanen* en *Uitgeest*, art. 5, *Oudewater*, art. 185, *Leiden*, art. 48, *Vlaardingen*, art. 60, *Medemblik*, art. 45, *Alkmaar*, *Enkhuizen*, *Wormer*, *Zype* en *Hasepolder*, enz. III, art. 1 en 2, *den Briel*, art. 52 en 53, *Dordrecht* (1639), art. 34, (1768), art. 6, *Nieukoop*, art. 29, *Heemstede*, art. 27, *Gorinchem*, art. 36, *Haarlem* (1753), art. 13; vgl. DE GROOT, *Inl.*, I, D. 9, § 9, *Regtsgel. Observ.* III, *Obs.* 13, VAN DER KEESSEL, *thes.* 147. — Te Leiden vooral was dit alles met groote naauwkeurigheid bepaald. Daar moesten rentebrieven en obligatiën ten laste van Holland of Westvriesland of de generaliteitslanden, aan de weezen toekomende, ter weeskamer worden gebracht, en daar zorgvuldig bewaard worden, »sonder dat »de een of d'ander deselve middelertyt onder receptisse »vandaar sal mogen lichten, tenware yemant tot de admi-

» nistratie expresselyk geordonneert ware ende daervoor
 » ten genoegte borge ghestelt hadde, dewelcke soodanige
 » obligatiën sal mogen lichten onder recepisse, doch alleen
 » om daerop den vervallen interest te ontfangen, 'twelck
 » ghedaen zynde sullen deselve obligatiën terstont weder
 » ter voorsz. weeskamer moeten werden gerestitueert.”
 Dan moest ook op dergelyke rentebrieven en obligatiën,
 die bij den aanvang der voogdij op de weeskamer gebragt
 werden, door den secretaris, met geschrevene letters gezet
 worden: *weeskamers obligatie der stad Leyden*, terwijl op
 aangekochte hetzelfde met gedrukte letters geplaatst werd.
 Tevens moest de secretaris op den rug van deze papieren
 schrijven, dat zulke obligatiën niet dan met uitdrukkelijke
 toestemming der weeskamer, afgelost of vervreemd mogten
 worden, en hieronder zijne onderteekening stellen, zooda-
 nig, dat eene vervreemding zonder bovengemelde toe-
 stemming gedaan, nietig was. Bij de *ampliatie* van 12
 Januarij 1664, op de *Weeskeuren*, art. 48, is ditzelfde
 uitgestrekt tot alle mogelijke rentebrieven, obligatiën, kus-
 tingbrieven (akten van hypotheek) enz. aan weezen of
 andere personen toekomende, die aan de weeskamer on-
 derworpen waren. Over de wijze, hoe de papieren en
 goederen der weezen in afzonderlijke doozen of kisten ter
 weeskamer bewaard werden, zie de *Weeskeuren van Rijn-
 land*, art. 39, *Rijswijk*, art. 16 en VAN LEEUWEN, *Cost. van
 Rijnland*, p. 402.

De effecten en roerende goederen, die de weezen in
 gemeenschap met meerderjarigen bezaten, moesten ook ter
 weeskamer gebragt, en aldaar bewaard worden; DE GROOT,
 I, D. 9, § 9, VAN DER KEESSEL, *thes.* 148, *Regtgel. Observ.*
 III, *Obs.* 12, en de *Weeskeuren* t. a. pl., alsmede die van

Middelburg, interpretatie van 28 October 1645, art. 14 en *Vlissingen, art. 14*.

Zoo iemand evenwel in dergelijke zaken voor meer dan de helft aandeel had, kon hij verzoeken er zelf de bewaring van te hebben, doch moest hij, zoo de weeskamer zijn verzoek toestond, ten genoeg van haar voldoende borgtogt stellen. Zie de *Weeskeuren van Alkmaar, Enkhuizen, Wormer, Zype en Hasepolder*, III, art. 3, *enz. den Briel*, art. 54. Meestal hadden de medeëigenaars het regt om de verdeling te vorderen of konden althans authentieke afschriften van de obligatien, effecten of andere papieren vragen; zie de *Weeskeuren van Leiden*, art. 33, *Vlaardingen*, art. 60, *Gouda*, art. 64, *Dordrecht (1768)*, art. 6 en 50, *Regtsgel. Observ. III, Obs. 12*, VAN DER KEESSEL, *thes. 148*.

---

§ 8. OVER HET STELLEN VAN BORGTOGT VOOR HET BEHEER.

Behalve het toezigt, dat de weeskamer in het algemeen houden moest over het beheer der voogden, en de verplichting der voogden om den eed van getrouwheid te doen, was er nog een ander middel, dat alleenlijk diende om voor het behoud van de goederen der weeskinderen zorg te dragen. Dit was namelijk de borgstelling, tot welke de voogden somtijds verplicht waren. Deze verplichting tot borgstelling was reeds zeer vroeg voorgeschreven, en men kan in het algemeen zeggen, dat, wat wij in de oudste handvesten aangaande de weezen bepaald vinden, bijna alleen het *zekerdoen* der voogden betreft. Zoo wordt in het *handvest voor Middelburg* van 1217 (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.*, I, p.

472) gezegd: »Soo eenigh weeskint blijft in Middelburgh, »en sal niemand van syn bloetverwanten ende vrienden syn »goederen hebben, tenzy hy eerst vaste seeckerheyt met »eenen burger doe.» Zie ook *Privilegiën van Westcappelle* van Mei 1223, art. 50 (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.*, I, p. 185), *Privilegiën van Domburch* van 1223, art. 21 (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.*, I, p. 190), *Handvesten van Zierikzee* van 11 Maart 1247 (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.*, I, p. 240), *Keuren van Middelburg* van 11 Maart 1253, art. 43 (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.*, I, p. 271), *Keuren van Zeeland* van 23 October 1256, art. 54, (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.*, I, p. 308) en vele andere; vgl. DE GROOT, I, D. 9, § 1. — Over de wijze van zekerdoening werd er somtijds bijgevoegd, dat zij moest geschieden op *tweescatten erven*, d. i. erven, die ten minste de dubbele waarde van de goederen der weeskinderen bedroegen. Zie VAN DER SCHELLING, not. 18 bij VAN ALKEMADE, *Beschrijv. van den Briel*, II, p. 26 en VAN DE WALL, *Privil. van Dordrecht*, p. 124, not. h. — Zulks was onder anderen bepaald in het *handvest van JAN VAN HENEGOUWEN* aan Zuid-Holland, van 9 Junij 1303 (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.* II, p. 28 en VAN DE WALL, *Privil. van Dordrecht*, p. 114), in dat van DIRK VAN MONSJOUW aan *den Briel* van 18 Maart 1343 (VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.*, II, p. 673 en VAN ALKEMADE, *Beschrijv. van den Briel*, II, p. 26), alsmede in de *Keuren van Zeeland* van 1496, Cap. II, art. 27 (VAN SMALLEGANCE, *Chronijk van Zeeland*, p. 347).

Toen later de weeskamers ingesteld werden en alzoo het toezigt op de voogdij werd geregeld, werd hierdoor de noodzakelijkheid tot het stellen van borgtogt minder sterk gevoeld, zoodat dan ook het *zekerdoen op tweescatten erven* in onbruik geraakte. Te Vlissingen evenwel heeft

men iets dergelijks behouden, waar (*Weeskeuren* van 1541, art. 17) bepaald was, dat » alle administrateurs van weese » goeden ende die aannemen den weesen te houden, schul- » digh waren ende gehouden van heur administratie ofte » houdenisse respectivelick te stellen twee goede solvente » borgen, elck een vooral, » hetgeen in 1763 (*Weeskeuren* art. 30) nog bijbehouden is. — Op sommige plaatsen werd het stellen van borgtogt uitdrukkelijk vereischt; *Weeskeuren van Rijnland*, art. 21 en *Vlaardingen*, art. 22, daarentegen volgens de *Weeskeuren van Leiden*, art. 12 en 17, *Gouda*, art. 46 en *Dordrecht* (1639), art. 27 en 30, alleen ingeval de voogden door de weeskamer waren aangesteld; terwijl de testamentaire voogden met den eed van getrouwheid konden volstaan, doch te Middelburg (*Weeskeuren*, art. 57) waren de testamentaire voogden slechts dan vrij van het stellen van borgtogt, wanneer de ouders bij testament dit hadden vastgesteld; in de meeste weeskeuren echter was aangaande deze zaak niets bepaald, of werd het geheel aan het oordeel en goedvinden der weesmeesters overgelaten, soms ook na advies van Burgemeesters en Schepenen; *Weeskeuren van Alkmaar*, *Wormer*, enz. VIII, art. 2, *den Briel*, art. 18, *Schiedam*, art. 23, *Medemblik*, art. 23. In denzelfden zin zegt GROENEWEGEN (*Tract. de legg. abrog. ad tit. Inst. de satisdatione tut vel cur.*): » Cum hodie omnes omnino ex inquisitione a » judice dentur aut confirmentur, ideo moribus hodiernis » tutorum satisdatio non necessaria, sed arbitraria est et » eorum religioni atque prudentiae committitur, qui rebus » pupillaribus praesunt. » Op gelijke wijze zegt ook DE GROOT, *Inl. I, D. 9, § 1*: » Doch hedendaags staat zulks ter be- » scheidenheid van het gerechte. » Vgl. VAN DER KEESSEL.

thes. 134 en *Regtsgel. Observ.*, II, *Obs.* 14. VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland*, p. 387 en 388 meldt ons, dat het stellen van cautie weinig gebruikelijk was, » omdat in vele » weeskameren de effecten van de weezen goeden zelfs be- » waart werden, ende buitendien naar regten alle der » voogden goederen voor het bewind der weeskinderen » legaal yken zyn verbonden, ende deselve voor alle schuld- » eysseren op het selve goed voorgangregt hebben." — *Cost. van Antwerpen*, t. 43, art. 49 en 50, *Mechelen* t. 19, art. 10. Van eene eenigzins andere meening is VOET, *ad tit. D. de administr. et per. tut.* (XXVI, 7).

§ 9. VAN HET BEHEER DER VOOGDEN TEN OPZIGTE VAN DE ROERENDE GOEDEREN.

Behoudens de administratie, waartoe op sommige plaatsen administrateurs of ontvangers waren aangesteld, moesten de voogden zelve de goederen der weezen besturen, hetzij door het beheer onderling te verdeelen, hetzij door aan een hunner, met behoud van de verantwoordelijkheid der andere, die dan toeziende voogden heeten, dit op te dragen, DE GROOT, I, D. 9, § 11. Evenwel waren de toeziende voogden eerst dan tot vergoeding der schade, welke aan de goederen der weezen mogt overkomen zijn, verplicht, wanneer die niet op de goederen van den voogd, die het beheer had gehad, kon verhaald worden, zooals blijkt uit de *Sententie van het Hof van Holland van 25 Maart 1615*; zie VAN LEEUWEN, *Roomsche Holl. R.*, I, D. 16 n°. 12.

Aan den anderen kant zijn de voogden verplicht, in alle zaken van eenig gewigt, het goedvinden van de weeska-

mer of van het gereg te vragen, DE GROOT, I, D. 9, § 2, vgl. *Weeskeuren van Leiden*, art. 6. Zoo werd o. a. de goedkeuring der weeskamer vereischt, wanneer de voogden roerende goederen vervreemden wilden; deze verkoop van roerende goederen moest dan in het openbaar aan den meestbiedende geschieden; hiervan mogt niet afgeweken worden, dan alweder met uitdrukkelijk goedvinden van de weeskamer, terwijl de voogden, die hiervan op eigen gezag mogten zijn afgeweken, tot vergoeding der schade gehouden waren. Zie DE GROOT, I, D. 8, § 5, *Weeskeuren van Rijnland*, art. 34, *Rotterdam*, art. 22, *Leiden*, art. 53, *Vlaardingen*, art. 46, *Gouda*, art. 64.

Ten opzichte van het vervreemden van onroerende goederen was zelfs meestal de toestemming van de weeskamer niet voldoende, maar moest tevens, naar aanleiding van het Romeinsche regt, het gereg geraadpleegd worden, terwijl in den regel de onroerende goederen niet vervreemd of bezwaard mogten worden, dan wanneer zulks noodig was tot betaling der schulden of tot der weezen onderhoud; *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 42, *Rijnland*, art. 35, *Rotterdam*, art. 25, *Leiden*, art. 33, enz. In de Zype en Hasepolder was dit evenwel geheel aan de weeskamer toevertrouwd (*Weeskeuren*, VIII, art. 15).

Voor het geval, dat de voogden ook buiten de beide vornoemde redenen de onroerende goederen wilden vervreemden of bezwaren, was in de *Weeskeuren van Rijnland*, art. 34, bepaald, »dat deselve voogden, 't selve gehouden »sullen wesen te vertoonen aan den Hove van Hollandt, »omme by denselven dienaangaande, met kennisse van »saken, gedisponeert te werden." Zie ook DE GROOT, I, D. 8, § 6 en GROENEWEGEN, *Tract. de legg. abrog. ad*

l. C. de praediis vel aliis rebus minorum (V, 71). Aangaande het vereischen van de goedkeuring van het hof zijn teregt bij VAN LEEUWEN, *Cost. van Rijnland*, p. 398, eenige twijfelingen opgerezen, daar »volgens algemene Cos-
 »tuymen, de weesmannen, voogden ende alles, wat het
 »bewind ende waarnemen van der weeskinderen regt eenig-
 »sints aangaat, staat ende behoort onder de instellinge,
 »gebied ende oppervoogdye van het gerecht van de plaats
 »daar het sterfhuis valt. Soo dat by ons in alle gereg-
 »telyke approbatiën van weeskinderensaaken, het een of
 »het ander genoeg is, ende alsoo veel doet de kennisse
 »ende goed opnemen van den ordinaris regter, als van
 »het hof van Holland, omdat bij deselve met kennis van
 »saaken werd geoordeelt, ende by het hof van Holland
 »niet wel anders yets voor goed werd opgenomen, als naar
 »genomen advys van den regter van de plaats." Zie ook
 VAN DER KEESSEL, *thes.* 130.

Op gelijke wijze hadden de voogden de toestemming der weeskamer noodig, zoo zij onroerende goederen der weeskinderen verhuren of verpachten wilden. Dit moest in Rijnland (*Weeskeuren*, art. 36) in het openbaar aan den meestbiedende geschieden, doch VAN LEEUWEN op bovengenoemd art. merkt aan, dat men niet gewoon was dit laatste streng te onderhouden, maar dat de verhuring, meestal onder de hand plagt te geschieden, daar »alle Bruykers,
 »bysonderlyk van landen, niet even goed ende even dien-
 »stig en zyn, ende die geene, welke dikwyls het meeste
 »geld bied, in het qualyk gebruyken van het land, soo-
 »veel ende meer schade aan het land kan doen als de ge-
 »waande winst komt te bedragen."

§ 10. OVER HET BELEGGEN DER GELDEN.

De voogden moesten de gelden van de weezen, die niet terstond tot onderhoud, of betalen der schulden benoodigd waren, zoodra mogelijk met goedvinden van de weeskamer beleggen, hetzij door aankoop van landen of renten. Zoo zij buiten goedvinden van de weeskamer, de gelden renteloos lieten liggen boven den bepaalden tijd, waren zij zelve tot betaling der interessen gehouden, DE GROOT, I, D. 9, § 10. De *Weeskeuren van Leiden*, art. 38, *Oudewater*, art. 184, enz., stelden den tijd, na welken de voogden tot betaling dier interessen gehouden waren, op ééne maand, die van *Rijnland*, art. 37, *Nieukoop*, art. 27 en *Middelburg*, art. 37, op twee maanden, die van *Rotterdam*, art. 26, *Alkmaar*, *Zype en Hasepolder*, *Wormer*, enz. VIII, art. 8, *den Briel*, art. 125, op drie maanden; op andere plaatsen was er geen vaste tijd bepaald, maar aan de weeskamer overgelaten hierin naar omstandigheden te werk te gaan. Vgl. NEOSTADIUS, *decis.* 51 *Curiae Supremae*.

In het algemeen konden de voogden de onbenoedigde gelden der minderjarigen bezigen tot aankoop van landerijen of konden er ook rentebrieven, ten laste der steden of der provincie, voor aankopen of ook wel het aan bijzondere personen op interest geven, doch dan, mits zij hypotheek op goederen aan het regtsgebied der plaats onderworpen of twee voldoende borgen stelden, die ieder voor het geheel aansprakelijk waren, DE GROOT, I, D. 9, § 10, VAN DER KEESSEL, *thes.* 155. Zoo lezen wij in de *Weeskeuren van Gorinchem*, art. 37: »De contante penningen zullen moeten werden beleght aan obligatien, tot

»laste van de provincie van Holland, ofte tot laste deser »steede, of aan goede Hypoteequen, of aan Obligatiën tot »laste van Particulieren, onder Pandt der minne of twee »suffisante borgen.” — Zoo ook te Haarlem (*Weeskeuren van 1753*, art. 14), waar het gereede geld terstond ter Thesaurie van de stad gebragt moest worden op gelijke interest als de effecten ten laste van de provincie Holland, doch niet boven de som van *f* 5,000. Hetgeen deze som te boven ging, moest in schuldbrieven ten laste van Holland belegd worden. Ook te Vlissingen (*Weeskeuren van 1763*, art. 2) moesten »alle de weesen penningen aange- »legt worden op goeden hypotheek, ofte tot het opkooopen »van obligatiën ofte rentebrieven ten laste der provincie »Zeeland, ten pryze, zooals die bevonden zullen worden »waardig te zijn.” Vgl. VAN DER KEESSEL, *thes.* 153 en de *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 41, *Delft*, art. 32, *Rotterdam*, art. 22, *Schiedam*, art. 25, *Leiden*, art. 39, *Middelburg*, art. 39, volg., *Medemblik*, art. 25, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, VIII, art. 10, *Enkhuizen*, VIII, art. 9, *den Briel*, art. 126, *Gouda*, art. 72, *Gorinchem*, art. 37 en *Haarlem* (1753), art. 18. Wat omtrent de wijze van het beleggen der gelden in de weeskeuren bepaald was, had voornamelijk zijn grond in de *Resolutie van de Staten van Holland* van 12 September 1592 (*Gr. Pl. B.*, VIII, p. 606 en *Handv. van Amsterdam* van 1748, p. 606), inhoudende, dat de gelden der weeskinderen in de steden na goedvinden van de weeskamer en de Burge-meesters, en ook ten platten lande moesten worden uitgezet »tegens den penning 16, 14 of uiterlyk tegens den penning »12,” onder voorwaarde dat de schuldenaar zes maanden nadat hem de gelden waren opgezegd, die zal moeten op-

brengeu , verder, dat de schuldenaar van zijnen kant de gelden niet zou mogen lossen, tenzij hij hiervan drie maanden vooruit hadde kennis gegeven. Ook wordt bij deze Resolutie bepaald, dat zoo de opzegging niet binnen zes maanden na de mondigheid of eerder huwelijk mogt hebben plaats gehad, dat voorregt alsdan kwam te vervallen. Zoo de schulden, renten of hypothekeu voor de weeskamer aangegaan werden, stonden zij in kracht gelijk met die, welke voor Schepenen aangegaan waren. Daarenboven moest er op de weeskamer een afzonderlijk hypothekeu register gehouden worden, waartoe ieder belanghebbende toegang had. Hetzelfde is bij de *Resolutie* van 24 Mei 1656 nog uitdrukkelijk bevestigd, namelijk, dat alle akten, voor weesmeesteren verleden, van gelijke kracht waren, als voor schepenen en in het algemeen weesmeesterenkennisse met schepenenkennisse gelijk stond. Zie *Weeskeuren van Leiden*, art. 42.

Wel is waar zegt VAN LEEUWEN: » dat het nog wel veel » tijds gebeurt, dat dezelfde personen, die voorgesteld » worden, om Schepenen te worden, ook voorgesteld wor- » den, om weesmannen te zijn, en tot beide ambten te » gelijk verkozen worden, als geenszins strijdig, maar in » vele zaken dienstig zijnde, omdat alsdan alle verrigtingen » en verlijden den weezen aangaande voor hen mogen geschieden, waarin anderzins getwijfeld wordt, of die voor » hen met gelijk regt als voor Schepenen mogen verleden » worden, » — doch schijnt deze reden althans ten opzichte der steden minder juist, als men in aanmerking neemt, hoe reeds den 22^{en} September 1592, door de Staten van Holland en Westvriesland besloten werd, dat » in de stee- » den daer dienstelyker bevonden wert, de verleydinge ten

» behoeven van de weeskinderen van de voorsz. Renten
 » te doen voor weesmeesteren als voor Schepenen, hetzelfde
 » zal werden gedaen, ende 'tgeen alreede voor deselve ge-
 » passeert is ende verder gepasseerd zal werden, zal van
 » alsulken kragt over de goederen in de jurisdictie van
 » derzelve steden gelegen, gehouden werden alsof voor
 » Schepenen de verleydinge waren gedaan," al hetwelk na-
 der omschreven en bevestigd is in den jare 1656, toen
 uitdrukkelijk bepaald is, dat » het effect van de weesmees-
 » teren-kennissen in gelycke graet met en neffens de sche-
 » penen-kennissen gestelt werd." Zie *Handv. van Amsterdam*
 van 1748, II, p. 643 en 644. Op gelijke wijze was in
 den Briel reeds in 1527 (*Weeskeuren*, art. 15) bepaald,
 » dat men van de kennisse van het boek der weesmeesters,
 » regt zou doen, gelijker wijs ofte (van) schepenenbrieven
 » of van wetschulden." Een voornaam gevolg hiervan was,
 dat de vorderingen van de weeskinderen boven andere
 schulden bevoorregt waren (*Weeskeuren van Gorinchem*,
 art. 26, *Haarlem* van 1596, art. 29), zooals ook bepaald
 was te Amsterdam (*Weeskeuren*, art. 39), waarbij ook was
 vastgesteld, dat alle overeenkomsten, beloften, borgtogten,
 enz. voor de weeskamer aangegaan van gelijke kragt
 waren alsof zij voor Schepenen verleden waren. Te Lei-
 den (*Weeskeuren*, art. 43) werd gezegd, dat in de schuld-
 bekentenissen voor de gelden der weezen afgeleverd,
 geschreven moest worden, dat zij uitgezet waren *op*
weeskamers-regt. — Door dat weeskamers-regt wordt al-
 daar verstaan:

1°. Dat de gelden der weeskinderen, welke blijkens die
 schuldbekentenissen op rente uitgegeven waren, zes maan-
 den, nadat de opzegging zou hebben plaats gehad, terug-

gegeven moesten worden en dat de weezen gedurende zès maanden na hunne mondigheid het voorregt behielden van opzegging te doen aan den schuldenaar, *Weeskeuren van Leiden*, art. 42; zie de *Resolutie van de Staten van Holland* van 15 September 1592, (DE RIEMER, II, p. 208), DE GROOT, I, D. 9, § 10 en III, D. 14, § 17, waar gezegd wordt: »Doch den weeskinderen is toegestaan, dat bij hunne »voogden bedongen mag worden, dat de rentverschrijvers »de lossinge zullen moeten, des vermaand zijnde, doen, »als de weeskinderen bij huwelijk of meerderjarigheid »mondig worden.” — Zie *Weeskeuren van Rijnland*, art. 38, waarbij uitdrukkelijk aan de voogden bevolen wordt dergelijk beding te maken, op straffe van anders zelve tot lossing van de som gehouden te zijn. Zie VAN LEEUWEN, *Roomsch Holl. R.*, I, D. 16, n°. 13, *Weeskeuren van Delft*, art. 27, *Rotterdam*, art. 23, *Schiedam*, art. 26, *Westzanen en Crommenie*, *Aelsmeer*, *Oostzanen* en *Uitgeest*, art. 18, waar aan de weezen een geheel jaar na hunne meerderjarigheid of eerder huwelijk gegund wordt tot het doen van gemelde opzegging, terwijl de debiteurs reeds na zes weken de gelden moeten terugbetalen, *Oudewater*, art. 184, *Middelburg*, art. 40 en 41, *Medemblik*, art. 26, *Alkmaar*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz. VI, art. 10 en 11, *Enkhuizen*, VI, art. 8, *den Briel*, art. 95, *Gouda*, art. 75, *Vlissingen* (1763), art. 44, enz.; vgl. *Regtsgel. Observ.*, III, *Obs.* 15, VAN DER KEESSEL, *thes.* 154.

2°. Dat, zoo de schuldenaar van zijnen kant de schuld wilde lossen, hij zulks drie maanden te voren moest aanzeggen; *Weeskeuren van Leiden*, art. 42 en 44. Zoo toch hadden de voogden intusschen de gelegenheid, voor eene nieuwe belegging van de gelden zorg te dragen.

3°. Dat de jaarlijksche rentebetaling zonder eenige korting, hoewel ook anders gebruikelijk, of bij plakkatens of ordonnantiën vastgesteld, moest geschieden, *Weeskeuren van Leiden*, art. 43, *Gouda*, art. 76.

4°. Dat de verschillende personen, die zich voor de schuld borg mogten hebben gesteld, geen beneficium ordinis of divisionis zoude kunnen inroepen, noch eene vrouw het Sctum Vellejanum, *Weeskeuren van Leiden*, art. 45.

§ 11. OVER HET VERTEGENWOORDIGEN DER WEEZEN IN REGTEN.

Een der voornaamste pligten der voogden is, de weezen in regten te vertegenwoordigen; indien zij weigerden, om de verwerping op zich te nemen van regtsvorderingen, tegen de weezen ingesteld, waren zij voor de schade, die daaruit mogt voortvloeijen, aansprakelijk. Ook moesten alle handelingen betrekkelijk de goederen of regten der weezen, zooals dadingen, overeenkomsten, aannemen of verwerpen van erfenissen of legaten, na bekomen goedkeuring der weeskamer, door de voogden geschieden. Zie de *Weeskeuren van Leiden*, art. 53, *Alkmaar en Wormer*, VIII, art. 8 en 14, *Zype en Hasepolder*, VIII, art. 7 en 13, *Enkhuizen*, VIII, art. 6 en 13, *den Briel*, art. 123 en 129, *Gouda*, art. 91. Vgl. die van *Alkmaar, Wormer, enz.*, V, art. 8, *Zype en Hasepolder*, V, art. 7, *den Briel*, art. 80, VAN DER KEESSEL, *thes.* 127. — Bij dit alles echter hadden de voogden de toestemming van de weeskamer noodig; evenzoo mogten zij buiten deze toestemming, geene regtsvorderingen, welker uitslag aan eenigen twijfel onderworpen was, instellen, noch zich tegen dezelve verweren, dan

na het advies en het goedvinden der weeskamer hieromtrent te hebben ingewonnen. Evenwel was niet overal de toestemming der weeskamer voldoende, maar werd ook somtijds die van het gerecht of van Burgemeesters en Schepenen daarbij vereischt, zooals te Dordrecht, Middelburg, Vlissingen, Medemblik, Amsterdam, Gorinchem enz.

In minder belangrijke zaken echter mogten de voogden soms op eigen gezag regtsvorderingen instellen, zooals tot het opvorderen van renten, pachten, huren en dergelijke. Zoo zij zonder bekomene magtiging zich met procedures hadden ingelaten, waren zij, zoo die ongunstig waren afgelopen, voor de schade aansprakelijk en moesten zelve de kosten, door het geding veroorzaakt, dragen; DE GROOT, I, D. 8, § 4, *Weeskeuren van Amsterdam*, art. 45, *Rijnland*, art. 44, *Delft*, art. 44, *Rotterdam*, art. 32, *Westzanen en Crommenie*, *Aelsmeer*, *Oostzanen*, art. 22, *Uitgeest*, art. 23, *Leiden*, art. 52 en 53, *Vlaardingen*, art. 54, *Middelburg*, art. 47, *Alkmaar*, *Wormer*, enz., VIII, art. 8 en 12, *Enkhuizen*, VIII, art. 6 en 11, *Zype en Hasepolder*, VIII, art. 7 en 11, *den Briel*, art. 123 en 127, *Dordrecht* (1639), art. 70 en 72, (1768), art. 64, *Heemstede*, art. 28, *Gorinchem*, art. 20, *Vlissingen* (1763), art. 50, *Oostvoorne*, art. 7. Daarenboven werden zij ook nog somtijds in eene boete verwezen, zooals o. a. bepaald was te Amsterdam, Enkhuizen, Wormer, Zype en Hasepolder, den Briel, enz. Men ging te Oostzanen, Aelsmeer, Uitgeest, enz. zelfs zoover, dat men aan dergelijke procedures de straffe van nietigheid verbond. Vgl. *Regtsgeel. Observ.*, II, *Obs.* 10. — Wat betreft hetgeen door VAN LEEUWEN (*Cost. van Rijnland*, p. 402) beweerd wordt, als zoude men aan de testamentaire voogden het regt hebben toegekend, om naar hun beste

weten, zonder verlof van de weeskamer of de overheid te hebben bekomen, processen te voeren, daaromtrent hebben wij in de verschillende weeskeuren niets gevonden. Het zal dus wel tot die testamentaire voogden moeten beperkt worden, aan wie dit regt uitdrukkelijk bij testament was toegekend, of althans die met uitsluiting van de weeskamer gesteld waren, en niet in het algemeen van alle gelden.

§ 12. OVER DE REKENING EN VERANTWOORDING DER VOOGDEN
EN HET ONTZETTEN UIT DE VOOGDIJ.

De rekening en verantwoording der voogden was van tweederlei aard, namelijk, de jaarlijksche en de eindrekening en verantwoording.

De eerste geschiedde voor de weeskamer, in tegenwoordigheid der toeziende voogden en naaste bloedverwanten, meestal van de vier vierendeelen, behalve alleen, zooals van zelf spreekt, in het geval, dat de weeskamer was uitgesloten. De eindrekening en verantwoording behoefde daarentegen alleen te geschieden aan den mondig geworden wees, daar het eigenlijk eene zaak was, die buiten de voogdij gelegen was, alhoewel ook in onmiddellijk verband tot haar staande. Zie DE GROOT, I, D. 9, § 12, VAN DER KEESSEL, *thes.* 157, *Weeskeuren van Rijnland*, art. 44, *Leiden*, art. 49, *Gouda*, art. 88, waar den voogd bevolen wordt, alle rekeningen te bewaren, zoodat de weezen na hunne mondigheid in staat gesteld waren, het gedurende de voogdij gehouden bewind na te gaan. Vgl. de *Weeskeuren van 's Gravenhage*, art. 5, *den Briel* (1527), art. 8, *Weesp*, art. 3, *Amsterdam*, art. 39, *Delft*, art. 16,

Rotterdam, art. 35, Schiedam, art. 30, Aelsmeer, Oostzanden en Uitgeest, art. 13, Vlaardingen, art. 61, Medemblik, art. 30, Alkmaar, Enkhuizen, Wormer, Zype en Husepolder, enz. IX, art. 1, den Briel (1644), art. 141, Nieuwkoop, art. 10, Heemstede, art. 32, Haarlem (1753), art. 23, Dordrecht (1768), art. 32. Op vele plaatsen evenwel konden de voogden niet volstaan met alle jaar rekening en verantwoording te doen, maar waren zij er toe gehouden, zoo dikwijls zij er toe door de weeskamer opgeroepen werden, terwijl het op andere plaatsen gebruikelijk was, de voogden niet dan om de twee jaren rekening en verantwoording af te vorderen. Vgl. *Regtsgel. Observ.* III. *Obs.* 16. Zelfs in het geval, dat de voogden bij testament mogten zijn vrijgesteld van het doen van rekening en verantwoording gedurende de voogdij, behoefde de overheid zich daardoor, volgens VAN LEEUWEN (*Cost. van Rijnland*, p. 404) niet te laten binden, » omdat de gemene saak daar » aan gelegen is, dat de weeskinderen in haar regt in alles » bewaart ende versekert werden. » Van nog meer belang was dit ten opzichte van de rekening en verantwoording, die op het einde der voogdij geleverd moest worden. Vrijstelling hiervan kon zelfs bij uitersten wil niet verleend worden, daar hierdoor alle zekerheid van het beheer der voogdij zou zijn verloren gegaan. — Wanneer de weeskamer uitgesloten was, moesten de voogden te Middelburg (*Weeskeuren*, art. 67) elke twee jaren rekening en verantwoording doen, ten overstaan van twee wethouders of twee uit de naaste bloedverwanten of vrienden van de overledene ouders, die daartoe door de overheid mogten aangewezen zijn. Doch, zoo uitdrukkelijk het doen van rekening gedurende de voogdij bij testament aan de voogden ge-

remitteerd was, waren deze hiertoe ongehouden, volgens art. 69. — De rekening en verantwoording moest op sommige plaatsen naauwkeurig, en met overlegging van de quitantiën van schulden boven de drie gulden, geschieden, terwijl de voogden op andere plaatsen volstaan konden met het geven van eenen korten staat van inkomsten en uitgaven. De straf op het niet behoorlijk geven van rekening en verantwoording bestond gewoonlijk in eene boete van omstreeks drie tot twaalf gulden, en konden de voogden verder hiertoe door gijzeling en parate executie gedwongen worden.

Wanneer het blijken mogt, hetzij uit de jaarlijksche rekening en verantwoording, hetzij uit andere redenen, dat een voogd onbekwaam tot het beheer of ontrouw was, of ook wel, dat hij in zijne eigene middelen achteruitging, of langen tijd en dikwijls afwezig was, dan konden de naaste bloedverwanten of toeziende voogden dienaangaande bij de weeskamer hunne klagten indienen. De weeskamer kon in dergelijke gevallen op zoodanige aanklagten of bij gebreke dezer *ex officio*, de voogden afzetten, hetzij voorloopig, hetzij voor altijd. Dat dit regt reeds vroeg aan de geregten gegeven was, blijkt uit het *Handvest van JAN VAN HENEGOUWEN*, aan Dordrecht den 11 November 1303 gegeven, (VAN DE WALL, p. 123 en VAN MIERIS, *Gr. Ch. B.*, II, p. 36), waar gezegd wordt, »dat de Schepenen op »klage der bloedverwanten de voogden zouden kunnen »afzetten en anderen in hunne plaats benoemen." Vgl. DE GROOT, I, D. 10, § 4, *Regtsgel. Observ.*, III, Obs. 19, *Weeskeuren van Leiden*, art. 11, *Alkmaar*, *Enkhuizen*, *Wormer*, *Zype en Hasepolder*, enz., X, art. 1, *den Briel*, art. 150, *Gouda*, art. 40, enz. — Te Leiden en Gouda was het dan

ook niet de weeskamer, die de afzetting der voogden kon bewerkstelligen, maar was zulks aan die van den geregte overgelaten, evenwel op advies van de weeskamer. Vgl. GROENEWEGEN, *Tract. de legg. abrog. ad § 1, Inst. de susp. tut.*, die als regel opgeeft: »iidem, qui tutores vel curatores creare, etiam suspectos ab officio removere possunt." In zulk een geval wordt het beheer aan den voogd niet ontnomen, voordat zijne veroordeeling heeft plaats gehad; omdat de weeskamer veelal ten allen tijde rekening en verantwoording vorderen kan, en daarenboven, omdat over de zaak summier geoordeeld wordt, zoodat de vrees, dat men den voogd de gelegenheid zou schenken, om de laatste hand aan zijn bedrog te leggen, daardoor vervalt. Zie GROENEWEGEN, *l. c. ad § 7, Inst. de susp. tut.* en VOET, *ad tit. D. de susp. tut. n°. 7.*

Ten slotte kunnen wij hier nog aanmerken, dat het afzetten der voogden gewoonlijk bij ons geen eerloosheid ten gevolge had, daar in het vonnis de reden van de afzetting niet mogt opgenomen worden. Zie GROENEWEGEN, *l. c. ad § 6, I. de susp. tut.* en VAN LEEUWEN, *Cens. For.*, I, c. 17, n°. 16.

... die de stelling der voorgaen kon
... maar was zulks aan die van den gorgie
... op advies van de weeskamer. Vgl.
... art. 1, § 1. In de zaak
... die als regel opgeeft: rindum, qui tutores
... ab officio removere possunt.
... wordt dat bekeer aan den voorged
... heeft plaats gehad.
... onder de weeskamer wedel ten allen tijde tekening en
... over
... de zaak sijn meer geoordeeld wordt, zooals de rees, dat
... om de
... laatste hand aan x

THESES.

I.

Collegia pupillaria Indica, indole ac fine non prorsus congruunt pristinis collegiis Hollandicis et Zeelandicis.

II.

Verba, quae habentur in l. 1, §. 3. D. de acq. vel amitt. poss. (XLI, 2): »Si ejus aetatis sunt, ut intellectum capiant,» nihil aliud significare videntur atque: si infantia sint majores.

III.

Cessio usufructus in commodum tertii facta, actus est inutilis; nec obstat l. 66. D. de jure dotium (XXIII, 3).

IV.

Non facio cum MALBLANC, quum (*Princ. jur. Rom.* § 415) contendat, emphyteutae jus competere in thesaurum a tertio in agro emphyteuticario inventum.

V.

Non recte se habet art. 892 C. C.

VI.

Etiamsi ususfructus in bonis liberorum, qui parentibus competit, et pecunia, quae parentibus hoc ususfructu non gaudentibus ex art. 373 C. C. decerni potest, in nonnullis conveniant, tamen in eo differunt, ut, si liberi viginti annos nati fuerint, hujus praestatio cesset, non necesse sit.

VII.

Art. 11, legis generales continentis constitutiones legislationis Neerlandicae, abundat.

VIII.

Foroessionis decretum societatis mercatoriae et sociorum singulorum caute a se invicem est distinguendum.

IX.

Minus eleganter legislator praescipit, ut socius commendi-

tarius qui dicitur, qui ipsius nomen ut in firma scriptum fuerit, siverit, in solidum pro debitis societatis teneretur.

X.

Eleganter dixit MONTESQUIVIUS (*Esprit des Loix*, XI, ch. 3) libertatem politicam consistere: »à pouvoir faire ce que l'on »doit vouloir et à n'être point contraint de faire ce que l'on »ne doit pas vouloir."

XI.

Probanda mihi videtur adjectio: »de wetten zijn onschendbaar," quae occurrit in art. 115 legis Fundamentalis.

XII.

Certamen singulare cum sit delictum indole ab omnibus fere caeteris discrepans, lege poenali specialiter cohibendum est.

XIII.

Recte KLEINSCHROD, *Peinl. Recht*, I, § 107, de ebrietate dixit: »Da das Hirn und die Denknerven unfähig sind, also die Denk- »kraft des Geistes gehemmt ist, so kann auch eben deswegen »keine ganz freye Handlung statt finden. Insofern ist die Hand- »lung eines Trunkenen nicht zuzurechnen."

XIV.

Usurarum modus lege non est statuendus.

XV.

Invidia, quae nonnunquam propter religiosas opiniones cives
invasit, nocet industriae.

XVI.

Vere dixit Say, *Traité d'Econ. polit.*, p. 426: «Les progrès
»de la médecine et des moyens curatifs et préservatifs, tels
»que la vaccine, ne peuvent exercer, d'une manière constante,
»aucune influence sur la population d'un pays; mais on aurait
»tort, d'inférer de là que de si importants progrès sont sans
»influence sur le sort de l'humanité.»